

ნაწილი 2

დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების სწავლება

თავი 1

სწავლებისა და სწავლის პირობები

თავი 2

მიზნების დასახვა და მასალების შერჩევა

თავი 3

ვეცნობით პოლიტიკას

თავი 4

სწავლის პროცესის წარმართვა და სწავლების ფორმების შერჩევა

თავი 5

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

საჭიროა, მოსწავლეებმა არა მხოლოდ იცოდნენ იმის შესახებ, რომ მათ მინიჭებული აქვთ, მაგალითად, პროცესებში მონაწილეობის უფლება, არამედ, ასევე საჭიროა, შეემლოთ ამ უფლებით სარგებლობა. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება ის წვრთნა და პრაქტიკა, რომელსაც მოსწავლეები სკოლის ფარგლებში გადიან, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში მონაწილეობითა და სკოლაში არსებულ გარემოზე სხვაგვარად ზემოქმედების საშუალებით. მაგალითად, მასწავლებელმა მოსწავლეებს უნდა მისცეს თავიანთი მოსაზრებების გამოხატვის შესაძლებლობა, როგორც კლასში წამოჭრილი თემის შესახებ, ასევე, სწავლებასა და სკოლის მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე. ამგვარი ტიპის სწავლება და სწავლა მომზადებას მოითხოვს. აქედან გამომდინარე, მასწავლებელს სჭირდება, წინასწარ და კარგად გააცნობიეროს მისი პროფესიის ესა თუ ის ელემენტი. ეს ეხება ყველა საგნის სწავლებას, განსაკუთრებით კი - დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას, ვინაიდან მოსწავლეების ცხოვრებისეული გამოცდილება მუდმივად წარმოადგენს ამ მიდგომის ნაწილს. როგორ ჩავრთო გაკვეთილზე ესა თუ ის ელემენტი? როგორ უნდა უზრუნველყო ყველა მოსწავლის აზრის მოსმენა და გაზიარება? როგორ უნდა მოვახერხო, რომ მოსწავლეებს თავს არ მოვახვიო ჩემი მოსაზრება? ამ კითხვებზე პასუხად, რეკომენდებულია შემდეგი ხუთი ასპექტის გათვალისწინება:

- როგორია სწავლებისა და სწავლის პირობები?
- რა მიზანი უნდა დავსახო და რა მასალა უნდა შევარჩიო?
- პოლიტიკის რომელი კონკრეტული ცნებები უნდა გავითვალისწინო?
- როგორია სწავლის პროცესის ჩემეული აღქმა და სწავლების რომელ ფორმებს ვირჩევ?
- როგორ უნდა შეფასდეს შედეგები (მოსწავლეთა, მასწავლებლებისა და სკოლების)?

წინამდებარე სახელმძღვანელოს მოცემულ ნაწილში მასწავლებლებს ვაწვდით მასალას სამუშაო ფურცლების სახით, რომლებიც მათ დაეხმარება ამ ძირითად კითხვებზე პასუხის გაცემაში.

თავი 1

სწავლებისა და სწავლის პირობები

1. წინასიტყვაობა

გაკვეთილის დაგეგმვისას, აუცილებელია ფლობდეთ საკმარისად ნათელ წარმოდგენას როგორც მთლიანად კლასის, ასევე, მოსწავლეთა ინდივიდუალური მახასიათებლებისა და სწავლისათვის საჭირო გარემოებების შესახებ. მნიშვნელოვანია, ვხედავდეთ ბავშვებს შორის განსხვავებას, მათი უნარების, ძლიერი და სუსტი მხარეების, შეხედულებების, დამოკიდებულებებისა და ინტერესების თვალსაზრისით.

ერთი მხრივ, თქვენ თავად განსაზღვრავთ სწავლის პირობებს კლასში, სწავლების მიზნებიდან გამომდინარე, რომელსაც თქვენ წინასწარ გეგმავთ. მეორე მხრივ, მიზნებისა და თემის შერჩევისას, აუცილებელია, გაითვალისწინოთ როგორც მთლიანი კლასის, ასევე, მოსწავლეთა ინდივიდუალური თავისებურებები.

სწავლის პირობების განსაზღვრით სრულდება გაკვეთილისათვის მოსამზადებელი სამუშაოს პირველი ეტაპი. გაკვეთილის დაგეგმვის შემდგომ ეტაპზე, აუცილებელია, გათვალისწინებულ იქნეს ის ზოგადი, ობიექტური გარემოებები, რომელშიც უნდა განხორციელდეს სწავლების პროცესი. და ბოლოს, არ უნდა დაგავიწყდეთ სწავლების თქვენეული მეთოდები; მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოთ მათი ეფექტური გამოყენება და ამ მეთოდების შემდგომი დახვეწა, თანამიმდევრობით და გონივრული მიდგომით, რათა ამან უარყოფითი ზემოქმედება არ იქონიოს სწავლების პროცესზე.

წინამდებარე თავის დასაწყისში მოცემულია ძირითადი კითხვები, მათ მოჰყვება სამუშაო ფურცლები, რომელთა სარგებლობაც შეგიძლიათ საჭიროების შემთხვევაში.

2. სწავლებისა და სწავლის პირობებთან დაკავშირებული ამოცანა და ძირითადი კითხვები

2.1 ამოცანა

წინამდებარე თავის დასაწყისში მოცემულია ძირითადი კითხვები. შემდგომი კითხვები, რომლებიც მასწავლებელთა თვითკონტროლისთვის არის განკუთვნილი, უფრო დეტალურ მიდგომას გვთავაზობს სწავლის პირობების სხვადასხვა ასპექტთან დაკავშირებით.

2.2 ძირითადი კითხვები

- რა ცოდნასა და უნარებს ფლობენ მოსწავლეები მოცემულ ეტაპზე?
- რა ცოდნასა და უნარებს ვფლობ მე?
- რა გარეშე პირობები უნდა გავითვალისწინო?
- რა ვიცი ჩემი მოსწავლეების, როგორც პიროვნებების შესახებ?
- ცოდნის რა ელემენტები და რა ინფორმაცია სჭირდებათ მოსწავლეებს იმისათვის, რომ თავი გაართვან ახალ დავალებას?
- იმ შესწავლის საგანთან დაკავშირებით, რომელიც მოსწავლეებისათვის სიახლეს წარმოადგენს, რა ინფორმაციას, უნარებსა და გამოცდილებას ფლობენ მოსწავლეები მოცემულ ეტაპზე? რა არის ახალი მათთვის, რისი გამეორება მოუწევთ, რა არის უმთავრესი და რა არის მეორეხარისხოვანი?
- როგორია ჩემი მოლოდინი მოსწავლეების მიერ მუშაობისა და სწავლის ტექნიკის დაუფლებასთან დაკავშირებით და როგორია მათი გამოცდილება, სოციალური ურთიერთობების თვალსაზრისით, სწავლების სხვადასხვა მეთოდსა და ფორმასთან დაკავშირებით?
- რა პოზიტიური ან ნეგატიური დამოკიდებულებების, წინასწარგანწყობის, ჩვევებისა და შეხედულებების გამოვლინების მოლოდინი უნდა მქონდეს?
- როგორ უნდა დავძლიო ის პრობლემები, რომლებიც უკავშირდება მოსწავლეების მხრიდან გამოვლენილ, სწავლასთან დაკავშირებულ სირთულეებს, სწავლის პროცესის შემაფერხებელ ფაქტორებსა და მოსწავლეებში სწავლისადმი მონდომებისა და მზადყოფნის ნაკლებობას?

- ადეკვატურად შევაფასე თუ არა მოსწავლეების მზადყოფნა სწავლისათვის, მათი ემოციური მდგომარეობა, მათი რეაგირების უნარი, მათი სწავლის საჭიროებები, მათი გამოცდილება, მათი ინტერესები, თავისუფალი დროის გამოყენების მათეული ჩვევები და ცხოვრებისეული პირობები?
- რა სოციალურ-კულტურული პირობები, ზემოქმედება და დახმარების რა სისტემებია მნიშვნელოვანი კლასში მუშაობისათვის? ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, რა როლს თამაშობენ მშობლები, დედამამიშვილები, თანატოლები ან სხვა პირები?

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 1: როგორ გამოვიყენოთ მოსწავლეების უნარები და ცოდნა

- რა ვიცი კლასის შესახებ?
- კლასის რა მახასიათებლები უნდა გავითვალისწინო და რაზე უნდა მოვახდინო რეაგირება?
- რისი გაკეთება მსურს ან როგორ უნდა წარვმართო გაკვეთილი (კომუნიკაცია, სოციალური ქცევა, დაძაბული ურთიერთობები და ა.შ.)?
- როგორია კლასში შექმნილი ატმოსფერო (როგორ ვითარდება მოვლენები ჯგუფში, მეგობრობა მოსწავლეებს შორის, ინდივიდუალური მოსწავლეები და ა.შ.)?
- რა პირობების შექმნაზე უნდა ვიზრუნო (მეტყველების სტილი, მოვალეობები, მოსწავლეების განლაგება, სოციალურ ურთიერთობათა წესები, რიტუალები, საზეიმო თავშეყრები, ოფიციალური ცერემონიები, წვეულებები და ა.შ.)?
- რამდენი მოსწავლეა კლასში და როგორია კლასის სტრუქტურა (გოგონებისა და ვაჟების რაოდენობას შორის თანაფარდობის თვალსაზრისით, მრავალეროვნულობის თვალსაზრისით და ა.შ.)?

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 2: როგორ გამოვიყენოთ ჩვენი პროფესიული უნარები და ცოდნა

- რა ზოგად გამოცდილებას, უნარებსა და ცოდნას ვფლობ?
- რამდენად საკმარისია ჩემი ცოდნა შესწავლის საგანთან და მის შინაარსთან დაკავშირებით, სწავლის მიზნებთან, სწავლების შესაბამის მეთოდებთან და სწავლის პროცესთან დაკავშირებით?
- რა სფეროებში ვისურვებდი ჩემი ცოდნის გაღრმავებასა და უნარების დახვეწას (ცოდნა, სწავლების მეთოდები, პროფესიული უნარები, პიროვნული მახასიათებლები, რეჟიმი და ა.შ.)?
- ადამიანისათვის დამახასიათებელი რომელი თვისებაა ჩემთვის მთავარი და მამოძრავებელი, რომლითაც მე ვხელმძღვანელობ?
- რომელ თეორიულ ჩარჩოებში ვაქცევ ჩემს მუშაობას მასწავლებლის რანგში, ან თეორიის რა გამარტივებულ ვარიანტს ვიყენებ პედაგოგიური მოღვაწეობისას?
- როგორ აღვწერდი და დავახასიათებდი ჩემს ურთიერთობას მოსწავლეებთან?
- სად გადის ჩემი პიროვნული ზღვარი, სამუშაო საათებთან, დამაბულ ვითარებაში მუშაობასთან და ა.შ. დაკავშირებით? როგორ ვიყენებ ჩემს პირად სამუშაო შესაძლებლობებსა და უნარებს?
- როგორ შევამსუბუქო სამუშაო დატვირთვა როგორც სამუშაოს, ასევე, განსახორციელებელი ქმედებების ორგანიზებითა და უკეთესი დაგეგმვით?
- როგორ და რამდენად ეკონომიურად ვიყენებ დროს და როგორ ვუმკლავდები სტრესის გამომწვევ ფაქტორებს?

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 3: სწავლებისა და სწავლის ზოგადი პირობების გამოყენება

- როგორ ვანაწილებ დროს დღის განმავლობაში, წლის განმავლობაში და, ასევე, ზოგადად, სწავლებისათვის განკუთვნილ დროს?
- როგორ არის მოწყობილი საკლასო ოთახი?
- როგორ არის აღჭურვილი სკოლა: ოთახების რაოდენობა და განსხვავებული მოწყობა, ხელმისაწვდომი მედიასაშუალებები, მასალა და ა.შ.?
- რა ჩარჩოებია დადგენილი სკოლის კულტურის თვალსაზრისით (ერთობლივი პროექტები სხვადასხვა ასაკობრივი ჯგუფისათვის, ჯგუფური სამუშაო და ჯგუფური ვალდებულებები, თანამშრომლობა მშობლებთან, სპეციალისტები ან ექსპერტები განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვებისათვის და ა.შ.)?

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 4: როგორია ჩემი ძირითადი დამოკიდებულება მოსწავლეების მიმართ?

- თანაგრძნობა (ემპათია), ერთგულება (გრძნობებზე, მოსაზრებებზე, შეხედულებებზე და საჭიროებებზე რეაგირება), კეთილგანწყობა (პიროვნებისადმი პატივისცემა არ არის დამოკიდებული გარემოებებზე), გულწრფელობა, სტაბილურობა, ნდობა
- პატივისცემის გრძნობით განმსჭვალული ხელმძღვანელობა (ემოციური ერთგულება, ინდუქციური აზროვნება და განსჯა, ავტორიტეტული კონტროლი, სოციალური ინტეგრაციისა და დემოკრატიის დაცვა და ხელშეწყობა)

ურთიერთობა და კომუნიკაცია კლასში

- ურთიერთგაგება
- ადეკვატური ურთიერთობები
- განათლების მიწოდება გენდერული თანასწორობის დაცვით
- ახალი ნაცნობობის დამყარება
- მეგობრობა
 - ➔ ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაცია
 - ➔ სხვათა შეხედულებებისა და მოსაზრებების გაზიარება
 - ➔ თვითაღქმა და აღქმა სხვათა მიერ

კონფლიქტის პრევენციის ატმოსფერო

- სამართლიანი და მზრუნველი საზოგადოება, შემსწავლელთა საზოგადოება, საერთო პასუხისმგებლობები (მასწავლებლები და მოსწავლეები - როგორც ვაჟები, ასევე, გოგონები)
- თანამშრომლობა, და არა კონკურენცია
 - ➔ სოციალური სწავლება
 - ➔ წესები და ჩვეულებები
 - ➔ მეტაკომუნიკაცია და მეტაურთიერთობა

➔ შეზღუდვა და გაძლიერებული დაცვა

საგანმანათლებლო ღონისძიებები

- საუბრები კონფლიქტის მოსაგვარებლად
- „მრგვალი მაგიდა“
- თამაშები
- თანამშრომლობა, როგორც ქცევის კორექტირების საშუალება
- რეაგირება ხელშეწყობისა და დახმარების მიზნით
- ინდივიდუალური პასუხისმგებლობები
- დასჯა
- კლასში ან სკოლაში ჩაგვრისა და ძალადობის შემთხვევებთან გამკლავება

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 5: დისციპლინისა და წესრიგის განხილვა დემოკრატიული თვალსაზრისით

- წესრიგი საჭიროა ყველა შემთხვევაში. ჯგუფი, რომელიც არ იცავს წესრიგს და არ გააჩნია საბაზისო წესები, ვერ იქნება დემოკრატიული.
- შეზღუდვები აუცილებელია. წესები შესაძლებელია იყოს არამართლზომიერი და შეუსაბამო. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ არ ხდება მათი ჩანაცვლება, საჭიროა მათი დაცვა. თუმცა შესაძლებელი უნდა იყოს მათი შეცვლა.
- დასაწყისიდანვე, მოსწავლეები უნდა მონაწილეობდნენ წესების შემუშავებასა და მათ დანერგვაში. მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი მოსწავლეებში წესების შესაბამისი პასუხისმგებლობისა და მიდგომის ჩამოყალიბება.
- კლასის საზოგადოება ვერ იმუშავებს ურთიერთნდობისა და ურთიერთპატივისცემის გარეშე. რიგ შემთხვევებში, მსგავსი ატმოსფეროს შექმნა გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული.
- კლასში მოსწავლეებს შორის არსებული კონკურენცია ჩანაცვლებულ უნდა იქნას გუნდური სულისკვეთებით.
- კლასში მოსწავლეებს შორის მეგობრულ განწყობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება.
- მასწავლებლის მიერ დემონსტრირებულ სოციალურ უნარებს დიდი წვლილი შეაქვს (ხელმძღვანელის ფუნქციის შესრულება დემოკრატიის პრინციპების დაცვის საფუძველზე, მოსწავლეებში იმ განწყობის შექმნა, რომ ისინი ჯგუფის სრულფასოვან წევრებს წარმოადგენენ, ურთიერთობების დამყარება და ა.შ.).
- კლასში, სადაც დემოკრატიული პრინციპებია დანერგილი, ჯგუფურ კომუნიკაციას მუდმივი ხასიათი აქვს.
- მოსწავლეებს, როგორც ვაჟებს, ასევე გოგონებს, უნდა ჰქონდეთ სტიმული, გამოიკვლიონ რაღაც ახალი და ისწავლონ საკუთარ შეცდომებზე.
- დადგენილი შეზღუდვები უნდა იძლეოდეს თავისუფლების უფლებით სარგებლობის საშუალებას. მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის გამომუშავება.

— დისციპლინა და წესრიგი ენთუზიაზმითა და ხალისით იქნება მიღებული და დაცული იმ შემთხვევაში, თუ მისცემს პიროვნებას საკუთარი აზრის გამოხატვის შესაძლებლობას, თუ ხელს შეუწყობს ჯგუფის შიგნით დამაკმაყოფილებელი ურთიერთობების ჩამოყალიბება-გამყარებას და მუშაობისათვის შესაფერისი გარემოს შექმნას.

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 6: მასწავლებლის როლის გააზრება დემოკრატიული თვალსაზრისით

მასწავლებლები კლასში ხელმძღვანელის როლსაც უნდა ასრულებდნენ და ზედამხედველისასაც. სწორედ ეს წარმოადგენს მათ ფუნქციას. მასწავლებლები იღებენ გადაწყვეტილებას კლასში განსახორციელებელი სხვადასხვა ამოცანის შესახებ და, ამავ დროს, აკონტროლებენ მოსწავლეების ქმედებებსა და შექმნილ სიტუაციას. ის, რასაც მასწავლებლები არ უნდა აკონტროლებდნენ, არის მოსწავლეების აზროვნება და მათი პიროვნული განვითარების პროცესი. განსაკუთრებით, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისას, მასწავლებელი მაგალითის მიმცემია საკუთარი მოსწავლეებისათვის. როგორ უმკლავდება იგი კონფლიქტურ სიტუაციებს? რა ადამიანურ ღირებულებებს წარმოაჩენს იგი? ქვემოთ მოცემული ცხრილის მიხედვით, თქვენ შეგიძლიათ დაადგინოთ, როგორია თქვენი მიდგომა. მაგრამ ცხადია, რომ სიტუაციიდან, შექმნილი ვითარებიდან, საფრთხის არსებობისა და მოსწავლეთა ჯგუფის სპეციფიკიდან და ა.შ. გამომდინარე, შეიძლება საჭირო გახდეს უფრო ავტოკრატიული მიდგომის ან უფრო დემოკრატიული მიდგომის გამოყენება. ზოგადად, საჭიროა, გაითვალისწინოთ, რომ მასწავლებლის, როგორც პიროვნების არქექტიპი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მასწავლებლის მოსწავლეებთან ყოველდღიური მუშაობის პროცესზე.

სწავლის გარემო		
ავტორი	მე	დემოკრატი
მმართველი	<input type="text"/>	ხელმძღვანელი
მკაცრი ტონი მეტყველებისას	<input type="text"/>	მეგობრული ტონი მეტყველებისას
განკარგულებების გაცემა	<input type="text"/>	თავაზიანი მოთხოვნა
ძალაუფლება	<input type="text"/>	გავლენა
ზეწოლა	<input type="text"/>	შეთავაზება
მკაცრი მოთხოვნა დამორჩილებაზე	<input type="text"/>	თანამშრომლობაზე დათანხმება
იძულება დავალების შესრულებაზე	<input type="text"/>	იდეების შეთავაზება
კრიტიკული მიდგომა	<input type="text"/>	გამხნეება
ხშირი დასჯა	<input type="text"/>	ხშირი დახმარება
„მომისმინეთ!“	<input type="text"/>	„მოდით ვისაუბროთ“
„მე ვიღებ გადაწყვეტილებას, თქვენ ასრულებთ მას!“	<input type="text"/>	„მე გთავაზობთ წინადადებას და გეხმარებით გადაწყვეტილების მიღებაში“
მთლიანად ვიღებ პასუხისმგებლობას კლასზე	<input type="text"/>	პასუხისმგებლობას ვიზიარებ მოსწავლეებთან

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 7: როგორ შექმნათ დემოკრატიული ატმოსფერო კლასში

თუ მასწავლებელი მიიღებს გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, რომ კლასში უფრო დემოკრატიული ატმოსფერო შექმნას, მისი ეს გადაწყვეტილება გაცილებით დიდ მიზანს ემსახურება. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოცემულია იმ ღონისძიებათა ჩამონათვალი, რომლებიც კლასში დემოკრატიული ატმოსფეროს შექმნას ემსახურება.

1. რომელ ეტაპზე ვარ თითოეულ ასპექტში?
2. რომელს ასპექტზე შევაჩერებ ჩემს ყურადღებას ხვალ, მომავალ კვირას, მომავალ წელს?
3. რას ვაკეთებ მე, როგორც მასწავლებელი იმისათვის, რომ სკოლამ, სწავლების თვალსაზრისით, სარგებელი ნახოს ჩემი მიღწევებით?

ახლო პერსპექტივა	შუალედური პერსპექტივა	სამომავლო პერსპექტივა
მასწავლებელი არ იყენებს ზედმეტად ავტორიტარულ გამოთქმებს	მასწავლებელი იმუშავებს ისეთი გამოთქმების გამოყენების ჩვევას, რომელთა შეცვლაც და უკან წაღებაც შესაძლებელია	ურთიერთგაგება მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის
მასწავლებელი მოსწავლეებს განუმარტავს, თუ რატომ შეარჩია მან ესა თუ ის საკითხი ან მასალა	მასწავლებელი სთავაზობს მოსწავლეებს ალტერნატიულ საკითხებსა და შესასწავლ მასალას	მასწავლებელი და მოსწავლეები ერთობლივად გეგმავენ გაკვეთილს
მასწავლებელი უხსნის მოსწავლეებს სწავლების მიზნებს	მასწავლებელი სთავაზობს მოსწავლეებს სწავლების ალტერნატიულ მიზნებს	მასწავლებელი და მოსწავლეები ერთობლივად განსაზღვრავენ სწავლების მიზნებს
მასწავლებელი მოსწავლეებს განუმარტავს, თუ რატომ შეარჩია მან სწავლების ესა თუ ის მეთოდი	მასწავლებელი სთავაზობს მოსწავლეებს სწავლების ალტერნატიულ მეთოდებს	მასწავლებელი და მოსწავლეები ერთობლივად არჩევენ სწავლების მეთოდებს
მასწავლებელი განუმარტავს მოსწავლეებს მიცემული შეფასების მიზეზებს	მასწავლებელი განუმარტავს მოსწავლეებს შეფასებასთან დაკავშირებულ დეტალებს	მოსწავლეები მუშაობენ თვითშეფასებაზე
კონფლიქტის დემოკრატიულად მოგვარების მოდელების გაცნობა	კონფლიქტების მოგვარებისას მასწავლებელი აღარ სარგებლობს საკუთარი ავტორიტეტითა და ძალაუფლებით	კონფლიქტების მოგვარება თანამშრომლობისა და კომუნიკაციის საშუალებით
მასწავლებელი განუმარტავს მოსწავლეებს საკლასო გარემოში სამუშაოს ორგანიზების პრინციპებს	მასწავლებელი ითვალისწინებს მოსწავლეების მიერ შემოთავაზებულ მოსაზრებებს, საკლასო გარემოში სამუშაოს ორგანიზების შესახებ	მოსწავლეები მონაწილეობას იღებენ საკლასო გარემოში სამუშაოს ორგანიზების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში

სწავლებისა და სწავლის პირობები

სამუშაო ფურცელი 8: სკოლის, როგორც დემოკრატიული საზოგადოების განვითარების გზები

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება და დემოკრატიული ატმოსფეროს შექმნის გზების ძიება ვერ მოხერხდება იზოლირებულად, მხოლოდ საკლასო გარემოში, მისი სრულყოფილად განხორციელებისათვის საჭიროა სათანადო ღონისძიებების გატარება სკოლაშიც. ამ მიზნით, ყველაზე კომპეტენტურ ფიგურას წარმოადგენს სკოლის დირექტორი.

ევროპის საბჭოს მიერ მომზადებული, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში საჭირო მასალა შეიცავს ისეთ ინსტრუმენტს, როგორცაა „სკოლის დემოკრატიული მმართველობა“, რომელიც გამოყოფს იმ ძირითად სფეროებს და გვთავაზობს იმ ნაბიჯებს, რომლებიც აუცილებლად უნდა გადაიდგას სკოლის, როგორც დემოკრატიული საზოგადოების განვითარების გზაზე (იხილეთ, ასევე, წინამდებარე სახელმძღვანელო, ნაწილი 2, თავი 5, სამუშაო ფურცლები 15-დან 18-ის ჩათვლით).

ამ თვალსაზრისით, ოთხ ძირითად სფეროს წარმოადგენს:

1. მმართველობა, ხელმძღვანელობა, მენეჯმენტი და ანგარიშვალდებულება საზოგადოების წინაშე
2. ღირებულებებზე ორიენტირებული განათლება
3. თანამშრომლობა, კომუნიკაცია და ჩართულობა; კონკურენტუნარიანობა და თვითგამორკვევა
4. მოსწავლეების დისციპლინა

მმართველობა, ხელმძღვანელობა, მენეჯმენტი და ანგარიშვალდებულება საზოგადოების წინაშე

სკოლის ხელმძღვანელობა ანგარიშვალდებულია სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის მიმართ, როგორცაა კანონმდებლები, სკოლების სამეურვეო საბჭოები, პროფესიული კავშირები, მოსწავლეები და მათი მშობლები, ისევე როგორც ადგილობრივი

საზოგადოებები, რომლებიც სკოლის ხელმძღვანელობას გარკვეულ მოთხოვნებს უყენებენ. როგორ უნდა გაართვას თავი სკოლის ხელმძღვანელობამ ამ ვალდებულებას და მასთან დაკავშირებულ გამოწვევებს? სკოლის ორგანიზებისა და მართვის რა ფორმას იყენებს სკოლის ხელმძღვანელობა? კონსენსუსსა და ნდობას ემყარება, თუ ხელმძღვანელობის ქმედებებს უნდობლობა და მეტოქეობა განსაზღვრავს? როგორ არის გადანაწილებული პასუხისმგებლობები სკოლის შიგნით? როგორ ართმევს თავს სკოლის ხელმძღვანელობა სკოლაში არსებულ მრავალფეროვნებას? და როგორ ასრულებს სკოლა დაინტერესებულ მხარეთა წინაშე ანგარიშვალდებულებაზე აღებულ პასუხისმგებლობას?

ღირებულებებზე ორიენტირებული განათლება

როგორ ხდება სკოლაში, ფორმალურსა თუ არაფორმალურ კონტექსტში, ისეთი ღირებულებების წარმოჩენა, როგორცაა ადამიანის უფლებები და მრავალფეროვნების პატივისცემა? როგორ ხდება ღირებულებებისა და სოციალური უნარების, როგორც გლობალიზაციის პირობებში არსებულ თანამედროვე საზოგადოებებში მშვიდობიანი თანაარსებობის საწინდარის ხელშეწყობა? როგორ ხდება ამ ღირებულებათა მიწოდება მოსწავლეებისათვის?

თანამშრომლობა, კომუნიკაცია და ჩართულობა; კონკურენტუნარიანობა და თვითგამორკვევა

სკოლა არ წარმოადგენს ფართო საზოგადოებისაგან ან რეალური სამყაროსაგან მოწყვეტილ გარემოს. როგორია კომუნიკაცია სკოლის ფარგლებში დასკოლის ფარგლებს მიღმა? როგორია თანამშრომლობა სკოლის ფარგლებში და სკოლის ფარგლებს მიღმა? სკოლა წააგავს იზოლირებულ გარემოს, თუ მის ფარგლებში დანერგილი კომუნიკაციისა და ჩართულობის საშუალებით, შესაძლებელი ხდება ფართო ასპარეზზე გასვლა? როგორ არის მისი მისია ფორმულირებული? რამდენად არის სკოლა მზად, გარე სამყაროსთან კომუნიკაციისას განახორციელოს დასახული მიზნები?

მოსწავლეების დისციპლინა

სკოლაში ბევრი ადამიანია დასაქმებული, რომელთაც ერთმანეთთან თანამშრომლობა უწევთ. რა საშუალებები უნდა იქნეს გამოყენებული დისციპლინისა და წესრიგის

უზრუნველსაყოფად სკოლაში, რომელიც დემოკრატიული პრინციპებით არის მართული? რა აიძულებს მოსწავლეებს, დაექვემდებარონ დადგენილ წესებს და რა აიძულებთ მათ, დაარღვიონ ისინი ან იმოქმედონ მათ საწინააღმდეგოდ? სკოლაში, რომელიც დემოკრატიულ პრინციპებს ეფუძნება, წესების არარსებობა ან მოსწავლეების მიერ მათი უგულებელყოფა ქაოსს ხომ არ გამოიწვევს?

1. წინასიტყვაობა

მასწავლებლების წინაშე მუდმივად დგას საკუთარი გადაწყვეტილებების მართებულობის დამტკიცების პრობლემა: რამ განაპირობა ჩემ მიერ ამა თუ იმ მიზნის დასახვა თუ თემის შერჩევა? სწავლების მიზნების განსაზღვრა და თემების შერჩევა სწავლებასთან დაკავშირებული პრინციპული გადაწყვეტილების მიღების ტოლფასია. არ შეიძლება მიზნების გადმოღება და მათი მორგება საკუთარ საჭიროებებზე, არც მათი დოგმატურად თავს მოხვევა რეკომენდებული. ნაცვლად ამისა, საჭიროა მიზნების დეტალური გამოკვლევა, ისინი უნდა ეფუძნებოდეს საღ აზრს და უნდა იყოს დასაბუთებული. მხოლოდ ამის შემდეგ - შესაძლებელია თქვენს მოსწავლეებთან ერთად - რეკომენდებულია თემებისა და სწავლების მიზნების წინდახედულად შერჩევა, მიღებული გადაწყვეტილების გაცილებით ფართო კონტექსტში განხილვა და შერჩეული თემების გადასინჯვა, საგანმანათლებლო ღირებულების თვალსაზრისით. აღნიშნული ამოცანა უპირატესი მნიშვნელობისაა, ვინაიდან შესასწავლი თემების სპექტრი ძალიან ფართოა მაშინ, როცა სწავლების დაგეგმვისა და თავად სწავლების პროცესისათვის გამოყოფილი დრო - შეზღუდულია.

ქვემოთ მოცემული ძირითადი კითხვები ემსახურება მასწავლებლების დახმარებას თემების შერჩევისა და მომზადების რთული პროცესისათვის თავის გართმევის საქმეში.

2. მიზნების დასახვასა და მასალების შერჩევასთან დაკავშირებული ამოცანა და ძირითადი კითხვები

2.1 ამოცანა

მასწავლებლები, რომლებიც დიდი პასუხისმგებლობით ეკიდებიან საკუთარ საქმეს, მუდმივად დგანან თავიანთი გადაწყვეტილებების მართებულობის დამტკიცების პრობლემის წინაშე. რამ განაპირობა ჩემ მიერ ამა თუ იმ მიზნის დასახვა თუ თემის შერჩევა?

სწავლების მიზნების განსაზღვრა და თემების შერჩევა სწავლებასთან დაკავშირებული პრინციპული გადაწყვეტილების მიღების ტოლფასია. არ შეიძლება მიზნების გადმოღება და მათი მორგება საკუთარ საჭიროებებზე, არც მათი დოგმატურად თავს მოხვევა რეკომენდებული. ნაცვლად ამისა, საჭიროა მიზნების დეტალური შესწავლა, ისინი უნდა ეფუძნებოდეს საღ აზრს და უნდა იყოს დასაბუთებული. მნიშვნელოვანია, მასწავლებელმა სწავლების მიზნები თავისი მოსწავლეების სწავლის პირობებს მოარგოს და მიუსადაგოს (იხილეთ თავი 1, სწავლებისა და სწავლის პირობები).

მას შემდეგ, რაც მიზნები უფრო ჩამოყალიბებულ და კონკრეტულ სახეს მიიღებს, საჭიროა, მათში ჩავრთოთ შინაარსობრივი ასპექტები. მაგრამ არა მანამდე, სანამ გარკვევით არ გვექნება განსაზღვრული, თუ რა დონეს უნდა მივალწიოთ შესწავლის საგნის შინაარსთან დაკავშირებით, ანუ მოსწავლეებისათვის გასაცნობ თემასთან დაკავშირებით. გაძლევთ შერჩეული თემა თქვენ მიერ დასახული სწავლების მიზნების განხორციელების საშუალებას?

სწავლების დაგეგმვის პროცესში, შინაარსობრივ ასპექტებზე მუშაობა რთულია და, ამავე დროს, საკმაოდ დროსაც მოითხოვს. ერთი შეხედვით მცირე ძალისხმევა საკმარისად გვეჩვენება, ვინაიდან სასკოლო პროგრამები, ამასთან დაკავშირებით, გვაძლევს მკაფიო და გარკვეულ მიმართულებებს და სასწავლო საშუალებები დეტალურ ინფორმაციას აწვდის მასწავლებლებს. თუმცა ძირითად ამოცანაზე პასუხისმგებელი თავად მასწავლებელია: იგი ძირფესვიანად უნდა იყოს ინფორმირებული და საფუძვლიან ცოდნას ფლობდეს იმ სფეროში, რომლის სწავლებასაც გეგმავს, საჭიროა ამ სფეროს სტრუქტურის შედგენა, მისი დაწვრილებითი შესწავლა, ანალიზი, კრიტიკული თვალთ შეფასება, თემებისა და სწავლების მიზნების გონივრული შერჩევა, საკუთარი გადაწყვეტილების განხილვა ფართო კონტექსტში, იმის შეფასება, თუ რამდენად იძლევა შერჩეული თემა დასახული მიზნების მიღწევის საშუალებას და ა.შ. აღნიშნული ამოცანა უპირატესი მნიშვნელობისაა, ვინაიდან შესასწავლი თემების სპექტრი ძალიან ფართოა, მაშინ როცა სწავლების დაგეგმვისა და თავად სწავლების პროცესისათვის გამოყოფილი დრო - შეზღუდულია.

ქვემოთ მოცემული კითხვები და მათგან გამომდინარე გარკვეული ქვეკითხვები ემსახურება მასწავლებლის თვითკონტროლს და მიზნად ისახავს მასწავლებლების

დახმარებას თემების შერჩევისა და მომზადების რთული პროცესისათვის თავის გართმევის საქმეში. რეკომენდებულია, თითოეულმა მასწავლებელმა ითანამშრომლოს სხვა მასწავლებლებთან და, შესაძლოა, მოსწავლეებთანაც.

2.2 ძირითადი კითხვები

მიზნების განსაზღვრისათვის:

- რა მიზნების მიღწევა მსურს?
- მოცემული თემის ამოწურვის შემდეგ, რა კომპეტენციები იქნება ყველაზე მნიშვნელოვანი?
- რამ განაპირობა მოცემული კონკრეტული მიზნების დასახვა?
- რა პრიორიტეტს ვანიჭებ ჩემ მიერ დასახულ მიზნებს (პირველადი მნიშვნელობის თუ მეორეხარისხოვანი)?
- რა მიზნების მიღწევაა მოცემულ მომენტში მნიშვნელოვანი - მთლიანი კლასისათვის, ინდივიდუალურად მოსწავლეებისათვის, გოგონების და/ან ვაჟებისათვის?
- დარწმუნებული ვარ, რომ ჩემ მიერ დასახული მიზნები ემსახურება ჩემი მოსწავლეების ძირითად ინტერესებსა და საჭიროებებს? ჩემ მიერ ჩატარებული გაკვეთილი ესადაგება იმას, რაც ჩემს მოსწავლეებს ყველაზე მეტად აინტერესებთ?
- შესაძლებელია მოსწავლეების ჩართვა სწავლების მიზნების განსაზღვრისა და შერჩევის პროცესში?
- რა დრო (რამდენი გაკვეთილი, რამდენი კვირა) არის განსაზღვრული დასახული მიზნების მისაღწევად?
- რა მიზნები უნდა იყოს მიღწეული ყველა მოსწავლის მიერ, სწავლებისათვის განსაზღვრულ დროში (მოსწრების ძირითადი სტანდარტი)?
- საჭიროა თუ არა მოსწრების სპეციფიკური დონის განსაზღვრა ინდივიდუალური მოსწავლეებისათვის (სწავლება ინდივიდუალური შესაძლებლობის მიხედვით)?
- ვაძლევ თუ არა მოსწავლეებს ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების საშუალებას, ანუ, შეუძლიათ თუ არა მათ საკუთარ თავში დაჯერებულად გამოიყენონ შექმნილი ცოდნა?

- რაზე ვამახვილებ ყურადღებას სწავლებისას - შემეცნებით, პიროვნულ თუ სოციალურ კომპეტენციებზე?
- მაქვს თუ არა ნათელი წარმოდგენა მოკლევადიან და გრძელვადიან მიზნებზე, რომლებიც ჩემი მოსწავლეებისათვის, მოსწავლეთა ჯგუფებისათვის, ინდივიდუალური მოსწავლეებისათვის, გოგონებისა და ვაჟებისათვის უმთავრესი მნიშვნელობისაა?
- ნათლად და გასაგებად განვმარტე მიზნები?

თემებისა და მასალის შერჩევისათვის:

- რა თემა შევარჩიე?
- რამ განაპირობა ჩემ მიერ მოცემული თემის შერჩევა?
- როგორია ჩემ მიერ შერჩეული თემის სტრუქტურა?
- ჩემ მიერ შერჩეული თემა ესადაგება სილაბუსს?
- ჩემ მიერ შერჩეული თემის რა ასპექტები იქნება საინტერესო ჩემი მოსწავლეებისათვის?
- რა მხრივ უკავშირდება მოცემულ თემაზე სკოლაში შეძენილი ცოდნა სკოლის გარეთ შეძენილ ცოდნას?
- არსებობს კავშირი ჩემ მიერ შერჩეულ თემასა და რეალურ ცხოვრებასა თუ მოსწავლეთა გარემოს შორის?
- კარგად მესმის იმ თემის საგანი, რომელიც მე შევარჩიე? როგორ შემიძლია ავიმადლო ინფორმირებულობის დონე? მჭირდება გარკვეული კვლევის ან ექსპერიმენტის განხორციელება, ვიდრე მოცემულ თემას მოსწავლეებს გავაცნობ?
- რა სასწავლო მასალაა ხელმისაწვდომი ჩემ მიერ შერჩეული თემის კონკრეტული ასპექტების შესახებ?
- ჩემ მიერ შერჩეული თემა მისცემს მოსწავლეებს იმის საშუალებას, რომ მათ გამოიყენონ საკუთარი გამოცდილება, ცოდნა და უნარები გაკვეთილის მსვლელობისას (მაგალითად, მოსწავლეებმა, რომელთაც განსხვავებული კულტურული და ენობრივი წარმომავლობა გააჩნიათ)?
- ჩემ მიერ შერჩეული თემა თანაბრად შესაფერისი იქნება როგორც გოგონების, ასევე, ვაჟების საჭიროებებისათვის?

— შერჩეული თემა ჩემთვის საინტერესოა?

მიზნების დასახვა და მასალების შერჩევა
სამუშაო ფურცელი 1: მოსწავლეთა კომპეტენციები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სფეროში

კომპეტენციათა სამი სფერო დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში

დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების მიზანს წარმოადგენს კომპეტენციათა განვითარება სამ სფეროში, რომელიც ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული და, აქედან გამომდინარე, არ უნდა განვიხილოთ ცალ-ცალკე.

პოლიტიკური ანალიზისა და აზროვნების კომპეტენცია

მიზანი პოლიტიკური მოვლენების, პრობლემებისა და სადავო საკითხების ანალიზის კომპეტენციისა და საკუთარი მოსაზრების საფუძვლების ახსნა-განმარტების უნარის განვითარებაა. სკოლას შესწევს უნარი, საკუთარი წვლილი შეიტანოს მოსწავლეების ამ კუთხით განვითარებაში, მოსწავლეების ხელშეწყობით, რათა მათ გამოიყენონ სტრუქტურული ანალიზის უნარი, საკითხის სიღრმისეული შესწავლის მიზნით.

ამ მიზნის მისაღწევად, საჭიროა, მოსწავლეები ფლობდნენ შემდეგ უნარებს:

- პიროვნების ცხოვრებაში პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მნიშვნელობის შეცნობა;
- პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა შედეგების გაანალიზება და განსჯა;
- საკუთარი შეხედულებებისა და მოსაზრებების, ასევე, სხვათა შეხედულებებისა და მოსაზრებების გაანალიზება და გადმოცემა;
- პოლიტიკის სამი განზომილების აღქმა და შეცნობა:
 - ა) ინსტიტუციური განზომილება
 - ბ) შინაარსზე დაფუძნებული განზომილება
 - გ) პროცესზე ორიენტირებული განზომილება
- პოლიტიკური პროცესების სხვადასხვა ფაზების ანალიზი და შეფასება მიკრო დონეზე (მაგალითად, სკოლის ცხოვრება), საშუალო დონეზე (მაგალითად, საზოგადოება) და მაკრო დონეზე (ეროვნული და საერთაშორისო პოლიტიკა);
- ფაქტების, პრობლემებისა და გადაწყვეტილებების წარმოდგენა ანალიტიკური კატეგორიების საშუალებით, ძირითადი ასპექტების გამოცნობა და მათი დაკავშირება ადამიანის უფლებათა და დემოკრატიულ სისტემათა ძირითად ღირებულებებთან;
- აქტუალური სადავო საკითხების განხილვისას, სოციალური, სამართლებრივი, ეკონომიკური, ეკოლოგიური და საერთაშორისო გარემოებების, ინტერესთა სფეროების და მოვლენების ამოცნობა;
- გაცნობიერება, თუ როგორ მიეწოდება საზოგადოებას პოლიტიკა მედიის მიერ.

მეთოდების გამოყენების კომპეტენცია

სხვადასხვა პოლიტიკურ პროცესში მონაწილეობისათვის საკმარისი არ არის პოლიტიკური მოვლენების შინაარსის, სტრუქტურისა და პროცესების მხოლოდ საფუძვლების ცოდნა, არამედ ასევე საჭიროა, ფლობდე ზოგად კომპეტენციებს, რომელთა შექმნაც შესაძლებელია სხვადასხვა სფეროში (როგორცაა, კომუნიკაცია, თანამშრომლობა, ინფორმაციის მიღება და გაცემა, სტატისტიკა). დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების ფარგლებში საჭიროა მოსწავლეებში ხელი შევუწყოს ისეთი კონკრეტული უნარების განვითარებას, როგორცაა მოსაზრების დაცვა ან მის წინააღმდეგ გამოსვლა, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობისათვის. მიზანი ამ უნარების გააქტიურებაა, იმ მეთოდების საშუალებით, რომლებიც ფართოდ გამოიყენება პოლიტიკური დისკურსის პირობებში (განხილვები, დებატები).

ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა, მოსწავლეები ფლობდნენ შემდეგ უნარებს:

- მასმედიის ან ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების მიერ მოწოდებული ინფორმაციის დამოუკიდებლად მოძიების, შერჩევის, დამუშავებისა და გადმოცემის უნარი, კრიტიკული და კონცენტრირებული მიდგომის გამოყენებით (სტატისტიკის, რუკების, დიაგრამების, სქემების, კარიკატურების შეგროვება, დახარისხება, შეფასება);
- მედიის შეფასება კრიტიკულად და საკუთარი მედიაპროდუქციის შექმნა;
- ემპირიული მეთოდების ზოგადი გამოყენება (მაგალითად, გამოკითხვისა და ინტერვიუს წარმართვის ტექნიკა).

პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებისა და მოქმედების კომპეტენცია

მიზანი, პოლიტიკურ კონტექსტში და საზოგადოების წინაშე, საკუთარი მოსაზრებების თავდაჯერებულად და ადეკვატურად წარდგენის კომპეტენციისა და თავდაჯერებული და ადეკვატური მოქმედების კომპეტენციის შექმნაა.

ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა, მოსწავლეები ფლობდნენ შემდეგ უნარებს:

- საკუთარი მოსაზრების თავდაჯერებულად და ადეკვატურად გახმოვანების უნარი და დიალოგის სხვადასხვა ფორმის შესწავლა;
- საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობა და პოლიტიკური მოქმედების უნარი (ზეპირი მეტყველების უნარები, როგორცაა საკუთარი შეხედულების ახსნა-განმარტება, მსჯელობა, დებატებში მონაწილეობა, დისკუსიაში წამყვანი როლის ამ მომრიგებლის როლის შესრულება; წერილობითი პრეზენტაციისა და ვიზუალიზაციის ტექნიკის ფლობა: პოსტერების, კედლის გაზეთების, შეხვედრათა ოქმების, ჟურნალ-გაზეთების რედაქტორებისათვის განკუთვნილი წერილების და ა.შ. შედგენა);
- საკუთარი შესაძლებლობების გაცნობიერება, პოლიტიკური ზეგავლენის მოხდენის, გუნდის შექმნისა და გუნდური მუშაობის კუთხით;
- საკუთარი უფლებების დაცვა, მაგრამ, ამავედროულად, კომპრომისზე წასვლის უნარი;
- დემოკრატიის წინააღმდეგ მიმართული აზროვნებისა და ტენდენციების ამოცნობა და მათზე ადეკვატურად რეაგირების უნარი;
- მრავალკულტურულ კონტექსტში ბუნებრივი ქცევის უნარი.

მიზნების დასახვა და მასალების შერჩევა

სამუშაო ფურცელი 2: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის საჭირო მასალათა ორი კატეგორია

სწავლება და სწავლა მასალის გარეშე შეუძლებელია, ვინაიდან მასალა წარმოადგენს შესწავლის საგნის, თემის, ინფორმაციისა და მონაცემების მოწოდების საშუალებას. მოსწავლეები თავიანთ კომპეტენციებს მოქმედების საშუალებით ივითარებენ, რაც ნიშნავს რაიმე ობიექტზე ზემოქმედებას. სწავლების პროცესში ამგვარ მასალად, უპირველეს ყოვლისა, მოიაზრება სახელმძღვანელო ან მოსწავლეებისათვის დასარიგებელი სამუშაო ფურცლები, რაც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების პროცესში მართლაც მნიშვნელოვანია.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის საჭირო მასალათა ორი კატეგორია

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სპეციფიკურ პროფილს უკავშირდება მასალისა და მედიის ფართო ცნება. სკოლის სახელმძღვანელოები და მოსწავლეებისათვის დასარიგებელი სამუშაო ფურცლები სწორედ ბეჭდვითი მედიის მაგალითებია. ინტერაქტიული კონსტრუქტივისტული სწავლის პროცესში, მასწავლებლები და მოსწავლეები ქმნიან სხვადასხვა კატეგორიის მასალას. ეს მასალა ავთენტურია, ვინაიდან წარმოადგენს ადგილზე, განსაზღვრულ სიტუაციაში შექმნილ პირველწყაროს, რომელიც განკუთვნილია მოცემულ მომენტში, მოცემულ ადგილზე მყოფი ადამიანებისათვის. აქედან გამომდინარე, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში, მასწავლებლები და მოსწავლეები მხოლოდ მასალის მომხმარებლები კი არ არიან, არამედ მასალის შემქმნელებიც. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების წინამდებარე გამოცემაში შესული წიგნები, II-დან VI-ის ჩათვლით, ამ კატეგორიის მასალის უამრავ მაგალითს შეიცავს, რომელიც ძალიან ხშირად მოსწავლეების მიერ კონკრეტული დავალების შესრულების შედეგად ან კონკრეტული პროექტის ფარგლებში შექმნილ მასალას წარმოადგენს; წიგნებში მოცემულ თავებსა და გაკვეთილების აღწერაში ახსნილია ამგვარი დავალების

შესრულების მნიშვნელობა მოსწავლეებისათვის, სწავლის პოტენციალის ამადლების თვალსაზრისით.

სწავლის საჭიროებებისა და მასალების მატრიცა

ქვემოთ მოცემულ მატრიცაში, მასალათა ამ ორი კატეგორიის ტიპური მაგალითები - მედიის საშუალებით მოწოდებული და მასწავლებლებისა და მოსწავლეების მიერ შექმნილი - დაკავშირებულია დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში კომპეტენციების განვითარების სხვადასხვა ასპექტთან. არ არის რეკომენდებული ერთი ტიპის მასალაზე კონცენტრირება, არამედ საჭიროა ინტეგრირებული მიდგომა. თუმცა დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების დაცვის საშუალებით განხორციელებული სწავლება, მასწავლებლის მხრიდან, მოსწავლეების მიერ შექმნილი მასალისადმი სერიოზულ დამოკიდებულებას გულისხმობს.

კომპეტენციის განვითარების ასპექტი	მედიის საშუალებით მოწოდებული მასალა	სწავლის პროცესში შექმნილი მასალა	
		მასწავლებლის მიერ შექმნილი მასალა	მოსწავლეების მიერ შექმნილი მასალა
მოსწავლეების განვითარების დონე	(მსგავსი საშუალებები და მასალა, რა თქმა უნდა, არსებობს - მაგალითად, საბავშვო წიგნები და ფილმები - მაგრამ მასწავლებელი არ ფლობს ინფორმაციას იმის თაობაზე, თუ მისი მოსწავლეები რამდენად იცნობენ მსგავს მედიას)		კონცეფციები, გამოცდილება და ოჯახში და თანატოლებთან სოციალიზაციის პროცესები, სკოლაში და სკოლის გარეთ შექმნილი ინფორმაცია
თემის განსაზღვრა, გაკვეთილის ან თემის განხილვის დღის წესრიგის შემუშავება			ბრეინშტორმინგი და დისკუსიებში მონაწილეობა
ინფორმაცია	აქტუალური ახალი ამბების რეპორტაჟები (ბეჭდვითი მედია, ტელევიზია, DVD, ინტერნეტი) სასკოლო სახელმძღვანელო	ლექცია, ძირითადი მასალის მიწოდება (როგორცაა, ფლიპჩარტები, მარკერები, ფერადი ქაღალდები)	მოსწავლეების მიერ შესრულებული სამუშაო (როგორცაა, მედიასაშუალებებში გაშუქებული გზავნილის დეკონსტრუქცია, შინაარსის გადმოცემა, საშინაო დავალება, პრეზენტაციები,
ანალიზი და მსჯელობა	პოლიტიკური და სამეცნიერო საკითხები და სადავო საკითხები (მოსწავლეებისათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები, სახელმძღვანელო)	ძირითად კონცეფციებთან დაკავშირებული ინსტრუქციები. კრიტიკა, რომელიც მოითხოვს ინფორმაციის დეკონსტრუქციას	დისკუსიებსა და დებატებში მონაწილეობა, კომენტარები, კითხვები)
წვრთნა უნარებში	მოსწავლეებისათვის განკუთვნილი სამუშაო ფურცლები (ინსტრუქციები, რომლებიც ემსახურება უნარის გამომუშავებას)	დემონსტრირება და წვრთნა	რეაგირება
მონაწილეობა და მოქმედება		სხდომის თავმჯდომარეობა	გამოცდილება. კითხვები, კომენტარები, გაცნობიერება, ინტერესი
შეფასება	საგამოცდო ფურცლები. კითხვარები. პორტფოლიო.	დაკვირვება	თვითშეფასება. რეაგირება. სწავლის საჭიროებების გამოვლენა

მიზნების დასახვა და მასალების შერჩევა

სამუშაო ფურცელი 3: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისათვის საჭირო მასალის შერჩევა და გამოყენება

მედიასაშუალებების მიერ გაშუქებული მასალის შერჩევა

მასალის ფართო ცნება გულისხმობს, რომ მასალას არჩევენ როგორც მასწავლებლები, ასევე, მოსწავლეები. მოსწავლეები მასალას არჩევენ კონსტრუქტივისტული სწავლის პროცესში. ამჯერად ყურადღება გამახვილებულია მასწავლებლის როლზე, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე საჭირო მასალის შერჩევაში.

მედიასთან დაკავშირებული მასალის შერჩევის კრიტერიუმები

- უტყუარობა: შესაძლებელია თუ არა ავტორის, წყაროსა და გამოცემის თარიღის გარკვევით იდენტიფიცირება? ტექსტი, მონაცემები და ა.შ. პირველწყაროდან არის აღებული? შეუძლიათ (საშუალო სკოლის) მოსწავლეებს, მიხედნენ, რომ ტექსტში შეტანილია ცვლილებები, თუ მსგავსი ცვლილებების იგულისხმება ორიგინალ ტექსტში?
- შესაბამისობა: მასალა ესადაგება მოსწავლეების აღქმასა და კომპეტენციის განვითარების დონეს, და მათ გამოცდილებას მედიასაშუალებებით გაშუქებული გზავნილების დეკონსტრუქციის კუთხით? მასალა არ უნდა იყოს არც ძალიან რთული და არც ძალიან მარტივი; მასალის აღქმა მოსწავლეების მხრიდან ძალისხმევას უნდა გულისხმობდეს, რაც მოსწავლეების უნარების განვითარებას, ცოდნის გაღრმავებას, აღქმისა და განსჯის უნარების დახვეწას ემსახურება.
- მართებულობა: მასალა აკმაყოფილებს მოსწავლეების ინტერესს? ეხება მასალა ისეთ თემას ან საკითხს, რომელიც, მოსწავლეების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია? შეუძლიათ მოსწავლეებს მასალის შინაარსი დაუკავშირონ თავიანთ გამოცდილებასა და ცოდნას?
- ინდოქტრინაციის დაუშვებლობის ან პერსპექტივათა პლურალიზმის პრინციპი: გამოხატავს მასალა განსხვავებულ პერსპექტივებს? ხომ არ ემსახურება იგი

მოსწავლეთა ინდოქტრინაციას - აზროვნების, განსჯის ან ინტერესთა ნებისმიერი კუთხით (იხილეთ წინამდებარე წიგნში შესული მასალა დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელ მასწავლებელთა პროფესიული ეთიკის შესახებ)?

მოსწავლეების მიერ შექმნილი მასალა

მასწავლებელმა, გაკვეთილის დაწყებამდე ან გაკვეთილის დამთავრების შემდეგ, გულდასმით უნდა შეისწავლოს მოსწავლეების მიერ შესრულებული წერიტი ან სახვითი სამუშაო და წინასწარ დაგეგმოს გასატარებელი ღონისძიებები.

მოსწავლეების მიერ ზეპირმეტყველებასთან დაკავშირებული დავალებების შესრულების დროს მასწავლებლის წინაშე გაცილებით რთული ამოცანა დგება, ვინაიდან მას უწევს სპონტანურად რეაგირება და ხშირად იმპროვიზებაც. იხილეთ წინამდებარე წიგნში შესული მასალა საერთო საკლასო დისკუსიის თავმჯდომარეობის შესახებ.

თავი 3 ვეცნობით პოლიტიკას

1. წინასიტყვაობა: რა უნდა ისწავლოს მოსწავლემ?

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზანს წარმოადგენს გარკვეული უნარების განვითარება მოსწავლეებში და მათი აღჭურვა შესაბამისი საშუალებებით, რათა მოსწავლეებმა მონაწილეობა მიიღონ იმ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში, რომლებიც ეხება მათ ინტერესებსა და იმ საზოგადოების ინტერესებს, რომელსაც ისინი ეკუთვნიან.

კონკრეტულ ქმედებას ვასრულებ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მივიღებ გადაწყვეტილებას, ანუ, როდესაც მეცოდინება, რა მსურს. ამ საკითხისადმი უფრო ანალიტიკური მიდგომით, ეს ნიშნავს იმას, რომ პიროვნებას გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს საკუთარი ინტერესები და განსაზღვრული უნდა ჰქონდეს მათი პრიორიტეტულობა, ან კარგად უნდა იცნობდეს და შესწავლილი ჰქონდეს საკითხი, პრობლემა თუ კონფლიქტი და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება, მოქმედების რა კურსი აირჩიოს ან რა კურსს დაუჭიროს მხარი. საკითხის შესწავლა, თავის მხრივ, გულისხმობს საკითხის სწორ აღქმას, ხოლო სწორი აღქმისათვის საჭიროა სარწმუნო ინფორმაცია.

აქედან გამომდინარე, მოსწავლეებს უნდა ესმოდეთ მნიშვნელოვანი პოლიტიკური საკითხები, რაც, ერთი მხრივ, ემსახურება ამ მოვლენების მოსწავლეების მიერ გაცნობიერებას (პოლიტიკის „შესახებ“ სწავლა), ხოლო, მეორე მხრივ, მოსწავლეებში გარკვეული კომპეტენციების განვითარებას, რაც მათ საშუალებას აძლევს, დამოუკიდებლად იმოქმედონ საჭირო დროს: მოიპოვონ ინფორმაცია, აწარმოონ პოლიტიკური საკითხისა თუ პრობლემის ანალიზი, ჩამოიყალიბონ სწორი წარმოდგენა და საკუთარი მიდგომა ამ საკითხებისა და პრობლემების მიმართ. ეს ახალგაზრდა მოქალაქეს პროცესებში მონაწილეობისა და მოქმედების საშუალებას აძლევს (სწავლა დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობის „მიზნით“).

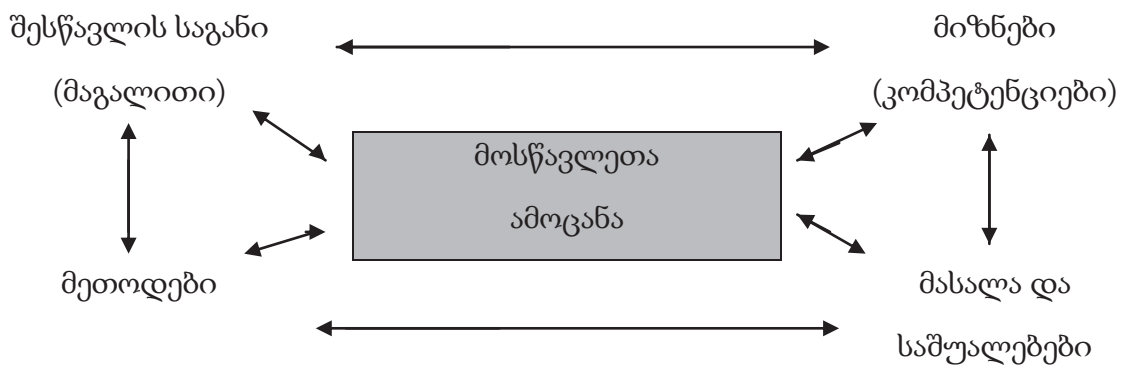
2. პოლიტიკის გაცნობასთან დაკავშირებული ამოცანა და ძირითადი კითხვები

2.1 მასწავლებელთა ამოცანა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისას

არა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში, არამედ სწავლებისა და სწავლის ყველა სფეროში, ზედმიწევნით ზუსტად შერჩეული მაგალითები მოსწავლეებს ეხმარება შესწავლის კომპლექსური საგნის აღქმასა და გაგებაში. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების წინამდებარე გამოცემაში შესული მასწავლებელთა სახელმძღვანელოები (წიგნები II-დან V-ის ჩათვლით), რომლებიც განკუთვნილია სასკოლო განათლების დაწყებითი, საშუალო და მაღალი საფეხურებისათვის, ყველა თავში შეიცავს მოცემულ პრინციპს და, ასევე, გვთავაზობს სხვადასხვა შესაძლო მიდგომას. სახელმძღვანელოებში ასევე შესულია მითითება იმის თაობაზე, რომ ეს მაგალითები შესაძლებელია აღებულ იქნას სკოლის მმართველობის კონტექსტიდან ან ნებისმიერ დონეზე განხორციელებული პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესიდან, რომელთა შორისაც არჩევანი უნდა გაკეთდეს მოსწავლეების ასაკობრივი ჯგუფის ინტერესების გათვალისწინებით, ასევე მასალის ხელმისაწვდომობის ან მოსწავლეების მიერ მასალის შექმნის შესაძლებლობებისა და სწავლის სასურველი შედეგების გათვალისწინებით.

ეს მაგალითები, ძირითადად, ორი ტიპისაა - პოლიტიკური საკითხის ან პრობლემის ანალიზი, ან პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ანალიზი. მასწავლებლის კომპეტენციაში შედის გადაწყვეტილების მიღება იმის თაობაზე, თუ რა ტიპის მასალა წარმოადგენს მისი მოსწავლეებისათვის შესაფერის მასალას და რა მასალის მოპოვება იქნება შესაძლებელი.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელი მასწავლებლის ამოცანას, პოლიტიკის თემაზე გაკვეთილის დაგეგმვისა და მოქმედებათა თანამიმდევრობაზე გადაწყვეტილების მიღებისას, წარმოადგენს შემდეგ ელემენტთა ერთმანეთთან დაკავშირება:

ნებისმიერი გაკვეთილის დაგეგმვა წარმოუდგენელია სწავლებისა და სწავლის ამ ელემენტების გათვალისწინებისა და მათი ერთმანეთთან დაკავშირების გარეშე. ამ ელემენტებიდან ერთ-ერთში ცვლილების შეტანა გავლენას იქონიებს დანარჩენ ელემენტებზე. მეორე მხრივ, შესწავლის საგანი შესაძლებელია განისაზღვროს გარკვეული მიზნის გათვალისწინებით და პირიქით - მიზანი შესაძლებელია განისაზღვროს შესწავლის საგნის გათვალისწინებით.

2.2 ძირითადი კითხვები

- რისი კეთების უნარს უნდა ფლობდნენ ჩემი მოსწავლეები მოცემული თავის შესწავლის შემდეგ? რა უნდა გაიგონ მათ და რისი ახსნა უნდა შეეძლოთ სხვებისათვის და რა კრიტერიუმებით უნდა შეეძლოთ ხელმძღვანელობა პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას.
- რა საშუალებით უნდა შევაფასო მათი კომპეტენციის განვითარების დონე?
- როგორ შეიძლება ჩემმა მოსწავლეებმა გამოიყენონ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ან სკოლაში მიღებული გამოცდილება პოლიტიკის გაცნობისას?
- როგორ აღიქვამენ ჩემი მოსწავლეები პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებას?
- რამდენად არიან ჩემი მოსწავლეები გარკვეულნი თავიანთ ინტერესებში?
- პოლიტიკაში მიმდინარე რომელი მოვლენები ან რომელი აქტუალური პოლიტიკური საკითხები ეხება ჩემს მოსწავლეებს?
- რომელი აქტუალური პოლიტიკური საკითხების აღქმას შეძლებენ ჩემი მოსწავლეები?
- ეს საკითხები უკავშირდება სკოლის მმართველობას თუ ადგილობრივ, რეგიონულ, ეროვნულ თუ საერთაშორისო პოლიტიკას?

- როგორ წავახალისო ჩემი მოსწავლეები, რომ მიიღონ მონაწილეობა განსახილველი საკითხის არჩევაში?
- რა საშუალებები ან მასალა უნდა შევარჩიო, რომ შესაძლებელი იყოს მასზე განსხვავებული მოსაზრებების გამოთქმა?
- რა დავალება უნდა მივცე ჩემს მოსწავლეებს დამოუკიდებელი სამუშაოს სახით?
- რა ინფორმაციის მოწოდება შეუძლიათ ჩემს მოსწავლეებს მოცემულ საკითხზე?
- რომელი ძირითადი კონცეფციების გამოყენებას შეძლებენ ჩემი მოსწავლეები მოცემული თემისა თუ საკითხის შესახებ მსჯელობისას?
- როგორია ჩემი მოლოდინი ჩემი მოსწავლეების მიერ მოცემულ საკითხზე გამოთქმულ მოსაზრებებთან დაკავშირებით?
- როგორია ჩემი საკუთარი მოსაზრება მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით? რა კრიტერიუმებს ვანიჭებ უპირატესობას მოცემულ საკითხზე მსჯელობისას?
- როგორ უნდა უზრუნველყო ის, რომ ჩემი საკუთარი მოსაზრება თავს არ მოვახვიო ჩემს მოსწავლეებს?
- რა ქმედებების გახორციელებას ველი ჩემი მოსწავლეებისაგან?

ვეცნობით პოლიტიკას

სამუშაო ფურცელი 1: როგორ შემოვიტანო პოლიტიკა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე?

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ, როგორ უნდა აღიქვან პოლიტიკა. მაგრამ რა არის პოლიტიკა? რა მახასიათებელი აქცევს თემას პოლიტიკურ საკითხად? ქვემოთ მოყვანილი მაგალითი დაგეხმარებათ მოსწავლეებისათვის პოლიტიკის არსის გაცნობასა და ახსნაში.

მაგალითი

პატარა ქალაქში არის მხოლოდ ერთი სკოლა, რომელშიც სწავლობენ არა მარტო ამ ქალაქის მაცხოვრებელი მოსწავლეები, არამედ მოსწავლეები, რომლებიც ქალაქიდან 20 კმ-ის დაშორებით ცხოვრობენ. სახლიდან სკოლაში და სკოლიდან სახლში სამგზავროდ ისინი სარგებლობენ ავტობუსით. მუნიციპალური მთავრობა ეხმარება დაბალშემოსავლიან ოჯახებს, განსაკუთრებით იმ ოჯახებს, სადაც ორი ან მეტი მოსწავლეა. ავტობუსით მგზავრობისას, ოჯახები სარგებლობენ 25%-დან 75%-მდე შეღავათით.

შექმნილმა ეკონომიკურმა კრიზისმა გამოიწვია მკვეთრი კლება გადასახადებიდან შემოსულ შემოსავლებში. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები განიხილავენ ხარჯების შემცირების საკითხს, რათა, შესაძლებლობების ფარგლებში, თავიდან აიცილონ კრედიტებით დაფინანსების აუცილებლობა. ზოგიერთი გავლენიანი პოლიტიკოსი და პოლიტიკური მიმომხილველი გამოვიდა წინადადებით, სასკოლო ტრანსპორტით სარგებლობაზე დაწესებული შეღავათების შემცირების ან მათი გაუქმების თაობაზე. ისინი ამტკიცებენ, რომ მთავრობას ეს შეღავათები ჯამში ძალიან ძვირი უჯდება, მაშინ, როცა უმეტესობა ოჯახებისათვის, რომლებიც ამ შეღავათით სარგებლობენ, იგი უმნიშვნელოა. მშობელთა უმეტესობა არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას და ემხრობა ამ შეღავათის ძალაში დატოვებას.

ზემოთ მოცემული მაგალითი რეალობიდან არ არის აღებული, მაგრამ, სავარაუდოდ, ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, სახელმწიფო ხარჯების შემცირების ერთობ ტიპურ მაგალითს წარმოადგენს. რა პოლიტიკურ ასპექტებს შეიცავს მოცემული მაგალითი?

პოლიტიკის სამგანზომილებიანი მოდელი

პოლიტიკის, როგორც ცნების, სხვადასხვა განმარტება არსებობს. ერთ-ერთი გავრცელებული განმარტება, რომელიც სწავლებისა და სწავლის პროცესისათვის ყველაზე შესაფერისია, იყენებს პოლიტიკის სამგანზომილებიან მოდელს: საკითხები, გადაწყვეტილებები და ინსტიტუციები.

პოლიტიკური საკითხის განზომილება: პოლიტიკაში ადამიანები ცდილობენ, დაიცვან თავიანთი ინტერესები ან მოსაზრებები პრობლემის ან დილემის იდენტიფიცირებისა და გადაჭრის თაობაზე. ზოგჯერ ადამიანები ჯგუფებად ერთიანდებიან, რათა გამოხატონ საერთო ინტერესები. დებატები და დაპირისპირება პოლიტიკაში ძალიან ხშირად ჩვეულებრივ მოვლენად აღიქმება; მათში აისახება პლურალისტური საზოგადოების განსხვავებული ინტერესები და მოსაზრებები, და იმ შემთხვევაში, თუ მშვიდობიანი გზებითა და საშუალებებით გვარდება, საზოგადოების წევრები არ უნდა უფრო ხოლოდნენ მსგავს დებატებს.

პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების განზომილება: პოლიტიკაში არსებული პრობლემები აქტუალურია, ვინაიდან ეს პრობლემები ეხება მთლიან საზოგადოებას ან ხალხის დიდ ჯგუფებს. ეს პრობლემები მოქმედებასა და რეაგირებას საჭიროებს, აქედან გამომდინარე, მათზე მსჯელობის შედეგი უნდა იყოს გადაწყვეტილება, რომელსაც, თავის მხრივ, გარკვეული ქმედებები მოჰყვება.

პოლიტიკის ინსტიტუციური განზომილება ასახავს იმ ჩარჩოებს, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება პოლიტიკა. ვის და რა ძალაუფლება ენიჭება? როგორ ტარდება არჩევნები? როგორ შემუშავდება კანონები? რა ძალაუფლებას ფლობს საპარლამენტო ოპოზიცია? როგორ ახდენენ ზეგავლენას პოლიტიკურ პროცესებზე ინდივიდუალური პირები და საერთო ინტერესების მქონე ადამიანთა ჯგუფები? აქედან გამომდინარე, ეს განზომილება მოიცავს კონსტიტუციას, წესებსა და კანონებს, რომლებიც განსაზღვრავს პოლიტიკური საკითხის მშვიდობიანად მოგვარების გზებს, დემოკრატიული

გადაწყვეტილების მიღების პროცესების საშუალებით. პოლიტიკის უფრო ფართო ცნება მოიცავს ასევე კულტურულ განზომილებასაც, რომელიც გულისხმობს იმ ღირებულებებსა და დამოკიდებულებებს, რომლებიც განაპირობებს მოქალაქეთა პოლიტიკურ ქცევას.

ძირითადი კითხვები პოლიტიკის სამი პერსპექტივიდან

მოცემული სამი განზომილება, პოლიტიკის სამი პერსპექტივიდან განხილვის საშუალებას იძლევა, რასაც წესრიგში მოჰყავს ის კომპლექსურობა, რომელიც თან ახლავს პოლიტიკური განხილვის საგანს. ამ სამი პოლიტიკური პერსპექტივიდან თითოეული ბადებს საინტერესო კითხვებს. ქვემოთ მოყვანილი კითხვები წარმოადგენს მაგალითებს და შესაძლებელია მათი მოდიფიცირება და მორგება სწავლებისა და სწავლის საგანსა და გარემოებებზე.

პოლიტიკური საკითხების განზომილება		პასუხები		
რაში მდგომარეობს პრობლემა, რომელიც უნდა გადაიჭრას?	სახელმწიფო ვალის გაზრდის საშიშროება ეკონომიკური კრიზისის დროს.			
ვინ არიან ისინი, ვისაც ეხება მოცემული პრობლემა და რა მიზნები და რა ინტერესები ამომრავებთ მათ?	ადგილობრივი პოლიტიკოსები: კრედიტების შემცირება, სახელმწიფო ხარჯების შემცირების საშუალებით. დაბალშემოსავლიანი ოჯახები: სახელმწიფო დახმარების პროგრამის გაგრძელება ოჯახებისათვის, რომლებიც ამას საჭიროებენ			
ადამიანის რომელ უფლებებს ემუქრება დარღვევის საფრთხე?	თანასწორობა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობა. უფლება განათლებაზე. სოციალური უზრუნველყოფის უფლება.			
პრობლემის გადაჭრის რა საშუალებები იქნა შემოთავაზებული ან პრობლემის მოგვარების რა გზები განიხილება?	სასკოლო ტრანსპორტით სარგებლობაზე დაწესებული შეღავათების შემცირება ან მათი გაუქმება			
პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების განზომილება				
ვინ მონაწილეობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში?	პოლიტიკოსები	მედია. კომენტატორები	ოჯახები	
ვის შორის არსებობს თანხმობა და ვის შორის - უთანხმოება?	ეთანხმებიან წინადადებას შეღავათების შემცირების თაობაზე		ეწინააღმდეგებიან შეღავათების შემცირებას	
როგორია მხარეთა შესაძლებლობები - გავლენა იქონიონ საბოლოო გადაწყვეტილებაზე?	სარგებლობენ პირდაპირი კავშირით ადგილობრივ თვითმმართველობასთან		შეუძლიათ მოიპოვონ მხარდაჭერა მოქალაქეთა შორის ან მედიაში	
ვის ხელშია მეტი ძალაუფლება და ვინ ფლობს ნაკლებ ძალაუფლებას?	შესაძლებელია იყოს განსხვავებული. მაგალითი არ შეიცავს ინფორმაციას მოცემულ კითხვაზე			

ვის აქვს ხმათა უმრავლესობის მოპოვების მეტი და ნაკლები შესაძლებლობა?	პოლიტიკოსებს მარტივად შეუძლიათ ხმების უმრავლესობის მოპოვება თვითმმართველობაში; თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ მათ გადაწყვეტილებას საზოგადოების მხრიდან მოწონება არ ხვდა წილად, მომავალი არჩევნების დროს, შესაძლოა დაკარგონ მხარდაჭერა საზოგადოების მხრიდან და, შესაბამისად, სიფრთხილით მოეკიდებიან მოცემულ საკითხს
ინსტიტუციური განზომილება (ჩარჩოები)	
კონსტიტუციის ან სამართლებრივი გარემოს რომელი ძირითადი პრინციპები ესადაგება მოცემულ სიტუაციას ან გამოყენებულ იქნა მოცემულ სიტუაციაში?	კონტროლი და ბალანსი, კანონის უზენაესობა, სოციალური უზრუნველყოფა, პრესის თავისუფლება, გამოხატვის თავისუფლება (მშობლები)
ადამიანის უფლებათა რომელი საერთაშორისო და/ან რეგიონული სტანდარტები ესადაგება მოცემულ სიტუაციას?	ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წელი) ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (1950 წელი) ბავშვის უფლებათა კონვენცია (1989 წელი)
რომელი პოლიტიკური ინსტიტუტებია ჩართული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და როგორია მათი ძალაუფლება გადაწყვეტილებაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით?	ადგილობრივი თვითმმართველობა, როგორც საკანონმდებლო ორგანო
რომელი კანონები და სამართლებრივი პრინციპები უნდა იქნეს გამოყენებული?	ზემოთ მოყვანილი მაგალითი არ შეიცავს ინფორმაციას ამის შესახებ; თუმცა მოცემული კითხვა წარმოადგენს სტანდარტულ კითხვას, რომელიც ყველა შემთხვევაში უნდა იყოს დასმული

რა მნიშვნელობა ენიჭება მოცემულ ანალიზს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში?

პოლიტიკის თემის სტრუქტურული და სისტემატური ანალიზი მასწავლებელს ხელს უწყობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილის ჩასატარებლად მომზადების პროცესში, ხოლო მოსწავლეებს პოლიტიკის გაცნობაში ეხმარება.

მასწავლებელს ეძლევა საშუალება:

- ზემოთ მოყვანილი მაგალითის მსგავსი სიტუაციის მოყვანით, მოსწავლეთა ყურადღება შეაჩეროს პოლიტიკის მხოლოდ ერთ განზომილებაზე, რათა დაანახოს მოსწავლეებს, როგორ ფუნქციონირებს პოლიტიკური ინსტიტუციის სისტემა, როგორ იღებენ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს, ან რას წარმოადგენს პოლიტიკური საკითხი და როგორ არის შესაძლებელი მისი გადაჭრა;

- სიტუაციური მაგალითი გამოიყენოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ინსცენირებისათვის, სადაც მოსწავლეები სხვადასხვა როლს ინაწილებენ და მოლაპარაკების საშუალებით იღებენ გადაწყვეტილებას;
- შემდგომი გაკვეთილებისათვის მედიის მიერ გაშუქებული მოვლენებიდან მისი მოსწავლეებისათვის უფრო შესაფერისი მასალა მოიძიოს.

მოსწავლეებს ეძლევათ საშუალება:

- განივითარონ კომპეტენციები პოლიტიკური საკითხების, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესების და პოლიტიკური ინსტიტუციების აღქმისა და მათ შესახებ არსებული ინფორმაციის შერჩევის თვალსაზრისით;
- ისწავლონ კითხვების დასმა, რომელიც მათ საკითხის ანალიზის პროცესში დაეხმარება;
- ისწავლონ, თუ როგორ უნდა გაართვან თავი კომპლექსურ საკითხს, მის ცალკეულ ასპექტებზე ფოკუსირებითა და სხვადასხვა პერსპექტივიდან მისი განხილვის საშუალებით.

ვეცნობით პოლიტიკას

სამუშაო ფურცელი 2: როგორ ჩავერთო მოსწავლეების მიერ პოლიტიკური საკითხების განხილვის პროცესში?

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად ამოცანას წარმოადგენს მოსწავლეების აღჭურვა სათანადო საშუალებებით, რათა მათ შეძლონ, ჩაერთონ იმ საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესებში, რომელსაც ეკუთვნიან და მონაწილეობა მიიღონ პოლიტიკურ პროცესებში. ამგვარი ქმედების განსახორციელებლად მოსწავლეები კარგად უნდა ერკვეოდნენ იმაში, თუ რისი მიღწევა სურთ მათ; პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის მიზნებსა და სტრატეგიებს განაპირობებს ანალიზი და მსჯელობა.

როგორ უნდა შეუწყოს ხელი დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელმა მასწავლებელმა მოსწავლეების მიერ პოლიტიკური საკითხის განხილვის პროცესს? მოსწავლეები, საკითხების განხილვისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, ემოციურად მოქმედებენ და ხშირად საკუთარ ინტუიციას ეყრდნობიან. როგორ უნდა ვაიძულოთ ისინი, უფრო პრაგმატულად და გონივრულად მიუდგნენ პოლიტიკურ საკითხებს?

რა კრიტერიუმებით ვსარგებლობთ პოლიტიკური საკითხის განხილვისას?

ამავე თავის წინა ნაწილში მოყვანილი მაგალითი შეგვიძლია გამოვიყენოთ იმის სადემონსტრაციოდ, თუ როგორ განისაზღვრება და შეჯერდება ერთმანეთთან კრიტერიუმები, პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას. წინამდებარე თავში მოცემულ ამ ორ ნაწილში მოყვანილი ერთი და იგივე მაგალითი გვიჩვენებს, თუ როგორ უნდა გავანალიზოთ პოლიტიკური საკითხი სხვადასხვა პერსპექტივიდან. პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას ყურადღება გამახვილებულია პოლიტიკური საკითხის განზომილებაზე (იხილეთ წინა სამუშაო ფურცელი) და ხდება მისი სიღრმისეული შესწავლა.

მაგალითი

პატარა ქალაქში არის მხოლოდ ერთი სკოლა, რომელშიც სწავლობენ არა მარტო ამ ქალაქის მაცხოვრებელი მოსწავლეები, არამედ მოსწავლეები, რომლებიც ქალაქიდან 20 კმ-ის დაშორებით ცხოვრობენ. სახლიდან სკოლაში და სკოლიდან სახლში სამგზავროდ ისინი სარგებლობენ ავტობუსით. მუნიციპალური მთავრობა ეხმარება დაბალშემოსავლიან ოჯახებს, განსაკუთრებით იმ ოჯახებს, სადაც ორი ან მეტი მოსწავლეა. ავტობუსით მგზავრობისას, ოჯახები სარგებლობენ 25%-დან 75%-მდე შეღავათით.

შექმნილმა ეკონომიკურმა კრიზისმა გამოიწვია მკვეთრი კლება გადასახადებიდან შემოსულ შემოსავლებში. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები განიხილავენ ხარჯების შემცირების საკითხს, რათა, შესაძლებლობების ფარგლებში, თავიდან აიცილონ კრედიტებით დაფინანსების აუცილებლობა. ზოგიერთი გავლენიანი პოლიტიკოსი და პოლიტიკური მიმომხილველი გამოვიდა წინადადებით, სასკოლო ტრანსპორტით სარგებლობაზე დაწესებული შეღავათების შემცირების ან მათი გაუქმების თაობაზე. ისინი ამტკიცებენ, რომ მთავრობას ეს შეღავათები ჯამში ძალიან ძვირი უჯდება, მაშინ, როცა უმეტესობა ოჯახებისათვის, რომლებიც ამ შეღავათით სარგებლობენ, იგი უმნიშვნელოა. მშობელთა უმეტესობა არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას და ემხრობა ამ შეღავათის ძალაში დატოვებას.

ზემოთ მოცემული მაგალითი რეალობიდან არ არის აღებული, მაგრამ, სავარაუდოდ, ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, სახელმწიფო ხარჯების შემცირების ერთობ ტიპურ მაგალითს წარმოადგენს. როგორ უნდა იქნეს განხილული მოცემული საკითხი?

ადგილობრივი მთავრობის წინაშე დგება ამოცანა, რომელიც ორი მიზნის მიღწევას ემსახურება, ორივეს მიღწევა თანაბრად რთულია.

1. დაბალშემოსავლიან ოჯახებს დახმარება სჭირდება; რაც გულისხმობს, რომ ბიუჯეტის გარკვეული ნაწილი გამოყოფილი უნდა იყოს ამ ოჯახების დასახმარებლად.

2. მთავრობამ უნდა მოაგვაროს პრობლემა, რომელიც უკავშირდება საგადასახადო შემოსავლების ვარდნას ეკონომიკური კრიზისის პირობებში; რა შემთხვევაშიც წამოიჭრება საკითხი იმასთან დაკავშირებით, თუ რა დონეზე უნდა შემცირდეს ხარჯები, მათ შორის, დაბალშემოსავლიან ოჯახების დასახმარებლად გამოყოფილი ბიუჯეტი.

ეს ორი მიზანი ერთმანეთთან შეუთავსებელია, ვინაიდან ერთის მიღწევა გამორიცხავს მეორე მიზნის მიღწევას. პირველი მიზანი გულისხმობს დანახარჯს, ხოლო მეორე - დანაზოგს. გამოსავალი, რომელიც კრედიტით დაფინანსებას გულისხმობს, არასასურველი შედეგის მომტანია. ეს გამოსავალი მხოლოდ მოკლევადიან შედეგს ითვალისწინებს, რის შემდეგაც, საკრედიტო დავალიანებისა და შესაბამისი პროცენტის დაფარვა სახელმწიფო ფინანსებს მძიმე ტვირთად დააწვება. გარდა ამისა, ამგვარი ქმედება გაზრდის ინფლაციის დონეს.

პოლიტიკური გადაწყვეტილების განხილვის ორი ძირითადი კრიტერიუმი

დემოკრატიულ სახელმწიფოში გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ჩართულნი არიან არა მარტო პოლიტიკური ლიდერები, არამედ მოქალაქეებიც. მხოლოდ ამ შემთხვევაში ეძლევათ მოქალაქეებს მთავრობის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების მხარდაჭერის ან მის წინააღმდეგ გამოსვლის საშუალება.

პოლიტიკური საკითხის განხილვა შეიძლება შევადაროთ კონსტრუქტივისტული აზროვნების პროცესს, რომელიც შინაგან დაპირისპირებას გულისხმობს. სხვადასხვა დაინტერესებული მხარე განსხვავებულ ღირებულებებსა და პრინციპებს ემხრობა, რაც განსხვავებული გადაწყვეტილებების მიღებას გულისხმობს. ინდივიდუალური პირი ამ შემთხვევაში მოსამართლის როლში გამოდის, რომელიც ისმენს ყველა მხარის მიერ გამოთქმულ არგუმენტებს, აჯერებს მათ, ახარისხებს პრიორიტეტულობის მიხედვით და გამოაქვს განაჩენი, რომელიც განაპირობებს შემდგომ ქმედებას. მოცემული მაგალითის შესახებ მსჯელობის საუკეთესო მაგალითი მოცემულია ქვევით.

პირველი გამომსვლელი

ჩვენი საზოგადოება ადამიანის უფლებათა პრინციპების ერთგულია და ამ პრინციპების უმეტესობა ჩვენს კონსტიტუციაშია ჩადებული. ამ უფლებებში შედის უფლება

განათლებაზე³⁰ და ცხოვრების ადეკვატური პირობების უფლება³¹. ოჯახები სარგებლობენ სახელმწიფოს თანადგომით. ოჯახები მთლიან საზოგადოებას ემსახურებიან, იღებენ რა პასუხისმგებლობას ახალგაზრდა თაობის აღზრდაზე. შესაბამისად, ჩვენ გვაკისრია ვალდებულება, განსაკუთრებული მზრუნველობა გამოვიჩინოთ იმ ოჯახებისადმი, რომელთა შემოსავალიც დაბალია. აქედან გამომდინარე, მოვითხოვ, რომ სასკოლო ტრანსპორტზე შეღავათები ხელუხლებელი დარჩეს, განსაკუთრებით ამ გაჭირვების ჟამს.

მეორე გამომსვლელი

საზოგადოებაზე პასუხისმგებლობის აღება ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ უნდა შევძლოთ იმ პრობლემებისა და საფრთხეების იდენტიფიცირება, რომელიც ჩვენს საზოგადოებას ემუქრება და უნდა დავრწმუნდეთ, რომ ეს პრობლემები მოგვარებულია. ახლო პერსპექტივაში ჩვენ ვერ შევძლებთ იმაზე მეტი ხარჯი გავწიოთ, რის საშუალებასაც ჩვენი შემოსავლები გვაძლევს. თუ გადასახადებიდან შემოსული შემოსავლები მცირდება, ჩვენ უნდა ვიზრუნოთ იმაზე, რომ ასევე შემცირდეს ჩვენ მიერ გაწეული ხარჯები. ჩვენ შეღავათს გავუწევთ ოჯახებს, თუ მათზე დაწესებულ შეღავათებს აღებული კრედიტით დავაფინანსებთ. მაგრამ, ყველა მათგანს და განსაკუთრებით მათ შვილებს, სამომავლოდ, მოუწევთ ამ კრედიტის დაფარვა, და დამატებითი ხარჯების გაღება პროცენტების დასაფარად. შექმნილი ფინანსური კრიზისიდან გონივრული გამოსავლის მიგნება და ეფექტური გადაწყვეტილების მიღება ყველას სასარგებლოდ იქნება მიმართული. აქედან გამომდინარე, მე მოვითხოვ ხარჯების იმ დონეზე შემცირებას, რომელიც თავიდან აგვარიდებს კრედიტის აღების აუცილებლობას და თხოვნით მივმართავ ოჯახებს, გვერდში ამოგვიდგნენ ამ საქმეში.

შესაძლებელია, მეტ გამომსვლელს მიეცეს უფლება, გამოთქვას საკუთარი მოსაზრება ამ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად, მესამე გამომსვლელს შეუძლია, ისაუბროს გადაწყვეტილების სამომავლო, სასურველ და არასასურველ შედეგებზე, მაგალითად, მდგრადი განვითარების თვალსაზრისით. რა შედეგების მომტანი შეიძლება იყოს ეს გადაწყვეტილება ჩვენი პლანეტისათვის, როგორ აისახება იგი მომავალი თაობის

³⁰ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ოქმი (1952 წლის 20 მარტი), მუხლი 2.

³¹ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წლის 10 დეკემბერი), მუხლი 25.

ინტერესებსა და ცხოვრების პირობებზე, ეკონომიკურ ზრდაზე ან სოციალური კიბის ქვედა საფეხურზე მყოფ სოციალურ ჯგუფებზე?

პოლიტიკური საკითხის განხილვის ორი ძირითადი პერსპექტივა

პირველმა ორმა გამომსვლელმა გამოხატა პასუხისმგებლობის ორი განსხვავებული გაგება. პირველი გამომსვლელის მიერ გამოხატული პასუხისმგებლობის განმარტება ნორმატიულია და ეფუძნება ადამიანის უფლებათა ღირებულებების სისტემას. სიღარიბე ადამიანის ღირსებას ლახავს და, აქედან გამომდინარე, სახელმწიფომ არ უნდა შეამციროს შეღავათები, რომლითაც იგი დაბალშემოსავლიან ოჯახებს ეხმარება. მეორე გამომსვლელის მიერ გამოხატული პასუხისმგებლობის განმარტება არ ეფუძნება ღირებულებებს, ნაცვლად ამისა, მასში ყურადღება მიზანზეა გადატანილი. საზოგადოების წინაშე მდგარი მწვავე პრობლემის ეფექტური გადაწყვეტა მნიშვნელოვანია და მიუღებელია ნებისმიერი ტაბუ, რომელიც წინ ეღობება ამგვარი გადაწყვეტილების მიღებას.

მესამე გამომსვლელი საკუთარ სიტყვაში ორივე ასპექტს ეხება, განიხილავს რა გადაწყვეტილების გრძელვადიან შედეგებს.

მარტივად რომ ვთქვათ, საზოგადოების წევრებს ამოძრავებთ სურვილი, ხელისუფლების მხრიდან აღქმულ იქნან როგორც ადამიანები და ისარგებლონ საკუთარი მოსაზრების გამოთქმის უფლებით იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ იმართება საზოგადოება, რომლის წევრებსაც ისინი წარმოადგენენ (პირველი გამომსვლელი); ასევე, ამოძრავებთ სურვილი, მათი ქვეყნის მართვა სათანადოდ და ეფექტურად ხორციელდებოდეს (მეორე გამომსვლელი).

ამ საკითხის განხილვამ შესაძლებელია ჩიხში მოგვამწყვდიოს, იმ შემთხვევაში, თუ გამომსვლელები ცალმხრივ მსჯელობას განავითარებენ, ერთნი მხოლოდ ღირებულებებზე დაფუძნებულს, მეორენი - მხოლოდ მიზანზე ორიენტირებულს. ორივე მოსაზრებას საკუთარი გამართლება აქვს, მაგრამ სხვადასხვა მიმართულებით გაიშლება მსჯელობა, იმ შემთხვევაში, თუ არ მოხერხდება მათი შეჯერება.

პოლიტიკური საკითხების განხილვა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე

სკოლაში მოსწავლეები სარგებლობენ აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებით.³² აქედან გამომდინარე, მოსწავლეებს, რომლებმაც მოისმინეს დებატები, თავისუფლად შეუძლიათ, მიიღონ გადაწყვეტილება. მასწავლებელი არ უნდა ჩაერთოს განხილვის პროცესში გამომსვლელის სახით და არ უნდა გამოთქვას საკუთარი მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის ამ საკითხის „სწორი“ მიმართულებით გადაჭრის გზა;³³ დემოკრატიულ საზოგადოებაში არავინ ფლობს იმის განსაზღვრისათვის საჭირო აბსოლუტურ სტანდარტებს, თუ რომელი გადაწყვეტილება წარმოადგენს „მართებულ“ და „სწორ“ გადაწყვეტილებას. აქედან გამომდინარე, მასწავლებელმა უნდა შეიკავოს თავი საკუთარი მოსაზრების გამოთქმისაგან, რათა არ დაუშვას მოსწავლეების მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე ზემოქმედება, არ აიძულოს ისინი, მიიღონ ესა თუ ის გადაწყვეტილება ან საერთოდ მიიღონ გადაწყვეტილება. არჩევანს მოსწავლეები აკეთებენ, და არა მასწავლებელი.

შესაბამისად, მოსწავლეები თავად ირჩევენ კრიტერიუმებს. მათ კარგად უნდა გააცნობიერონ პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას გამოთქმული მოსაზრებები. ეს საკმაოდ დიდი წინგადადგმული ნაბიჯია იმ მსჯელობასთან შედარებით, რომელიც ემოციებსა და ინტუიციას ემყარება (რა არის „კარგი“ და რა არის „ცუდი“). სწავლების შედარებით მაღალ საფეხურზე, მოსწავლეებს შეუძლიათ, დაასაბუთონ, თუ რა გახდა მათ მიერ ამა თუ იმ კრიტერიუმზე არჩევანის გაკეთების მიზეზი.

თუმცა მოსწავლეებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ პოლიტიკაში საჭიროა გადაწყვეტილების მიღება და რომ, ფაქტობრივად, გადაწყვეტილების მიღებისაგან თავის შეკავებაც გარკვეული გადაწყვეტილების მიღების ტოლფასია. აქედან გამომდინარე, მოსწავლეებისათვის არ არის საკმარისი, პოლიტიკური საკითხის განხილვისას, მხოლოდ მოუსმინონ გამომსვლელებს და გამოთქვან საწინააღმდეგო მოსაზრებები, ასევე, საჭიროა, რომ მათ გარკვეული გადაწყვეტილება მიიღონ.

³²ბავშვის უფლებათა კონვენცია (1989 წლის 20 ნოემბერი), მუხლები 13 და 14; ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (1950 წლის 4 ნოემბერი) მუხლები 9 და 10.

³³იხილეთ, წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემული სამუშაო ფურცელი, რომელიც ეხება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელ მასწავლებელთა პროფესიულ ეთიკას.

ძირითადად, როდესაც მოსწავლეები ურთიერთგამომრიცხავ მიზნებს აწყდებიან, ისე, როგორც ეს მაგალითში მოყვანილ პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას მოხდა, მათ შეიძლება:

- მიიღონ გადაწყვეტილება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის პრიორიტეტული, დაბალშემოსავლიანი ოჯახებისათვის დაწესებული შეღავათების შენარჩუნება თუ ხარჯების მკვეთრი შემცირების პოლიტიკა;
- გამონახონ კომპრომისი: რომელიც მოცემულ შემთხვევაში გულისხმობს დაბალშემოსავლიანი ოჯახებისათვის დაწესებული შეღავათების ოდნავ შემცირებასა და ნაწილობრივ ზომიერი კრედიტით დაფინანსებას; ამასთან, კარგად დაფიქრდნენ იმაზე, თუ როგორ განაწილდეს შემცირებული ბიუჯეტი ისე, რომ მათ, ვისაც შეღავათი ყველაზე მეტად სჭირდებათ, კვლავ მიეცეთ მისით სარგებლობის საშუალება; რაც ტექნიკური დეტალების მნიშვნელობას წარმოაჩენს, ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით.

სხვადასხვა მეთოდი, მაგრამ არა ყველა, ეხმარება მოსწავლეებს პოლიტიკური საკითხის განხილვაში. ეს მეთოდები მოიცავს:

- საკითხის საერთო საკლასო განხილვას - კრიტიკული აზროვნება, დებატები და განხილვები;
- წერით სამუშაოს, რომელზეც მასწავლებელი საკუთარ კომენტარს აკეთებს;
- ამოცანაზე დაფუძნებულ სწავლებას, რომელიც შემდგომ გულისხმობს დეტალური მოხსენებების გაკეთებისა და განხილვის ეტაპს.

მასწავლებლის მიერ შერჩეული თემა უნდა იძლეოდეს მკვეთრად საპირისპირო მოსაზრებების გაჩენის საშუალებას და უნდა შეესაბამებოდეს მოსწავლეების განათლების დონეს, რაც იმას ნიშნავს, რომ არ უნდა იყოს ზედმეტად რთული და გასაგები უნდა იყოს მოსწავლეებისათვის. მიმდინარე მოვლენები და აქტუალური საკითხები მოსწავლეებს მეტად აინტერესებთ, მაგრამ, ამავდროულად, მსგავსი საკითხები გარკვეულ სირთულეებს გულისხმობს, ვინაიდან როგორც მასწავლებელი, ასევე მოსწავლეებიც, პიონერთა როლში გამოდიან.

თავი 4

სწავლის პროცესის წარმართვა და სწავლების ფორმების შერჩევა

1. წინასიტყვაობა

მოსწავლეებში სწავლის პროცესების ინიცირება და ხელშეწყობა მასწავლებლის პროფესიასთან დაკავშირებულ ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო ამოცანას წარმოადგენს. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელს საკმარისად ნათლად არა აქვს გაცნობიერებული, თუ სწავლის რა პროცესებია ჩართული მის (მასწავლებლის და/ან მასწავლებლისა და მოსწავლეების) მიერ დასახული სწავლის მიზნების მიღწევაში, შეუძლებელი იქნება სწავლების საშუალებების, სწავლების გარემოს, სწავლის აქტივობების, ამოცანებისა და მუშაობის მეთოდების სათანადოდ დაგეგმვა. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პირობებში, მოცემული საშუალებები, შესაძლებელია, სრულიად განსხვავებული იყოს და მას, ვინც საკმაოდ დროს დაუთმობს და ძალისხმევას არ დაზოგავს იმის ძიებაში, თუ ინდივიდუალური მოსწავლისათვის რა წარმოადგენს საუკეთესო საშუალებას და გზას შესწავლის პროცესის წარმატებით გახორციელებაში, ამ სფეროში შეუძლია ექსპერტის ფუნქცია შეასრულოს.

2. სწავლის პროცესის წარმართვასა და სწავლების ფორმების შერჩევასთან დაკავშირებული ამოცანა და ძირითადი კითხვები

2.1 ამოცანა

მოსწავლეებში სწავლის პროცესების ინიცირება და ხელშეწყობა მასწავლებლის პროფესიასთან დაკავშირებულ ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო ამოცანას წარმოადგენს, მაგრამ, ამავდროულად, ერთ-ერთ ყველაზე საპასუხისმგებლო ამოცანასაც!

თქვენი მოსაზრებები და იდეები სწავლის პროცესების შესახებ, სწავლის პროცესის დაგეგმვის ხერხემალს ქმნის. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელს საკმარისად ნათლად არა აქვს გაცნობიერებული, თუ სწავლის რა პროცესებია ჩართული მის (მასწავლებლის და/ან მასწავლებლისა და მოსწავლეების) მიერ დასახული სწავლის მიზნების

მიღწევაში, შეუძლებელი იქნება სწავლების საშუალებების, სწავლების გარემოს, სწავლის აქტივობების, ამოცანებისა და მუშაობის მეთოდების სათანადოდ დაგეგმვა.

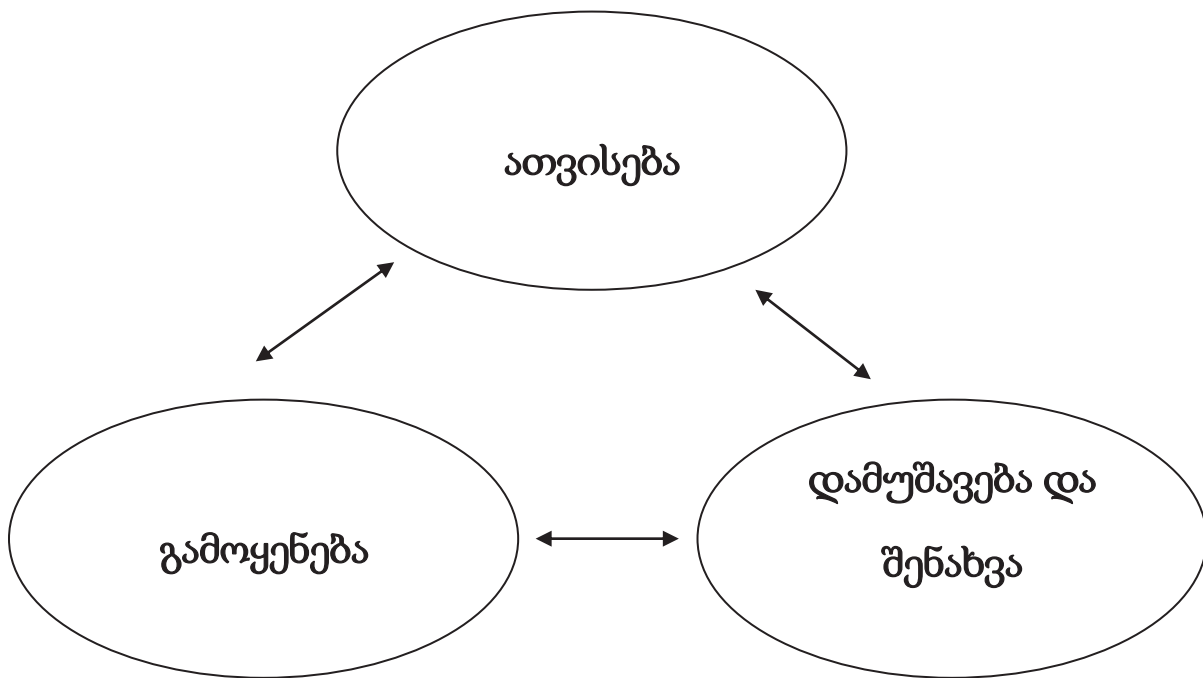
იმის განსაზღვრა და გაანალიზება, თუ ინდივიდუალური მოსწავლისათვის რა წარმოადგენს საუკეთესო საშუალებას და გზას სწავლის პროცესის წარმატებით გახორციელებაში, საკმაოდ დროს მოითხოვს და ხშირად რთულ ამოცანასაც წარმოადგენს. მაგრამ ის, ვინც საკმარის დროსა და ძალისხმევას უთმობს ამ საკითხზე ფიქრს, ამასთან, განიხილავს მას საკუთარ მოსწავლეებთან და საბოლოოდ ახდენს საკუთარი გამოცდილების შეფასებასა და შეჯერებას, ამ სფეროში ექსპერტის ფუნქციას იძენს. სწავლის პროცესები კომპლექსურია და მათ წარმატებით გახორციელებასა და სრულყოფას ძალიან ბევრი ფაქტორი განაპირობებს.

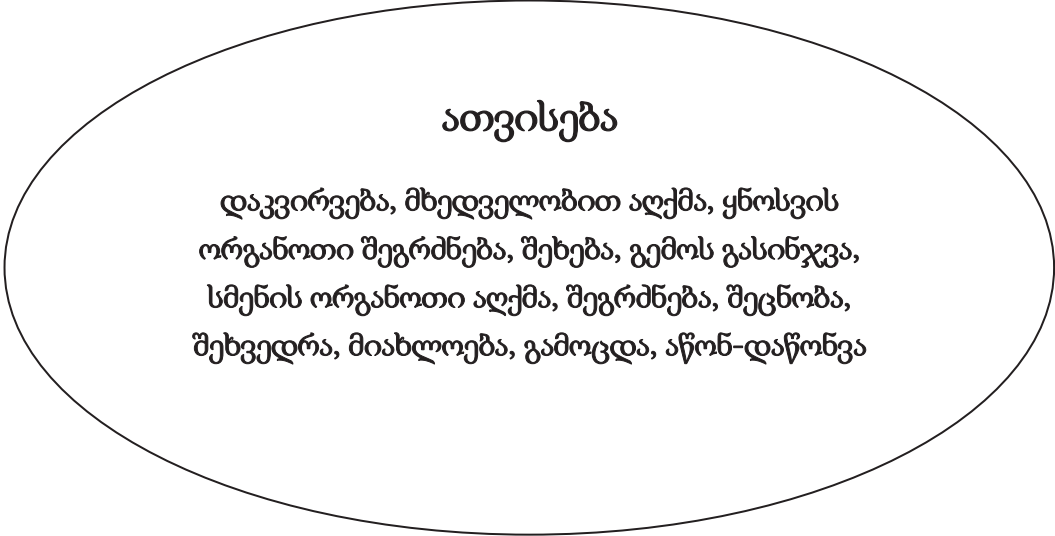
2.2 ძირითადი კითხვები

- სწავლის რომელი პროცესები დაეხმარება მოსწავლეებს სწავლის მიზნების მიღწევაში?
- როგორ შემიძლია დავეხმარო მოსწავლეებს, რომ მათ სრულად შეითვისონ (აითვისონ), გაიგონ (დაამუშაონ) და დაიმახსოვრონ (შეინახონ) ახალი ინფორმაცია?
- სწავლების მოცემული ფორმა ეხმარება მოსწავლეებს ახალი ამოცანისათვის თავის გართმევის პროცესში გამოიყენონ ის ცოდნა და უნარები, რომლებიც მათ გაკვეთილის განმავლობაში შეიძინეს?
- ჩემ მიერ დაგეგმილი სწავლის გარემო და თანამიმდევრობა, პირველ რიგში, ემსახურება ინფორმაციის ათვისებას, დამუშავებასა და შენახვას, თუ პრაქტიკულ გამოყენებას?
- სწავლის პროცესების თანამიმდევრობის დაგეგმვისას, გათვალისწინებულია თუ არა მნიშვნელოვანი ასპექტები (სწავლის იდეალური პირობები)?
- მოსწავლეებისათვის სწავლის პროცესის ძირითად მიზანს წარმოადგენს მნიშვნელობის ჩამოყალიბება, უნარების შექმნა თუ დამოკიდებულებების ჩამოყალიბება და ჩემ მიერ შერჩეული სწავლებისა და სწავლის ფორმები ემსახურება დასახული მიზნების მიღწევას?
→ მოქმედების საშუალებით (აქტიურობით, რაიმეს შექმნითა და ა. შ)?

- აზროვნების საშუალებით (გონებრივი ექსპერიმენტების საშუალებით, ახალი აღქმის ჩამოყალიბებით)?
- დაკვირვების საშუალებით?
- ვერბალური სწავლების საშუალებით (ლექციები, მაგალითები და ა.შ.)?
- ინსტრუქციების მიცემის, თანადგომისა და თანამშრომლობის საშუალებით?
- დისკუსიებისა და დებატების საშუალებით?
- წერილობითი დოკუმენტის შედგენის საშუალებით (მოხსენება, მოსწავლის დღიური და ა.შ.)?
- მედიის საშუალებით?
- კონკრეტული, რეალური ცხოვრებიდან და გამოცდილებიდან აღებული მოვლენების საშუალებით?
- ექსპერიმენტის, გამოცდისა და შეცდომებზე სწავლის საშუალებით?

სწავლის ნებისმიერ პროცესში შეგვიძლია განვასხვაოთ სამი, ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული ეტაპი, რომელიც ერთმანეთს ავსებს.

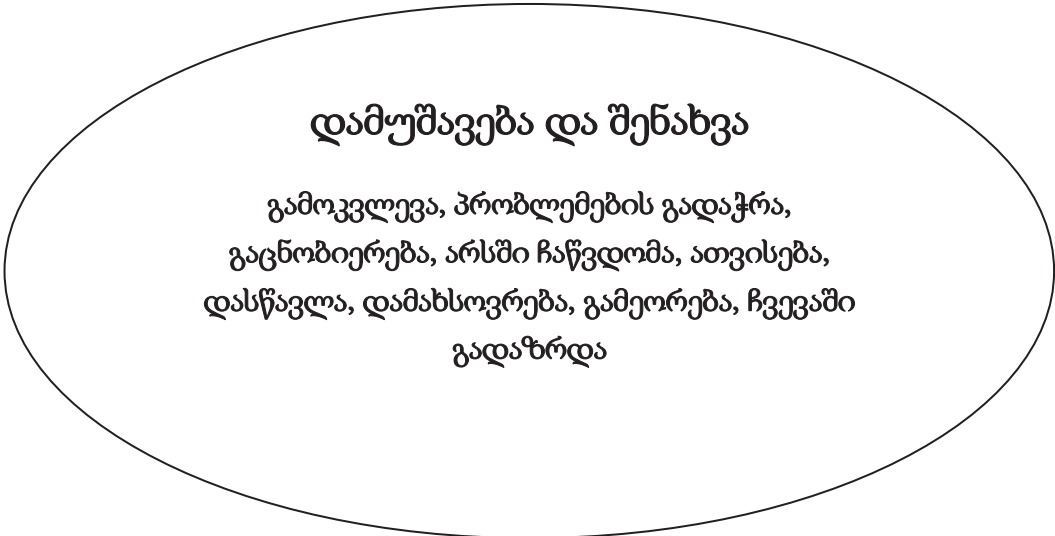
შეკითხვები მოსწავლეების მიერ ინფორმაციის ათვისებასთან დაკავშირებით

ცოდნა, რომელსაც უკვე ფლობენ მოსწავლეები
როგორ შეიძლება მოსწავლეებმა გაააქტიურონ ის ცოდნა, რომელსაც უკვე ფლობენ?

კითხვების დასმა
შეუძლიათ მოსწავლეებს თავი გაართვან ამოცანას, კითხვების დასმის საშუალებით?

შეგრძნებები და აღქმა
შეუძლიათ მოსწავლეებს გამოიყენონ საკუთარი შეგრძნებებისა და აღქმის ორგანოები მათთვის მიწოდებული ახალი ინფორმაციის ათვისებაში?
მოსწავლეები სწავლობენ მხედველობის ორგანოს გამოყენებით, დაკვირვებით, აღქმით, სმენის ორგანოს გამოყენებით, მოსმენით, შეგრძნებით და ემოციებით, შეხებით, გასინჯვით, ყნოსვის ორგანოს გამოყენებით და ა.შ.?

ილუსტრირება (თემის შევსება თვალსაჩინოებებით)
გამოყენებულია ილუსტრაციები, მოდელები ან რეპროდუქციები?

კითხვები ინფორმაციის დამუშავებისა და შენახვის შესახებ

- სტრუქტურა**
შინაარსი აწყობილია თუ არა ისე, რომ სწავლის წინა ეტაპები ხელს უწყობს შემდგომ ეტაპებს?
- დაკავშირება**
შეუძლიათ თუ არა მოსწავლეებს, ახალი ინფორმაცია დაუკავშირონ იმ ცოდნას, რომელსაც უკვე ფლობენ?
- მოსწრების დონე**
ამოცანა შესაფერისია ცალ-ცალკე ინდივიდუალური მოსწავლისათვის - როგორც ვაჟებისათვის, ასევე, გოგონებისათვის - არის თუ არა საპასუხისმგებლო და დაკავშირებულია თუ არა იგი გარკვეული სირთულის დაძლევათან, მაგრამ, ამავე დროს, არის მოსწავლეებისათვის გასაგები?
- არსში ჩაწვდომა და გაგება**
მოსწავლეებისათვის მიცემული დავალება და სწავლის გარემო ხელს უწყობს იმ ცოდნის გაღრმავებას, რომელიც მათ შეიძინეს?
- ჩანაწერები**
აწარმოებენ მოსწავლეები საკუთარი შედეგების შესახებ ჩანაწერებს (მოხსენება,

პოსტერი, შენიშვნები, ნახატები, დიაგრამები, ესკიზები და ა.შ.)?

პრაქტიკა

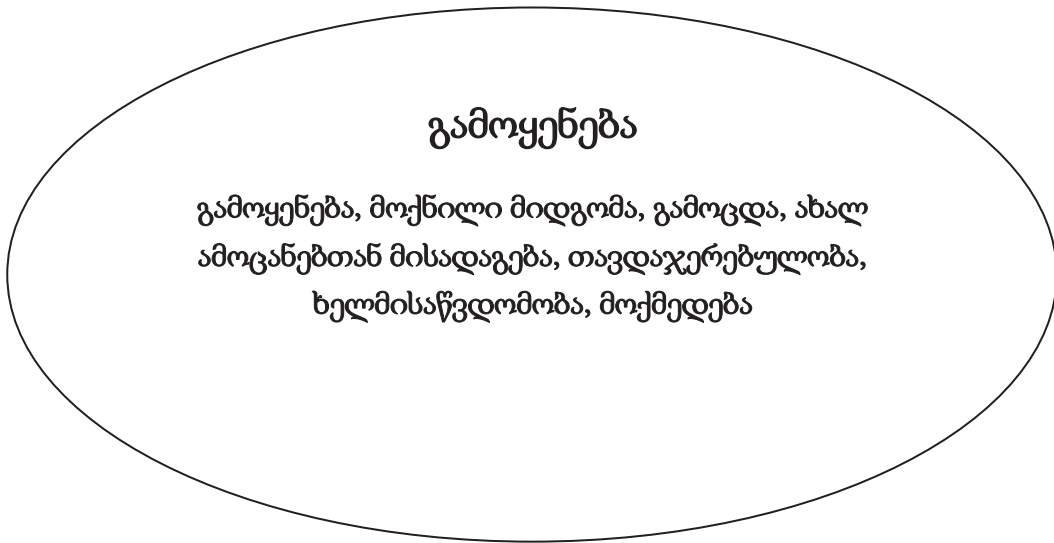
ემღევათ თუ არა მოსწავლეებს შესაძლებლობა და საშუალება, ახლად შექმნილი ცოდნა და უნარები პრაქტიკულად გამოიყენონ სხვადასხვა კონტექსტში?

ინტენსივობა

ემღევათ თუ არა მოსწავლეებს საკმარისი დრო და შესაძლებლობა, რათა სრულყოფილად აითვისონ და დაამუშაონ ახალი ინფორმაცია და ამგვარად შეიძინონ გამოცდილება?

საკმარის დროს ვუთმობთ თუ არა შესწავლის საგანს, რათა მოსწავლეებმა მოახერხონ მისი სიღრმისეული შესწავლა?

ინფორმაციის გამოყენება

სწავლა ყოველთვის უნდა მოიცავდეს შემენილი ცოდნისა და უნარების გამოყენების შესაძლებლობებს - რათა ადგილი არ ჰქონდეს მსგავს შეფასებებს, როგორცაა, „ვისწავლეთ, მაგრამ უკვე დაგვავიწყდა“ ან „ვიცი, მაგრამ არ გვესმის“, „გუშინ ვისწავლეთ, დღეს აღარ გვახსოვს“, ან „ვისწავლეთ, მაგრამ არ გამოგვიყენებია“.

კითხვები ინფორმაციის გამოყენების შესახებ

გამოყენებადობა

აცნობიერებენ თუ არა მოსწავლეები მათ მიერ შესწავლილი მასალის მნიშვნელობას?

პროდუქტიულობის გამოცდილება (მოტივაცია)

ჰქონდათ მოსწავლეებს საშუალება, საკუთარი გამოცდილებით დაედგინათ კავშირი მათ მიერ გაწეულ ძალისხმევასა და მიღწეულ პროგრესს შორის, სწავლის თვალსაზრისით? აცნობიერებენ თუ არა მოსწავლეები, რომ ისინი თავად არიან პასუხისმგებელნი საკუთარი ცოდნის გაღრმავებაზე და უნარების განვითარებაზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ, სწავლის მხრივ, მათი მიღწევები მათსავე ძალისხმევაზე დამოკიდებული?

კონტროლი

მიმდინარეობს შედეგებისა და დასკვნების განხილვა და მათზე მსჯელობა?

სწავლის შემდეგ საფეხურზე გაგრძელება

სწავლის საფეხური, რომელიც მოსწავლეებმა დაასრულეს, აღვივებს თუ არა მათში ინტერესს და აძლევს თუ არა მათ სტიმულს, გააგრძელონ სწავლა შემდეგ საფეხურზე? არიან თუ არა მოსწავლეები ჩართულნი სწავლის პროცესში ემოციურად?

გამოყენება

ეძლევათ თუ არა მოსწავლეებს, როგორც ვაჟებს, ასევე, გოგონებს, შესაძლებლობის ფართო სპექტრი, რათა გამოიყენონ ის ცოდნა, რომელიც მათ შეიძინეს? იციან თუ არა მოსწავლეებმა, როგორ გამოიყენონ ის უნარები, რომლებიც სწავლის პროცესში შეიძინეს და არსებობს თუ არა ზღვარი, მათ ხელთ არსებული ცოდნისა და შეძენილი უნარების გამოყენების თვალსაზრისით?

სწავლის პროცესის წარმართვა და სწავლების ფორმების შერჩევა

სამუშაო ფურცელი 2: რატომ არ არის საკმარისი მხოლოდ სწავლება, ანუ „სწავლება ≠ სწავლა“ და „სწავლა ≠ რეალურ ცხოვრებაში გამოყენება“

მასწავლებლები, რომლებსაც ტრადიციული პედაგოგიური განათლება აქვთ მიღებული, იმაზე მეტ დატვირთვას ანიჭებენ ზეპირი ინსტრუქციების მიცემას, ვიდრე ეს რეალურად სჭირდებათ მათ მოსწავლეებს - „სწავლება ნიშნავს სწავლას“. ეს მიდგომა განსაკუთრებით დომინირებს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის საშუალო დონეზე, სადაც მასწავლებლები, ხშირად, ინფორმაციით დატვირთული სასწავლო პროგრამებისათვის თავის გართმევაზე არიან ორიენტირებულნი. ამგვარად, ისინი ირჩევენ მეთოდს, რომელსაც უფრო სწრაფ და ეფექტურ მეთოდად მიიჩნევენ - მასწავლებელი კითხულობს ლექციას, მოსწავლეები უსმენენ და ამ დროს ისტორიის მასწავლებელმა შესაძლოა იფიქროს: „მე-20 საუკუნის შესწავლა დავასრულეთ.“

მაგრამ სწავლობენ კი მოსწავლეები ლექციის მოსმენით? და ყველა მათგანმა ისწავლა ის, რაც მასწავლებელს სურდა მათთვის ესწავლებინა?

„სწავლება ≠ სწავლა“

კონსტრუქტივისტული მიდგომით, პასუხი ამ კითხვაზე უარყოფითია. „სწავლება ≠ სწავლა“. სწავლა ინდივიდუალური პროცესია. მოსწავლეები თავად ქმნიან საკუთარი ცოდნის სისტემას. ცოდნას, რომელსაც უკვე ფლობენ და ცნებებს, რომელიც მათთვის გასაგებია, უკავშირებენ ახალ ინფორმაციას, იყენებენ კონცეფციებს, ქმნიან იდეებს, განიხილავენ საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე და ა.შ. ის, რასაც ისინი ეძებენ შესწავლილ მასალაში, არის მნიშვნელობა და ლოგიკა; განსაზღვრავენ, რა არის საჭირო და დროული და რისი დამახსოვრება ღირს და რისი - არა და, შესაბამისად, შესაძლებელია დაივიწყონ.

მოსწავლეები, რა თქმა უნდა, უშვებენ შეცდომებს.

მასწავლებელი, რომელიც 30 მოსწავლისაგან შემდგარი აუდიტორიის წინაშე ლექციას კითხულობს, უნდა აცნობიერებდეს, რომ მოსწავლეთა გონებაში მის მიერ გადაცემული ინფორმაციის 30 განსხვავებული ვერსია იბადება და ყალიბდება მნიშვნელობათა

სისტემად - შემეცნებით სტრუქტურებად, როგორც მას გამოჩენილმა ფსიქოლოგმა და პროფესორმა ჯერომ ბრუნერმა უწოდა.

მაგრამ სწავლა არ გულისხმობს მხოლოდ მნიშვნელობის კონსტრუქციის შექმნას, არამედ, ასევე, ცდომილების დეკონსტრუქციას. მოსწავლეებს, მაგალითად, შესაძლოა ჰქონდეთ ასეთი წარმოდგენა, რომ ღამე დგება იმიტომ, რომ მზე ჩადის, ვინაიდან ეს არის ის, რასაც ისინი ხედავენ. რა თქმა უნდა, მასწავლებელი უნდა შეეცადოს მოსწავლეებში ამგვარი აზროვნების ფორმის შეცვლას. მოსწავლის თვალთახედვით, ამგვარი დეკონსტრუქცია რთული პროცესია და, ხანდახან, არც თუ სასიამოვნო ძალისხმევას გულისხმობს. აქედან გამომდინარე, მასწავლებლის მიერ წაკითხული ლექცია შესაძლებელია შეიცავდეს ახალ ინფორმაციას ერთი მოსწავლისათვის მაშინ, როცა მეორე მოსწავლე ანალიზებს, რომ მცდარ წარმოდგენას ფლობს და გამოსწორება სჭირდება.

აქედან გამომდინარე, კონსტრუქტივისტული მიდგომა გულისხმობს, რომ ჩვენთვის მისაღები უნდა იყოს ლოგიკისა და აზროვნების ცდომილებები და ინფორმაციის არასწორი აღქმა, და ეს არ უნდა მივიჩნიოთ გამონაკლისად - არა მხოლოდ ჩვენი მოსწავლეების გონებაში, არამედ ჩვენს საკუთარ გონებაშიც - ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა.

ჩვენი კოგნიტური სტრუქტურები უფრო რთულია და, შესაბამისად, არ დაიყვანება მხოლოდ ძველი ცოდნისა და წარმოდგენების ახალი ცოდნითა და წარმოდგენებით ჩანაცვლების დონეზე, ახალი ცოდნისა, რომელსაც მასწავლებელი გადასცემს მოსწავლეებს ვერბალური გზით. ეს გაცილებით უფრო ხანგრძლივი პროცესია, რომლის დროსაც ურთიერთგამომრიცხავი და საპირისპირო იდეები და ცნებები ერთმანეთს ავსებენ - ხოლო დეკონსტრუქციის წარმოება მხოლოდ მოსწავლეებს შეუძლიათ, და არა მასწავლებელს.

„სწავლა ≠ რეალურ ცხოვრებაში გამოყენება“

მასწავლებლები, რომლებიც ცდილობენ მოსწავლეების შეცდომების გასწორებას, აღმოაჩენენ, რომ ვერბალური საშუალებით ახსნა მათთვის, თუ რა არის „სწორი“, ხშირად საკმარისი არ არის. ისინი შემდეგ პრობლემებს აწყდებიან:

- მოსწავლეები ხშირად მასწავლებელს არ „უსმენენ“: როგორ გავუმკლავდე პრობლემას, როდესაც, მას შემდეგ, რაც მოსწავლეებს ვასწავლი სწორ ფაქტებს, კონცეფციებს და ა.შ. ისინი არ ცვლიან თავიანთ მცდარ წარმოდგენებს?
- „მოსწავლეები სწავლობენ, როგორც თუთიყუშები“: როგორ გავუმკლავდე პრობლემას, როდესაც, სკოლაში მიღებული ცოდნის მიუხედავად, მოსწავლეები კვლავ ავლენენ გულუბრყვილო აზროვნებას - მათ შორის, უშვებენ შეცდომებს ლოგიკურ აზროვნებაში, მოსაზრებებს აყალიბებენ მცდარი ინფორმაციისა და ყოველდღიურ ცხოვრებაში მიღებული გამოცდილებების საფუძველზე - და არ ცდილობენ სკოლაში მიღებული ცოდნის გაერთიანებას იმ წარმოდგენებთან, რომლებსაც ისინი ფლობენ? ისინი სკოლაში მიღებულ ინფორმაციას მხოლოდ იმისათვის იმახსოვრებენ „თუთიყუშებივით“, რომ გამოცდა ჩააბარონ და შემდეგ ივიწყებენ.

ეს პრობლემა ყველა მასწავლებლისთვისაა ცნობილი. მათ დასაძლევად მხოლოდ კონსტრუქტივისტული სწავლებაც არ არის საკმარისი. მოსწავლეებმა პრაქტიკულად უნდა გამოიყენონ ის, რასაც სწავლობენ. მასწავლებლისათვის ეს ნიშნავს, მაგალითად:

- არც ერთი ლექცია არ ჩავატაროთ მოსწავლეებისათვის შესაბამისი დავალების მიცემის გარეშე;
- მოვუსმინოთ მოსწავლეების მოსაზრებებს, მაგალითად, მათ პრეზენტაციებს, რათა შევაფასოთ მათი სწავლის პროცესი და მიღწევები;
- მოსწავლეებს დავაკისროთ პასუხისმგებლობა საკუთარი ცოდნისა და უნარების განვითარებაზე, მაგალითად, ამოცანაზე დაფუძნებული სწავლის პირობების შექმნით;
- მოვუსმინოთ მოსწავლეების კომენტარებს და შეჯამებებს: მაგალითად, ის, რაც ჩემთვის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი იყო, არის.... მე უკეთესად ვსწავლობ, როცა....

მასწავლებლის მოვალეობაა, რომ მოსწავლეებისათვის შექმნას სწავლის შესაბამისი შესაძლებლობები და პირობები და შეაფასოს და მოსწავლეებთან ერთად განიხილოს, რა უწყობს ხელს სწავლის პროცესს და რა - არა. კონსტრუქტივისტულ სწავლას, მათ შორის, დეკონსტრუქციას, და მოსწავლეებისათვის შემდგომი ამოცანების დასახვას დრო

სჭირდება. ამისათვის, მასწავლებელმა, შესაძლებელია მოსწავლეებთან ერთად, უნდა გააკეთოს სწორი არჩევანი იმის შესახებ, თუ რა თემაზე ღირს მეტი დროის გამოყოფა. „ვაკეთოთ ცოტა, მაგრამ ხარისხიანად“.

სწავლის პროცესის წარმართვა და სწავლების ფორმების შერჩევა

სამუშაო ფურცელი 3: სწავლებისა და სწავლის ადეკვატური ფორმების შერჩევა

სწავლების კონკრეტული ფორმის შერჩევას, მასწავლებელი იღებს გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა იყოს ორგანიზებული სწავლებისა და სწავლის გარემო და რა თანამიმდევრობით უნდა გახორციელდეს ეს პროცესი. აქვე წამოიჭრება კითხვა იმასთან დაკავშირებით, თუ სწავლების, სწავლისა და სოციალური ურთიერთობის რა განსხვავებული ფორმები უნდა იქნეს ჩართული და ერთმანეთთან შერწყმული, როგორ უნდა განისაზღვროს სწავლის ეტაპებისათვის გამოყოფილი დრო და რა მასალა უნდა იყოს შერჩეული და გამოყენებული მოსწავლეებისათვის მისაწოდებლად. ქვემოთ მოყვანილი კითხვები განკუთვნილია მასწავლებლებისათვის ამგვარი შერჩევისა და ძიების პროცესში დასახმარებლად:

- სწავლების რა ფორმები შეუწყობს ხელს სწავლის დაგეგმილ პროცესს?
- სოციალურ ურთიერთობათა რა ფორმებს ვირჩევ?
- რა სტრუქტურასა და რიტმს ვირჩევ მოცემული კურსისათვის?
- რამდენად შეუძლიათ მოსწავლეებს, მონაწილეობა მიიღონ გაკვეთილის დაგეგმვასა და სწავლების ფორმის შერჩევაში?
- გარეშე ფაქტორებისა და გარემოებების გათვალისწინებით, სწავლების რა ფორმებია ხელმისაწვდომი და ტექნიკურად შესაძლებელი?
- სწავლების რომელი მეთოდები და სტილია ჩემთვის ხელსაყრელი, ვინაიდან მე ეს უკეთესად გამომდის?
- კიდევ რისი გაკეთება შემიძლია ჩემს მოსწავლეებთან ერთად, სწავლისათვის უფრო ხელსაყრელი გარემოს შესაქმნელად?
- სწავლების ჩემ მიერ შერჩეული მეთოდი თანაბრად აკმაყოფილებს როგორც გოგონების, ასევე, ვაჟების მოთხოვნილებებს?
- ჩემ მიერ დაგეგმილი გაკვეთილი იძლევა კლასში თანამშრომლობისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნის საშუალებას?
- საკლასო ოთახში არის გამოყოფილი თავისუფალი ადგილები ან კუთხეები, სადაც მოსწავლეები და მოსწავლეთა ჯგუფები შეძლებენ, განმარტოვდნენ?

- საკლასო ოთახი ყოველთვის საუკეთესო გარემოს წარმოადგენს სწავლისათვის? ხომ არ არის საჭირო საკლასო ოთახის შეცვლა ან მისი სხვაგვარად მოწყობა? სკოლაში არის ოთახები, რომელთა გამოყენებაც შესაძლებელი იქნება განსაკუთრებულ შემთხვევებში? რამდენად სასარგებლო იქნება ექსკურსიები და ადგილზე ჩატარებული კვლევები?
- რა დოზით ვაძლევ თავისუფლებას ჩემს მოსწავლეებს; როგორ ვაფასებ მე მათ უნარებს?
- ყველა მოსწავლემ ერთი, წინასწარ განსაზღვრული გზით უნდა ისწავლოს? ჩემი მიდგომა ითვალისწინებს ინდივიდუალურ მოსწავლეებს და არის ის საკმაოდ მოქნილი იმისათვის, რომ სწავლის განსხვავებული საჭიროებები, ტემპი და უნარები დააკმაყოფილოს?
- შესაძლებელია მოსწავლეებს შევთავაზო რამდენიმე ალტერნატივა, რათა მათ თავად შეარჩიონ პროცედურები, რომლებიც მათთვის უფრო საინტერესოა?
- როგორი იქნება მათი საშინაო დავალება?
- სოციალურ ურთიერთობათა რა ფორმებია მისაღები, სწავლის გარემოს, მიზნების, შინაარსისა და სწავლის პროცესების გათვალისწინებით (ინდივიდუალური სამუშაო, წყვილებში მუშაობა, მცირე ან დიდ ჯგუფებში მუშაობა)?

სწავლის პროცესის წარმართვა და სწავლების ფორმების შერჩევა

სამუშაო ფურცელი 4: სწავლებისა და სწავლის ხუთი ძირითადი ფორმა

სწავლებისა და სწავლის ხუთი ფორმა წარმოადგენს მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის ურთიერთობის საუკეთესო ფორმის ხუთ გარემოს.

ამ მიდგომათაგან თითოეული მოითხოვს მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის ურთიერთობისა და თანამშრომლობის სხვადასხვა ფორმას.

აღნიშნული მოდგომები ჩამოყალიბებულია სქემის სახით და იწყება კლასიკური, მასწავლებელზე ორიენტირებული სამუშაოთი (სწავლება პრეზენტაციის საშუალებით), რის შემდეგაც წარმოდგენილია სულ უფრო და უფრო მოსწავლეზე ორიენტირებული ფორმები.

ჩვენ არ გთავაზობთ მასწავლებელზე ორიენტირებული სწავლების ფორმის სრულიად ჩანაცვლებას მოსწავლეზე ორიენტირებული ფორმებით. ნაცვლად ამისა, ჩვენი მტკიცებით, ამ ფორმათა ერთმანეთთან შერწყმა საკმაოდ პროდუქტიულია დასაწყის ეტაპზე, რის შემდეგაც, საბოლოოდ, მოსწავლეზე უფრო მეტად ორიენტირებული სწავლებისა და სწავლის ფორმებზე უნდა გადახვიდეთ.

ერთი შეხედვით, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მოსწავლეზე ორიენტირებული სამუშაო მასწავლებლის მხრიდან ნაკლებ ძალისხმევას გულისხმობს. თუმცა, რეალურად, ეს ასე არ არის. მასწავლებლის როლი იცვლება, რაც დეტალურად იქნება ახსნილი შემდგომში, მასწავლებელი კლასში აქტიური მოღვაწეობიდან უნდა გადაერთოს ისეთ სამუშაოზე, როგორცაა გაკვეთილის წინასწარი მომზადება და გულდასმით დაგეგმვა, მოსწავლეების დახმარება და ზედამხედველობა, რაც მის როლს კი არ აკნინებს, არამედ, პირიქით, ზრდის.

მოსწავლეები, რომლებმაც საჭიროა, ისწავლონ ის, თუ როგორ უნდა ისწავლონ, სათანადო დახმარებას საჭიროებენ მასწავლებლების მხრიდან, ყველა საგანში. ამ მასშტაბის პროექტი ჩავარდნისათვის იქნება განწირული, თუ მას მხოლოდ ადგილობრივი, ერთ იზოლირებულ კუნძულზე განხორციელებული პროექტის სახე ექნება, მაშინ როცა ყველა დანარჩენ ადგილას მხოლოდ ერთფეროვანი, პრეზენტაციის

საშუალებით განხორციელებული სწავლების პრაქტიკა გაგრძელდება, სადაც მოსწავლეებს ასათვისებელი მასალის მხოლოდ გაზუთხვა და გაზეპირება ევალებათ.

სწავლებისა და სწავლის ძირითადი ფორმებია:

- სწავლება პრეზენტაციის საშუალებით;
- ზედამხედველობის ქვეშ, კვლევის საშუალებით განხორციელებული სწავლა (საკლასო განხილვა);
- დამოუკიდებელი და ინტერესით განპირობებული სწავლა;
- ინდივიდუალური სწავლება;
- სწავლა პროექტის ფარგლებში.

სწავლებისა და სწავლის ფორმა	მოქმედება	ტიპური მახასიათებლები
სწავლება პრეზენტაციის საშუალებით	თხრობა, ლექცია, კითხვა კლასში, მოხსენება, განმარტება, ჩვენება, მონიტორზე გამოფენა, მაგალითით სწავლება, დემონსტრირება	<ul style="list-style-type: none"> - მე (მასწავლებელს) შემძლია საგანი პირდაპირ ვასწავლო, კლასში არსებული სიტუაციის მიხედვით, ამით მომენტალურად ჩანს მოსწავლეთა რეაქციები. - ყველა მოსწავლემ უნდა შეძლოს მიზნის მიღწევა, ერთსა და იმავე დროში, ერთსა და იმავე გარემოში, ერთი და იმავე მეთოდითა და საშუალებებით სწავლების პირობებში. - შესწავლის საგანი წინასწარ არის განსაზღვრული და შემდგომ გადაეცემა მოსწავლეებს.
ზედამხედველობის ქვეშ, კვლევის საშუალებით განხორციელებული სწავლა (საკლასო განხილვა)	დიალოგი, კითხვები, წახალისება, სტიმული, მიმართულების მიცემა, დახმარება	<ul style="list-style-type: none"> - ახსნა-განმარტებათა გაცემა-გამოცემა, მასწავლებლის მხრიდან მოსწავლეების წახალისება და მოსწავლეთა წვლილი სწავლის პროცესში.
დამოუკიდებელი და ინტერესით განპირობებული სწავლა	მასწავლებელი: რჩევა, შუამავლობა, დახმარება მოსწავლეები: შერჩევა, დაგეგმვა, კითხვების დასმა, აღმოჩენა, კვლევა, ესკიზების კეთება, დიზაინის შექმნა, ანალიზი, აზროვნება, შემოწმება, კონტროლი	<ul style="list-style-type: none"> - მოსწავლეებს ეძლევათ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის შესაძლებლობა. - პრიორიტეტი ენიჭება მოსწავლეების ინტერესებს, საჭიროებებსა და ინიციატივებს. - სწავლის გარემო ხელს უწყობს და ახალისებს მოსწავლეთა აქტივობებს (სივრცის მოქნილი განლაგება, სასწავლო მასალის მრავალფეროვნება, ექსპერიმენტებისათვის გამოყოფილი კუთხე, ნახატები და ა. შ.) - სწავლის მოქნილი გარემო, რომელიც იცვლება საჭიროებებისა და სურვილისამებრ. - თემებისა და მასალების მრავალფეროვნება, რომლიდანაც მოსწავლეები არჩევენ მათთვის საინტერესო თემასა და მასალას. - მოიცავს არა მარტო საკლასო ოთახში წარმოებულ სწავლის პროცესებს. - აქტივობების თავისუფალი არჩევანი. - ინდივიდუალური სამუშაო, ან წყვილებში და ჯგუფებში მუშაობა. - სწავლებისა და სწავლის ამგვარი ფორმა მოსწავლეებს უვითარებს

		<p>გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების უნარს, საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობის აღების უნარს, კვლევის, მყისიერი გადაწყვეტილების მიღების უნარს და კონტექსტზე ორიენტირების უნარს.</p>
<p>ინდივიდუალური სწავლება</p>	<p>მასწავლებელი: დიაგნოსტიკა, მიმართულების მიცემა, ინსტრუქციის მიცემა, დახმარება, რჩევა, ინფორმაციის მიწოდება, კონტროლი, ზედამხედველობა, მოტივაციის გაღვივება</p> <p>მოსწავლეები: შერჩევა, სამუშაო პროგრამის მოდიფიცირება და შექმნა, კითხვა, მიღწევები, გამეორება და შეფასება</p>	<ul style="list-style-type: none"> - სწავლებისა და სწავლის გარემო მორგებულია მოსწავლეთა საჭიროებებზე (რომელსაც განაპირობებს ის ცოდნა, უნარები (უნარები და ნიჭი), რომელიც მოსწავლეებს გააჩნიათ, მათი ინტერესები, სოციალური წარმომავლობა და ოჯახური პირობები და ა.შ.). - სწავლის პროცესში, ინდივიდუალური მოსწავლის საჭიროებების და უნარების გათვალისწინებით, ყველა ელემენტის, მათ შორის აღჭურვილობის, მიზნების, პროცედურების, მეთოდების, დროის, საშუალებების და დახმარების ფორმების (მრავალგანზომილებიანი სპეციფიკაცია) ოპტიმალური კორექტირება. - დიდაქტიკური ხასიათის მასალა, მედიასაშუალებები (კომპიუტერი, სასწავლო პროგრამები, ვიდეოკლიპები, დიაგრამები, მოდელები, სურათები, სახელმძღვანელოები და ა.შ.). - ინდივიდუალური სწავლა ხელს უწყობს სწავლის პროცესის ეფექტურობის ამაღლებას, დროისა და ძალისხმევის დაზოგვას, სისტემურ მიდგომას, მოსწავლეებში დამოუკიდებელი აზროვნებისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის ჩამოყალიბებას.
<p>სწავლა პროექტის ფარგლებში</p>	<p>მასწავლებელი: შუამავალი, დაკვირვება, რჩევის მიცემა, სტიმულის მიცემა, დახმარება, ორგანიზება, კოორდინირება</p> <p>მოსწავლეები: მიზნების დასახვა, თანამშრომლობა, დაგეგმვა, განხილვა, შეთანხმება ერთმანეთში, მონაცემთა და ინფორმაციის შეგროვება, კითხვების დასმა, გამოყენება, სწავლა, ექსპერიმენტები, გამოცდა, მოდიფიცირება, შექმნა, შემოქმედებითობა, კონტროლი, შეფასება</p>	<ul style="list-style-type: none"> - თემის, მიდგომისა და დავალების შერჩევისას გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მოსწავლეთა საერთო ინტერესებს, მათ საერთო საზრუნავსა და მიზნებს. - ათვლის წერტილად მიიჩნევა (კომპლექსური) ნამდვილი პრობლემა, რომელიც რეალური ცხოვრებიდან არის აღებული, როგორც ამას მოსწავლეები, როგორც ვაყები, ასევე, გოგონები აღიქვამენ. - უპირატესობა ენიჭება შედეგებს და დისციპლინათშორის მიდგომას. - მოსწავლეებს ეძლევათ საშუალება, მოიყვანონ მაგალითები საკუთარი გამოცდილებიდან. სწავლა უკავშირდება რეალურ ცხოვრებაში მის გამოყენებას. - ხანგრძლივი გამოცდილება, რომელიც ეტაპებად და ფაზებად არის დაყოფილი (ინიციატივა - ინტერესთა და საჭიროებების შეფასება - მიზნების განსაზღვრა - ზღვრების დაწესება, რაც ნიშნავს იმ მიზნების გამორიცხვას, რომელთა მიღწევაც შეუძლებელია - პროექტის შედგენა და დაგეგმვა - საბოლოო დღის წესრიგი; ამოცანის შესრულება; მიმოხილვა და პროექტის დასრულების შემდგომ განსახორციელებელი აქტივობების დასახვა, კონტროლი და დახვეწა, შეფასება). - დავალების ორგანიზება როლების გადანაწილებით: ინდივიდუალური სამუშაო, წყვილებში, მცირე ზომის და დიდ ჯგუფებში მუშაობა; თანამშრომლობა. - მოსწავლეები სამუშაოს ახორციელებენ სკოლის გარეთაც, კონსულტაციებს გადიან მშობლებთან და/ან პროფესიონალებთან და ექსპერტებთან. - პროექტზე მუშაობა ხელს უწყობს დამოუკიდებელი აზროვნების უნარის განვითარებას და აღმოჩენების გაკეთების შედეგად სწავლას, ასევე, პირადი და პრაქტიკული გამოცდილებით მიღებულ ცოდნასა და სხვა პიროვნებებთან სოციალური კავშირების დამყარებას. - სწავლება და სწავლა მოსწავლეებს მოქმედებისაკენ უბიძგებს.

1. წინასიტყვაობა

რაში მდგომარეობს სწავლებისა და სწავლის არსი, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით? როგორ და რატომ უნდა ფასდებოდნენ მოსწავლეები? სამართლიანია თუ არა შეფასება? უწყობს ხელს შეფასება სწავლასა და სწავლის პროცესს? დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში ასეთი დეტალური კითხვების დასმა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. რომელ კომპონენტებს სჭირდება შეფასება? რა ტიპის ცოდნაა ყველაზე მნიშვნელოვანი და როგორ უნდა შეფასდეს? საჭიროა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მუხლების ზეპირად ცოდნა თუ ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის სტრუქტურის ცოდნა? ჩვენ არ გვაქვს პასუხი ამ კითხვებზე, ვინაიდან ჩვენ სწორედ ამ საკითხებზე ვმუშაობთ, საერთაშორისო მასშტაბით, და ჯერჯერობით არავის აქვს გარკვეული პასუხი მათზე. ვინაიდან ყველა ტიპის სწავლას სჭირდება შეფასება, მასში მიღწეული წარმატებების მიხედვით, ჩვენ გვსურს, ეს ასპექტი ყურადღებით განვიხილოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებასთან დაკავშირებით. ერთ-ერთი გზა ამ პრობლემის გადაჭრისა, მდგომარეობს შეფასების ფორმის შერჩევაში. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებლები და მოსწავლეები შეფასებას აწარმოებენ სწავლის პროცესში და არა სწავლის პროცესის დასრულების შემდგომ, შეფასება სწავლის პროცესის ხელშემწყობ ფაქტორად და წარმატების გარანტად გვევლინება. მოცემულ საკითხზე მსჯელობისას, ჩვენ გვინდა, ჩვენი წვლილი შევიტანოთ სწავლის ფართო ცნების გაგებაში იმით, რომ შემოგთავაზოთ სხვადასხვა მიდგომა შეფასების გარეშე წარმოებული სწავლისადმი. კითხვის არსია არა ის, საჭიროა თუ არა ვაწარმოოთ შეფასება, არამედ ის, თუ შეფასების რა ფორმას გამოვიყენებთ, სწავლის რა ეტაპზე და, უპირველეს ყოვლისა, რას ემსახურება ეს შეფასება. აქედან გამომდინარე, ჩვენ ვსვამთ კითხვას, ისევე, როგორც ამას სწავლის მეთოდების შერჩევისას ჰქონდა ადგილი: მნიშვნელოვანია არა ის, თუ რა მეთოდს შევარჩევთ, არამედ ის, თუ რომელ მეთოდს და სად გამოვიყენებთ. დემოკრატიული

მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება, როგორც არა ერთხელ აღვნიშნეთ, არ წარმოადგენს საგანს. იგი უფრო ფართო გაგებას მოიცავს. ეს არის ცნებები, რომლებიც ერთობლივად განაპირობებენ სწავლებისა და სწავლის ატმოსფეროს. როდესაც მოსწავლეების მიღწევებისა და მოსწრების შეფასებას ვაწარმოებთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში, ჩვენ ვაფასებთ არა მარტო შესწავლის საგნის სფეროში მოსწავლეების მიერ შეძენილ ცოდნას, კომპეტენციებსა და უნარებს, არამედ მოსწავლეების შეფასება ასევე მოიცავს ისეთ დინამიკურ მახასიათებლებს, როგორებიცაა დამოკიდებულებები, ხედვა, კულტურათმორისი ურთიერთობები, მოქნილობა, კომუნიკაცია, სხვა პიროვნებებთან ურთიერთობის უნარი, საკუთარი მოსაზრების დასაბუთების უნარი და ა.შ. აქედან გამომდინარე, შეფასება წარმოებს სხვადასხვა განზომილებაში. პრინციპში, ეს მიდგომა ვრცელდება ყველა დისციპლინის სწავლებაზე. თუმცა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში არის გარკვეული ელემენტები, რომლის შეფასებასაც ჩვენ ვერ შევძლებთ ან არ გვაქვს სურვილი, რომ შევაფასოთ, ესენია პიროვნული ღირებულებები და დამოკიდებულებები, იმ შემთხვევაშიც კი, როცა სწორედ ღირებულებები და დამოკიდებულებები წარმოადგენს ნაწილს იმ კომპეტენციებისა, რომლის სწავლებაც არის ჩვენი მიზანი.

2. მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასებასთან დაკავშირებული ამოცანა და ძირითადი კითხვები

2.1 ამოცანა

გაკვეთილების დაგეგმვისა და მოსწავლეებისათვის შერჩეული თემების სწავლების პროცესში, სხვა დანარჩენთან ერთად, კიდევ ერთი ასპექტი, რომელიც უნდა გაითვალისწინოთ, არის ის, თუ როგორ უნდა ვაწარმოოთ მოსწავლეების მიღწევათა კონტროლი, როგორ უნდა მივხვდეთ, აქვს თუ არა მოსწავლეს პროგრესი და როგორ უნდა შევაფასოთ მოსწავლეთა შედეგები სწავლის თვალსაზრისით, ისევე, როგორც თქვენი საკუთარი მოღვაწეობა მასწავლებლის რანგში. ამ მიზნით, გაკვეთილის დაწყებამდე, საჭიროა გულდასმით დაგეგმოთ სწავლების შედეგებისა და ხარისხის ჩამოყალიბების, შეფასებისა და გაუმჯობესების გზები და, ასევე, ის, თუ როგორ უნდა ჩაიწეროთ, გააანალიზოთ, გააუმჯობესოთ და განსაჯოთ მოსწავლეების მიერ შესრულებული სამუშაო და სწავლის აქტივობები. ამგვარად, თქვენ შეძლებთ განსაზღვროთ, თუ რა კრიტერიუმები და ინსტრუმენტები დაგჭირდებათ იმის შესაფასებლად, თუ რა დონეზე შეძლო მთლიანმა კლასმა თუ ინდივიდუალურმა მოსწავლემ დასახული მიზნების მიღწევა და, საჭიროების შემთხვევაში, ხელთ გექნებათ ის კრიტერიუმებიც, რომლებსაც ეფუძნება მოსწავლეების შეფასების სისტემა.

2.2 ძირითადი კითხვები

მოსწავლეები სწავლის პროცესში:

- როგორ ხდება მოსწავლის წარმატების იდენტიფიცირება და შეფასება?
- როგორ გამოიყენება მოსწავლის თვითშეფასება და სხვების შეფასება?
- როგორ უნდა დავრწმუნდე, რომ მოსწავლემ მიაღწია დასახულ მიზანს?
- სწავლის პროცესში მოსწავლეები მუდმივად წარმატებით ართმევენ თავს დასახულ ამოცანებს?
- მოსწავლეები თავად არიან დარწმუნებული თავიანთ წარმატებაში?
- ჩემ მიერ განხორციელებული სწავლება თანაბარ შესაძლებლობებს ქმნიდა გოგონებისა და ვაჟების წარმატებისათვის?

- მოსწავლეები გაცნობიერებულად აკვირდებიან, აკონტროლებენ და ცდილობენ გააუმჯობესონ თავიანთი აქტივობები სწავლისა და მუშაობის პროცესში?
- შეუძლიათ მოსწავლეებს თავად აკონტროლონ და შეაფასონ საკუთარი სწავლის პროცესი და შედეგები?
- შეუძლიათ მოსწავლეებს შეაფასონ თანატოლების მიღწევები?
- თვითშეფასებისას, მოსწავლეები ხელმძღვანელობენ თავიანთი მიზნებით, სტანდარტებით, კრიტერიუმებით ან საჭიროებებით?
- შემძლია განვსაზღვრო ინდივიდუალური მოსწავლის წარმატების დონე?
- როგორ ვახდენ ინდივიდუალური მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული პრობლემის იდენტიფიცირებას?
- როგორ ვაკვირდები სოციალურ ურთიერთობებს კლასში?
- როგორ ვაწარმოებ ინდივიდუალურ მოსწავლესა და მთლიან კლასზე ჩემი დაკვირვების შედეგების ჩანიშვნას?

მასწავლებლები სწავლის პროცესში:

- როგორ ხდება სწავლის პროცესის წარმატების იდენტიფიცირება და შეფასება?
- როგორ გამოიყენება მოსწავლის თვითშეფასება და სხვების შეფასება?
- როგორ, როდის და ვისთან განვიხილავ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისას მიღებულ გამოცდილებას?
- მონაწილეობის რა შესაძლებლობებს ვაძლევ ჩემს მოსწავლეებს?
- როგორ ვაკავშირებ ჩემი მოსწავლეების წარმატებასა და მარცხს სწავლების ჩემ მიერ წარმოებულ პროცესთან?
- როგორ განვსაზღვრავ, რამდენად წარმატებით ვართმევ თავს სწავლებას და როგორ ვსწავლობ მე, როგორც მასწავლებელი?

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 1: შეფასების სხვადასხვა განზომილება

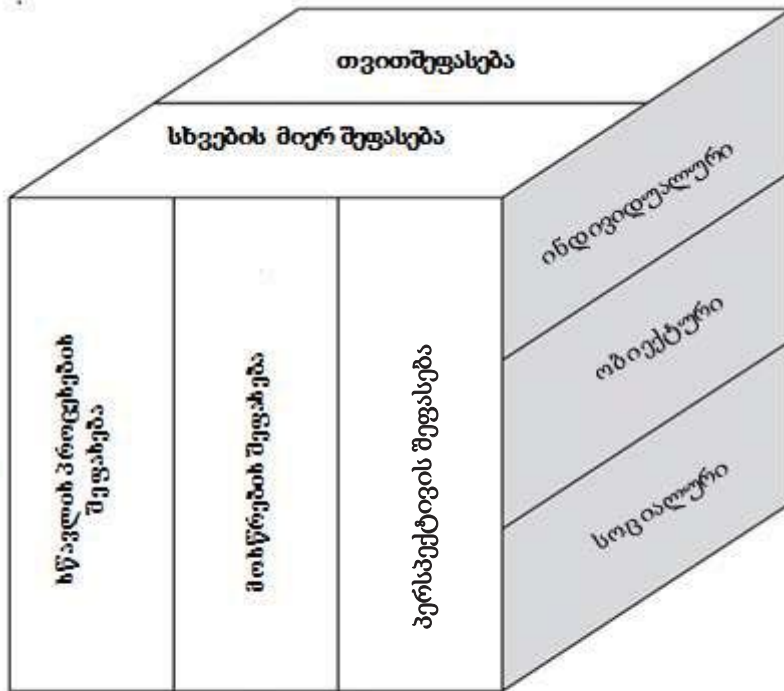
მოსწავლეთა შეფასების სხვადასხვა განზომილება მოიცავს სამ დონეს. ქვევით მოცემული კუბის ფორმის მოდელის საშუალებით, შესაძლებელია ახსნილ იქნას სამ განზომილებას შორის ურთიერთდამოკიდებულება.

განზომილება 1 - პერსპექტივები: მოსწავლეებს შეუძლიათ, თავად შეაფასონ საკუთარი მოსწრება (აწარმოონ თვითშეფასება), ან შეიძლება შეფასდნენ სხვათა მიერ (სხვების მიერ წარმოებული შეფასება).

განზომილება 2 - ფორმები: შეფასებას შეიძლება გააჩნდეს სამი განსხვავებული ფორმა - სწავლის პროცესების შეფასება, სწავლის სფეროში წარმატების, მოსწრების შეფასება და პერსპექტივის შეფასება. ამ ფორმათაგან თითოეულს აქვს თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

განზომილება 3 - სტანდარტები: შეფასებისას, შესაძლებელია მასწავლებელი ორიენტირებული იყოს ინდივიდუალურ სტანდარტზე (მოსწავლეზე), ობიექტურ სტანდარტზე (სწავლის მიზანზე) ან სოციალურ სტანდარტზე (კლასში მოსწავლის პოზიციაზე). შეფასებისას გამოყენებული სტანდარტი დიდი გავლენას ახდენს მოსწავლის შემდგომ მიღწევებზე.

განზომილება 1 - პერსპექტივები

განზომილება
3 - სტანდარტები

განზომილება 2 - ფორმები

ვიდრე სხვადასხვა განზომილებას განვიხილავდეთ, საჭიროა, საკუთარ თავს დავუსვათ კითხვა იმის თაობაზე, თუ რა კომპეტენციებს ვაფასებთ. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში ამ კითხვაზე პასუხი უკვე გვაქვს და ეს არის სწორედ ის კომპეტენციები, რომლებიც ჩვენ უკვე განვიხილეთ: ანალიზის კომპეტენცია, პოლიტიკური აზროვნების კომპეტენცია და მოქმედების კომპეტენცია.

ამასთან დაკავშირებით, შესაძლებელია წამოიჭრას შემდეგი კითხვები, რომლებიც ეხება შეფასების გარკვეული და ობიექტური კრიტერიუმების დასახვას:

- წარმოადგენს კი ის, რასაც ჩვენ მოსწავლეთა წარმატების შეფასებისას ვამოწმებთ, მნიშვნელოვან ფაქტორს (დამახსოვრებული ინფორმაცია, ფაქტები, რომლებიც მხოლოდ მაგალითის ფუნქციას ასრულებს და, რაც მთავარია, მშრალი ფაქტების ცოდნა „აზროვნებისა და მოქმედების ინსტრუმენტი“ და უნარი)?

- ობიექტური კრიტერიუმებით არის განსაზღვრული ის ქულები, რომლებსაც ჩვენ ვანიჭებთ მოსწავლეთა ნამუშევრებს მათი შეფასებისას?
- მოსწავლეების მიერ ტესტის შესრულების დროს გამოყენებული სტანდარტები შეესაბამება სილაბუსით გათვალისწინებულ სტანდარტებს?
- წინასწარ არის განსაზღვრული ყველა ის მოთხოვნა, რომელიც დაკმაყოფილებული უნდა იყოს, რომ მოსწავლის ნამუშევარი გარკვეული ქულით შევაფასოთ (მიღწევათა სხვადასხვა დონე)?
- გამოცდაზე მოსწავლეებისათვის მიცემული ტესტი აძლევს საშუალებას მოსწავლეებს, თავად გააცნობიერონ, სწავლის მიზნის რა ნაწილში მიაღწიეს მათ წარმატებას?
- სხვადასხვა საწყისი დონის მქონე მოსწავლეებს სხვადასხვა ტესტი ეძლევა?
- ეძლევათ მოსწავლეებს იმის საშუალება, რომ ინდივიდუალურად შეასრულონ ტესტით გათვალისწინებული დავალება იქ, სადაც ამის შესაძლებლობა არსებობს (მაგალითად, შეუძლიათ მათ სწორი პასუხი შეარჩიონ იმ დროში, რომელიც მათთვის არის ხელსაყრელი)?

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 2: შეფასების პერსპექტივები

თვითშეფასება და სხვების შეფასება პიროვნებას ეხმარება საკუთარი სტატუსის შეცნობასა და მოქმედებათა შემდგომი კურსის განსაზღვრაში. ორივე ტიპის შეფასება, ასევე, ახალი მიზნების დასახვის საფუძველსაც წარმოადგენს.

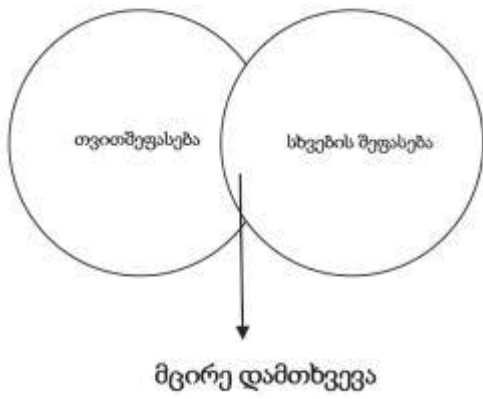
სხვების მიერ შეფასებას ყველა ადამიანია მიჩვეული. სწორედ სხვების მხრიდან წარმოებული შეფასების შედეგად ეცნობა პიროვნება იმ რეაქციას, რომელსაც იგი იწვევს მოსწავლეებში, მასწავლებლებში ან მშობლებში.

თვითშეფასება ავლენს პიროვნების უნარს, შეაფასოს საკუთარი თავი და გამოიტანოს გარკვეული დასკვნები საკუთარი პიროვნების შესახებ. თვითშეფასება მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენს მოსწავლის ავტონომიის დაცვის თვალსაზრისით და, ასევე, მხოლოდ მასწავლებლის რეაგირებაზე დამოკიდებულებიდან თავის დაღწევის საქმეში. მოსწავლეებს, რომლებიც ფლობენ რეალური თვითშეფასების უნარს, უვითარდებათ ნათელი წარმოდგენა საკუთარი პიროვნებების შესახებ და მათ ნაკლებად ემუქრებათ დაუცველობის შეგრძნების საფრთხე. ისინი ნაკლებ იქნებიან დამოკიდებულნი სხვათა მხრიდან რეაგირებაზე და უფრო ადეკვატურად აღიქვამენ მასწავლებელთა რეაქციებს.

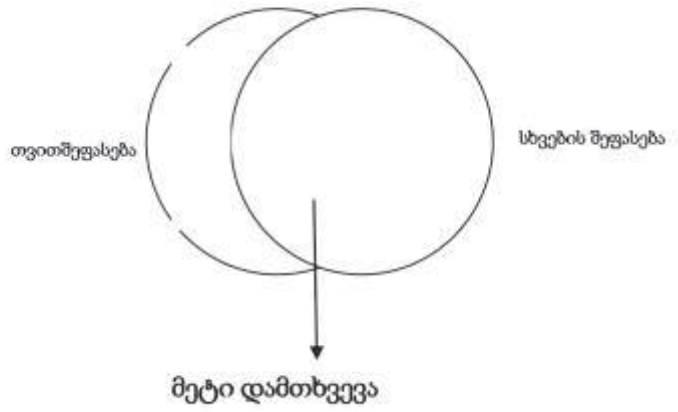
არ არის აუცილებელი, თვითშეფასება და სხვების მიერ გახორციელებული შეფასება იყოს აბსოლუტურად იდენტური, მაგრამ საჭიროა მათი მოსმენა და განხილვა საერთო კრებაზე. მოსწავლე ავტომატურად ვერ აღიქვამს საკუთარ თავს ისე, როგორც მას მასწავლებელი აღიქვამს. საჭიროა განსხვავებული მოსაზრებების მოსმენა და მათზე მსჯელობა. ამ გზით შესაძლებელია იმ ხარვეზების გამოვლენა, რომელიც პიროვნებას ახასიათებს, მაგრამ ამას თავად ვერ აცნობიერებს; იმ შეზღუდვების აღმოფხვრა, რომელსაც პიროვნება თავის თავს გაუცნობიერებლად უწესებს და, ასევე, გამჯდარი სტერეოტიპების კორექტირება. მოსწავლეებმა ეტაპობრივად უნდა ისწავლონ, თუ როგორ შეაფასონ თავიანთი კომპეტენციები და უნარები და, ასევე, როგორ უნდა შეაფასონ სხვა მოსწავლეები, როგორ უნდა შეხვდნენ მათი პიროვნების შეფასებას სხვების მხრიდან და როგორ განიხილონ ამგვარი შეფასება. სწორედ ამ ეტაპობრივი

მიდგომით არის შესაძლებელი თვითშეფასებასა და სხვების მიერ გახორციელებულ შეფასებებს შორის სხვაობის შემცირება.

ეტაპი 1

ეტაპი 2

სწავლის პროცესების შეფასება (მიმდინარე შეფასება)

მოცემული პერსპექტივა ემსახურება მოსწავლის სწავლის პროცესის ან მოსწავლისა და მასწავლებლის აქტივობის გაუმჯობესებას, კონტროლსა და შემოწმებას, გარკვეული მიზნის მისაღწევად.

სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასება (საბოლოო შეფასება)

დროის გარკვეულ მონაკვეთში დასკვნითი შეფასება აჯამებს მოსწავლის მიერ შექმნილ ცოდნასა და უნარებს. მისი უმთავრესი მიზანია, მაგალითად, მოსწავლის ან მშობლისათვის მოსწავლის მიერ სამუშაოსათვის თავის გართმევის დონის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება.

პერსპექტივის შეფასება

შეფასების ეს ფორმა ყურადღებას ამახვილებს მოსწავლის მომავალ განვითარებაზე. მოსწავლის სკოლაში ყოფნის სხვადასხვა ეტაპზე, მოსწავლის განათლების პროცესში მონაწილე პირები (სხვა მოსწავლეები, მასწავლებლები, მშობლები, გარკვეულ შემთხვევებში სკოლის ფსიქოლოგი და სკოლის ხელმძღვანელობა) იძლევიან რეკომენდაციას იმის თაობაზე, თუ სად უნდა გააგრძელოს მოსწავლემ მოღვაწეობა.

სწავლის პროცესების შეფასება

სწავლის პროცესების შეფასების (ანუ მიმდინარე შეფასების) ძირითად მიზანს წარმოადგენს ინდივიდუალური მოსწავლის ხელშეწყობა. ამგვარად შესაძლებელი ხდება სწავლების ეფექტურობის გაუმჯობესება. სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეების არსებობის შემთხვევაში, სიმპტომებთან ბრძოლის ნაცვლად, წარმოებს სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეების მიზეზების კვლევა და მათთან გამკლავება (სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეების მიზეზები შეიძლება იყოს როგორც კოგნიტური, ასევე ემოციური). მთავარია არა შეცდომების გასწორება, არამედ მათი ანალიზი. ამ გზით შესაძლებელი ხდება მოსწავლის მოსაზრებისა და აზროვნების

ფორმის გაგება და გამართლებაც კი, მიზანზე ორიენტირებული მიდგომით. სირთულეები უნდა განიხილებოდეს მოსწავლეებთან ერთად და მათთან გამკლავება აუცილებელია სპეციალური ღონისძიებების საშუალებით. შეცდომის მიზეზის ანალიზისას, მოსწავლის დამოკიდებულება არ უნდა იყოს ზედაპირული. მოსწავლის მიერ დაშვებული შეცდომის ანალიზისას მოსწავლეები გამოდიან იმ ჩაკეტილი წრიდან, რომელშიც საკუთარი სიძნელეები აქცევს მათ და იმუშავებენ პრობლემებთან გასამკლავებლად საჭირო, საკუთარ, ინდივიდუალურ სტრატეგიებს.

ამ თვალსაზრისით წარმატებული სწავლა გულისხმობს მუდმივი სწავლის პროცესს, მასწავლებლისა და მოსწავლის ერთობლივ მუშაობას შეცდომებზე და არა მხოლოდ საუკეთესო მეთოდების ძიებას.

სწავლის პროცესების შეფასების საშუალებები:

- დაკვირვება;
- მცირე მოცულობის ყოველდღიური ტესტები;
- ტესტები ხანგრძლივი მუშაობის პროცესის შემდეგ.

ტესტები, რომლის საშუალებითაც სწავლის პროცესები შეფასდება, სწავლებისა და სწავლის პროცესის ინდიკატორის ფუნქციას ასრულებენ. მათი საშუალებით, მოსწავლეებს, ისევე როგორც მასწავლებლებს, ეძლევათ მიღწევების დონის კონტროლის საშუალება. ჩავარდნებისა და არამყარი ცოდნის კომპენსაცია შესაძლებელია დამატებითი სამუშაოს შესრულებით.

ტესტირების საშუალებები:

- მოსწავლეებზე დაკვირვება დავალების შესრულების პროცესში;
- მოსწავლეების მიერ შესრულებული სამუშაოს გულდასმით შემოწმება და ანალიზი;
- ინდივიდუალური საუბრები მოსწავლეების მიერ შესრულებული სამუშაოს შესახებ;
- კითხვები იმის თაობაზე, თუ რა გზებითა და საშუალებებით მოახერხა მოსწავლემ გარკვეული სირთულეების დაძლევა;
- მოკლე ტესტები.

მოსწავლეების მიერ დავალების შესრულების პროცესზე დაკვირვების, შესრულებული დავალების ანალიზისა და დაშვებული შეცდომების მიზეზებზე საუბრების შედეგად, მოსწავლეები შეიმუშავებენ ინდივიდუალურ მიზნებს, რაც მათ ეხმარება ან აძლევს მიმართულებას მასწავლებელი.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის შესახებ სწავლებაში ამ ტიპის შეფასების ლოგიკურ შედეგს წარმოადგენს:

- შინაარსზე ორიენტირებული სწავლიდან მიზანზე ორიენტირებულ სწავლაზე გადასვლა;
- ინდივიდუალიზებული სწავლება, ნაცვლად ისეთი სწავლებისა, სადაც ყველა მოსწავლეს ერთი და იგივე სამუშაოს შესრულება უწევს.

სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასება

სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასება (საბოლოო შეფასება) მოსწავლის მიღწევების მოკლე შეფასებას წარმოადგენს. მისი საშუალებით შესაძლებელი ხდება მოსწავლის მიერ შეძენილი ცოდნისა და კომპეტენციების შეჯამება. იგი, ასევე, მოსწავლეებისათვის, მათი მშობლებისათვის და მასწავლებლებისათვის წარმოადგენს მოკლე ინფორმაციას მოსწავლის მიღწევების შესახებ, მის მიერ სწავლის პროცესში შესრულებული სამუშაოს თვალსაზრისით. კარგი საფუძველია მიზანზე ორიენტირებული სწავლის ხელშეწყობისათვის.

ამ ტიპის შეფასება გამოიყენება დაკვირვებისა და ტესტების საშუალებით განხორციელებული სწავლებისა და სწავლის ხანგრძლივი პერიოდის შემდეგ. მისი მიზანია სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის ინფორმირება იმის თაობაზე, თუ რა დონეზე შეძლეს მოსწავლეებმა სხვადასხვა მიზნის მიღწევა. სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასების მაგალითებს წარმოადგენს ყველა ის ტესტი, რომელიც მოსწავლისაგან მოითხოვს, გარკვეულ საგანსა თუ ასპექტში, გარკვეული დროის განმავლობაში დაგროვილი ცოდნისა და კომპეტენციების დემონსტრირებას (მაგალითად, კითხვარები დემოკრატიაზე, ტესტები მათემატიკაში, ტესტები ლექსიკურ მარაგზე, ტესტები სოციალურ მეცნიერებებში). სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასება ფართოდ არის გავრცელებული სკოლებში და გამოიყენება ყველა საგნის

სწავლებაში. მიუხედავად იმისა, რომ მსგავსი შეფასება აუცილებელია მოსწავლეებისათვის ქულების მინიჭებისა და მოსწავლეების მიღწევებზე მასწავლებლის ინფორმირების თვალსაზრისით, მასთან ბევრი პრობლემაა დაკავშირებული.

მოსწავლეების შესაფასებლად გამოიყენება ქულები. ქულებთან დაკავშირებით, არსებობს რიგი მოუგვარებელი პრობლემებისა:

— სხვადასხვა მასწავლებელი ერთი და იმავე მოსწავლის ნამუშევარს სხვადასხვაგვარად აფასებს. შეფასება არ არის ობიექტური. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს, რა საგანში შეძენილი ცოდნა ფასდება. მათემატიკის ტესტი ისევე სხვადასხვაგვარად შეიძლება იქნეს შეფასებული სხვადასხვა მასწავლებლის მიერ, როგორც თხზულება. აქედან გამომდინარე, შეფასებაზე დიდ გავლენას ახდენს ის მასწავლებელი, რომელიც აფასებს ნამუშევარს. ამგვარად, მოსწავლე და მისი სკოლაში მოღვაწეობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ კლასში და რომელ მასწავლებელთან მოხვდება იგი. ამიტომ შესაძლებელია განვაცხადოთ, რომ მოსწავლეების შეფასებისას ობიექტურობის კრიტერიუმის დაცვა არ ხერხდება.

— სრულყოფილი განმარტება არ არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ რას გამოხატავს ქულა (უნარებს, კომპეტენციებს, ცოდნას, დამოკიდებულებებს?). როდესაც მასწავლებელი მოსწავლის მიღწევების შეფასებისას ქულას იყენებს, ამ ქულაში გაერთიანებულია სხვადასხვა ასპექტი, როგორცაა, მიღწევები განვლილი სემესტრის განმავლობაში, სამუშაოს წარმატებით განხორციელების უნარი, სწავლაში პროგრესი ან გაუარესება კლასის საშუალო დონესთან შედარებით და მოტივაციისა და დისციპლინის ასპექტები. მოსწავლისათვის ძალიან ძნელია იმის მიხვედრა, თუ რეალურად რა შეფასდა იმ ქულით, რომელიც მის ნამუშევარს მიენიჭა. ხშირად, მოსწავლეებისათვის უცნობია მათი მასწავლებლების მიერ გამოყენებული შეფასების სტრატეგიები. ის, რასაც ქულა მოიცავს, შესაძლებელია, იყოს მრავალგანზომილებიანი, ხოლო ინტერპრეტაციის თვალსაწიერი ძალიან ფართო. იმის გათვალისწინებით, რომ ჩვენს რეალობაში ქულებს სხვადასხვა ფუნქცია აქვს მინიჭებული, როგორცაა მათი გამოყენება

კვალიფიკაციის მინიჭებისას, შერჩევასა და განაწილებისას, მოცემული ქულების ინტერპრეტირება კიდევ უფრო რთულდება. შესაძლებელია განვაცხადოთ, რომ მოსწავლეების შეფასებისას, გამოყენებადობის კრიტერიუმის დაცვა არ ხდება. სწავლაში მიღწეული წარმატების შეფასებისას გამოყენებული ქულები, მიუხედავად მათი მრავალფუნქციურობისა, არ გამოდგება შემდგომ სწავლასა და კარიერაში პიროვნების წარმატების ინდიკატორად.

— სწავლაში მიღწეული წარმატების შეფასებისას ქულების გამოყენების გავრცელებულ პრაქტიკას ერთი მნიშვნელოვანი არასასურველი ეფექტი ახლავს: კლასში მოსწავლეებისათვის ქულების მინიჭება, ნორმალური განაწილების პრინციპით, აკადემიურად ჩამორჩენილი მოსწავლისათვის წარუმატებლობის კიდევ ერთი გამოცდილებაა. ვინაიდან, ნორმალური განაწილების პრინციპით გათვალისწინებული საუკეთესო ქულები ყოველთვის ერთსა და იმავე მოსწავლეებს ხვდებათ, შკალის ბოლოში ყოველთვის ერთი და იგივე მოსწავლეები ექცევიან. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მათი აკადემიური მოსწრება უმჯობესდება, კლასში მათ მაინც იგივე პოზიცია უჭირავთ. აქედან გამომდინარე, კლასში მოსწავლეების კლასიფიკაცია მათ მიერ შესრულებული სამუშაოს მიხედვით, მხოლოდ დემოტივაციისა და ინტერესის კლების საფუძველს ქმნის, ვინაიდან სურათი ყოველთვის უცვლელი რჩება, განსაკუთრებით, სუსტი მოსწავლეებისათვის.

— ქულები შეუთავსებელია ზოგიერთ სიტუაციასა და ზოგიერთ საგანთან: ქულის დაწერა მარტივად არის შესაძლებელი ისეთ საგანში, როგორცაა, მაგალითად, მათემატიკა - სწორი პასუხი მიიღო მოსწავლემ თუ არასწორი, მაგრამ მოსწავლისათვის ქულის მინიჭება რთულდება ისეთ საგნებში, როგორცაა, მაგალითად, ხელოვნება ან სხვა საგნები, რომლებიც შემოქმედებით სფეროს განეკუთვნება, იგივე შეიძლება ითქვას ენებზეც. ამის მიზეზია შეფასების კრიტერიუმების არარსებობა, ან გაურკვეველი კრიტერიუმები და აგრეთვე ის ფაქტი, რომ სხვადასხვა საგანი სხვადასხვა კომპეტენციისა და უნარის განვითარებას უწყობს ხელს. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში, ამ პრობლემის გადაჭრის სხვადასხვა ფორმების ძიებამ შესაძლებელია წარმოშვას კრეატიული და ინოვაციური იდეები, მაშინ

როცა, სხვა საგნების შემთხვევაში, პრობლემის გადაჭრის მხოლოდ ერთი ვარიანტი შეიძლება იქნას განხილული, როგორც მართებული. ამრიგად, არსებობს საფრთხე, რომ ქულები და სწრაფვა იმისკენ, რომ, ზოგადად, სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასება ქულების საშუალებით განხორციელდეს, ყველა საგნის ერთმანეთთან გათანაბრებისა და დაკანონების საფრთხის წინაშე გვაყენებს. ყოველივე ეს ჩვენ წინაშე მდგარი ამოცანის გადაჭრის კრეატიული გზების ძიებას აფერხებს.

- ქულების დაანგარიშებისას გამოყენებული არითმეტიკა მათემატიკურად გაუმართლებელია: საუკეთესო შემთხვევაში, ქულა შესაძლებელია კლასის ფონზე, მოსწავლის მოსწრების მხოლოდ დაახლოებითი მაჩვენებელი იყოს. ამ თვალსაზრისით, ყველაზე ზუსტი მათემატიკური მეთოდის გამოყენებითაც კი, შეუძლებელია არსებული სიტუაციის გამოსწორება. საშუალო ქულის გამოთვლა, სხვადასხვა ქულის შეკრებითა და შემდეგ მათი ჯამის მოცემული ქულების რაოდენობაზე გაყოფით, მხოლოდ ზედაპირული დაცვის მექანიზმი შეიძლება იყოს. ეს, ასევე, დამოკიდებულია იმაზე, თუ როდის მოხდა ქულის მინიჭება. იმ მოსწავლის შეფასება, რომელმაც სემესტრი დაბალი შეფასებით დაიწყო და შედეგები გააუმჯობესა სემესტრის განმავლობაში, უნდა განსხვავდებოდეს იმ მოსწავლის შეფასებისაგან, რომლის მოსწრების მაჩვენებელიც გაუარესდა სემესტრის განმავლობაში. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორი მოსწავლის საშუალო ქულები შეიძლება ერთნაირი იყოს, მათი შედეგები, მიღწევებისა და სწავლაში მიღწეული წარმატებების თვალსაზრისით, განსხვავებულია.

ზემოთ აღწერილი პრობლემის გათვალისწინებით, სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასება არ უნდა იყოს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში მოსწავლის მიღწევების შესახებ ინფორმაციის შეგროვების ერთადერთი გზა. კომპეტენციები და უნარები, რომელთაც მოსწავლე სწავლების პროცესში იძენს, ასევე უნდა ფასდებოდეს მიმდინარე შეფასების მეთოდის გამოყენებით.

პერსპექტივის შეფასება

პერსპექტივის შეფასება წარმოადგენს მოსწავლის მომავალი კარიერის წინასწარი შეფასებისა და განსაზღვრის საშუალებას. პერსპექტივის შეფასება ახდენს სწავლის პროცესის შეფასებისა და სწავლაში მიღწეული წარმატებების შეფასების ძირითადი ასპექტების გაერთიანებას, რის საფუძველზეც ფორმულირდება მოსწავლის მომავალი კარიერა. პერსპექტივის შეფასების პროცესში ჩნდება კითხვები: როგორ შეიძლება შევუწყოთ ხელი მოსწავლის ინდივიდუალურ განვითარებასა და სწავლის პოზიტიურ პროცესებს? პერსპექტივის შეფასება ძალიან მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მოსწავლის სკოლაში ყოფნის სხვადასხვა ეტაპზე:

- სკოლაში ჩარიცხვა;
- წლის გამეორება;
- კლასის/სკოლის შეცვლა;
- სხვა ტიპის სკოლაში გადასვლა (მაგალითად, სპეციალური განათლება);
- მაღალ საფეხურზე გადასვლა.

უკვე ათწლეულებია, იმართება დისკუსიები ამ საკითხზე, პერსპექტივის შეფასება შეფასების ფორმად უნდა იქნას მიჩნეული თუ შეფასების ფუნქციად.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 4: შეფასების სტანდარტები

მოსწავლეების მიღწევების შეფასებისა და ქულების მინიჭების სამი განსხვავებული ძირითადი სტანდარტი არსებობს:

1. ინდივიდუალური კრიტერიუმი: მოსწავლის მიღწევის შედარება მის წარსულ მიღწევებთან.
2. ობიექტურობის კრიტერიუმი: მოსწავლის მიღწევის შედარება სწავლის მიზნებთან.
3. სოციალური კრიტერიუმი: მოსწავლის მიღწევის შედარება კლასში სხვა მოსწავლეების მიღწევებთან ან იმ ასაკობრივი ჯგუფის წევრების მიღწევებთან, რომელსაც იგი განეკუთვნება.

კრიტერიუმი	ინდივიდუალური კრიტერიუმი	ობიექტურობის კრიტერიუმი	სოციალური კრიტერიუმი
შედარების კრიტერიუმი	პროგრესი სწავლაში	სწავლის მიზანი	ნორმალური განაწილების მრუდი, საშუალო არითმეტიკული გადახრა
ინფორმაცია	რა ცოდნა და უნარები შეიძინა მოსწავლემ დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში?	რა დონემდე შეძლო მოსწავლემ სწავლის მიზნის მიღწევა?	საშუალო მაჩვენებელიდან რა გადახრა ფიქსირდება ინდივიდუალური პროგრესის თვალსაზრისით?
შეფასების ტიპი	ტესტები, ვერბალური შეფასება, შუალედური ანგარიში სწავლაში მიღწევის შესახებ, დაკვირვების სტრუქტურული ფორმა	მიზანზე ორიენტირებული ტესტი, შუალედური ანგარიში სწავლაში მიღწევის შესახებ, დაკვირვების სტრუქტურული ფორმა	კლასის საშუალო შედეგებზე აგებული ტესტი
პედაგოგიური მნიშვნელობა	ძალიან მაღალი	ძალიან მაღალი	ძირითადად გამოიყენება შერჩევის წარმოებისას; არ არის ორიენტირებული მოსწავლის ხელშეწყობაზე

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 5: მოსწავლეების შეფასება - შეფასების გავლენა თვითაღქმაზე

სასკოლო შეფასება გავლენას ახდენს ისეთ ხილულ ასპექტებზე, როგორცაა მოსწავლეების კვალიფიკაცია და პოზიცია საზოგადოებაში და, აქედან გამომდინარე, მათ მომავალ კარიერასა და ისეთ პიროვნულ ასპექტებზე, როგორცაა შეხედულება საკუთარ თავზე, თვითშეფასება და ზოგადი წარმოდგენა საკუთარ კომპეტენციებსა და შესაძლებლობებზე. სკოლა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მოსწავლის თავდაჯერებაზე. მისი პირდაპირი გავლენა დამოკიდებულია მოსწავლეთა შეფასების იმ გზებსა და საშუალებებზე, რომელსაც ირჩევს და ახორციელებს სკოლა.

სოციალური კრიტერიუმი

ვინაიდან სკოლაში სწავლება სოციალურ კონტექსტში მიმდინარეობს, საზომად სოციალური კრიტერიუმის გამოყენება მნიშვნელოვან ინფორმაციას იძლევა კომპეტენციების შესახებ, სხვა მოსწავლეებთან შედარების საშუალებით. ამავე დროს, კომპეტენციების შეფასება სოციალური შედარების პერსპექტივიდან ძლიერ ზეგავლენას ახდენს მოსწავლის მიერ საკუთარ თავზე შეხედულების ჩამოყალიბებასა და საკუთარი შესაძლებლობების გაცნობიერებაზე.

ინდივიდუალური კრიტერიუმი

შეფასებისას ინდივიდუალური კრიტერიუმის გამოყენება გულისხმობს პიროვნების პირადი მიღწევების შეფასებას. რა სხვაობა შეინიშნება გასულ თვესა და მიმდინარე თვეში, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში, მოსწავლის მიღწევების თვალსაზრისით? ამ შემთხვევაში გამოიყენება დროებითი შედარების მეთოდი. მოზარდები უპირატესობას ანიჭებენ შეფასების ამ ინსტრუმენტს. გარკვეული დროის პერიოდში მიღწეული პროგრესის შეფასება იძლევა იმის საშუალებას, რომ მოსწავლეს მივაწოდოთ ინფორმაცია საკუთარი მოღვაწეობის შესახებ, თუ რამდენად გაუმჯობესდა ან გაუარესდა იგი. ამგვარი შეფასებისას, კონკრეტული მოსწავლის მიღწევები არ შედარდება სხვა მოსწავლეების მიღწევებთან. ყურადღება

გამახვილებულია ინდივიდუალურ მიღწევებსა და პროგრესზე. შეფასების ამგვარი ფორმა მისაღებია ფორმალური სწავლის პროცესისაგან განსხვავებულ გარემოში წარმოებულ სწავლის პროცესშიც, რომელიც სკოლის ფარგლებს მიღმა ხორციელდება და სადაც მოსწავლე საკუთარ კომპეტენციებს ავტონომიურად აფასებს.

ობიექტურობის კრიტერიუმი

აკადემიური მიღწევები უნდა შედარდეს სწავლის მიზნებთან. სწავლაში მიღწეული ინდივიდუალური პროგრესი რეალურად მიღწევად მიზნებთან უნდა განიხილებოდეს. შეფასების ეს გზა წარმოადგენს მიზანზე დაფუძნებულ ნორმას და შეიცავს ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რამდენად ახლოს ვართ იმ მიზანთან, რომელიც განსაზღვრულია როგორც საუკეთესო შედეგი. ამ შემთხვევაში, კონკრეტული მოსწავლის მიღწევები არ უნდა შევადაროთ სხვა მოსწავლეების შედეგებს. კრიტერიუმებზე აგებული ტესტები ნათლად განსაზღვრულ მიზნებზეა ორიენტირებული. მათი საშუალებით ფასდება მოსწავლის მიღწევები, მასწავლებლის მიერ განსაზღვრულ, გარკვეულ მახასიათებლებთან შედარებით. ამგვარი შეფასება გულისხმობს მასწავლებლის მიერ იმ მიზნების დასახვას, რომელსაც უნდა მიაღწიონ მოსწავლეებმა და, რა თქმა უნდა, მოიცავს მოსწავლეებისათვის ამ მიზნების გაცნობას. ამ სფეროში ჩატარებული სხვადასხვა კვლევის თანახმად, მოსწავლეების მიღწევათა ერთმანეთთან შედარების სოციალური პროცესის ჩართვა მიზანშეწონილია მხოლოდ მაშინ, როდესაც შეფასებაში არ გამოიყენება ობიექტურობის კრიტერიუმი.

რა დასკვნები უნდა გამოვიტანოთ მოცემული მსჯელობიდან? იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებლის მიზანი მოსწავლის მიერ საკუთარ თავზე შეხედულების ჩამოყალიბებასა და საკუთარი შესაძლებლობების გაცნობიერებაზეა ორიენტირებული, შეფასება უნდა წარიმართოს ობიექტურობის კრიტერიუმის დაცვით. მასწავლებლის მიერ ჩამოყალიბებული მიზნები უნდა იყოს ნათელი და გარკვეული და მასწავლებელი ვალდებულია, ეს მიზნები გააცნოს საკუთარ მოსწავლეებს.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 6: საკონტროლო კითხვარი „როგორ ვაფასებ ჩემს მოსწავლეებს“

მოსწავლეების შეფასებისას, მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს ქვემოთ მოცემულ ჩამონათვალში შესული ძირითადი პრინციპები:

- შეფასება უნდა წარმოადგენდეს ხელშეწყობის საშუალებას: უნდა ემსახურებოდეს ინდივიდუალური მოსწავლის ხელშეწყობას საკუთარი პოზიციის განსაზღვრაში, უნდა აწვდიდეს მას მინიშნებას შემდგომ მუშაობასთან დაკავშირებით, უნდა ემსახურებოდეს მოსწავლის მიერ საკუთარ ძალებსა და შესაძლებლობებში დარწმუნების დონის ამაღლებასა და საკუთარ თავზე წარმოდგენის გამტკიცებას.
- შეფასება მოსწავლეთა დახმარებას უნდა უზრუნველყოფდეს და ხელს უნდა უწყობდეს მოსწავლეთა თვითშეფასებას.
- შეფასება უნდა იყოს გამჭვირვალე: მოსწავლეებისათვის ცნობილი უნდა იყოს შეფასების ბაზა, შეფასების კრიტერიუმები და შეფასებისას გამოყენებული ნორმები.
- შეფასება უნდა იყოს შინაარსისა და მიზნების ადეკვატური. ცოდნის შეფასება, კომპეტენციებისა და უნარების შეფასებისაგან განსხვავებულად უნდა წარმოებდეს.
- მასწავლებლები უნდა ითვალისწინებდნენ ქულების მინიჭების საშუალებით განხორციელებული შერჩევის ფუნქციას. შემაჯამებელ შეფასებას, მომავალში, საჭიროა ჩაენაცვლოს მოსწავლეთა საუბრებში მონაწილეობისა და მათ მიერ მომზადებული მოხსენებების შეფასება, რაც უნდა დამკვიდრდეს, როგორც შეფასების მეთოდი და ინსტრუმენტი. მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი, გამჭვირვალობის თვალსაზრისით, სასკოლო სისტემაში სიტუაციის გაუმჯობესება.

— ტესტები უნდა დგებოდეს ისე, რომ მათი საშუალებით შესაძლებელი იყოს სწავლის წინასწარ განსაზღვრულ მიზნებთან მიახლოების განსაზღვრა. (ტესტები ასევე იძლევა სწავლის მიზნების განხორციელებისას გამოყენებული სწავლების ხარისხის შეფასების საშუალებას. აქედან გამომდინარე, ტესტების შედეგები მეტყველებს არა მარტო მოსწავლეთა მიღწევებზე, არამედ მასწავლებლის მიერ განხორციელებული სწავლების ხარისხზე.)

კითხვები თვითშეფასებისათვის

მოსწავლეთა სწავლის პროცესი:

- როგორ უნდა დავრწმუნდე, რომ მოსწავლეებმა მიაღწიეს მიზანს?
- სწავლის პროცესში მოსწავლეებს მუდმივად ჰქონდათ პროგრესი?
- როგორია მოსწავლეების მიერ საკუთარი მიღწევების აღქმა, დარწმუნებული არიან ისინი, რომ მათ პროგრესი აქვთ ამ მიმართულებით?
- სწავლების მეთოდი, რომელსაც მე ვიყენებ, თანაბარ შესაძლებლობებს აძლევს გოგონებსა და ვაჟებს?
- მოსწავლეები შეგნებულად ეკიდებიან სწავლისა და მუშაობისას მათ მიერ განხორციელებულ ქმედებებს, აკვირდებიან, აკონტროლებენ და ცდილობენ გააუმჯობესონ თავიანთი შედეგები?
- სწავლის პროცესში მოსწავლეები იღებდნენ მითითებებს, რომლებიც მათ დახმარებას ითვალისწინებდა?
- შეუძლიათ მოსწავლეებს თავად აკონტროლონ და შეაფასონ სწავლის პროცესში მიერ შესრულებული ქმედებები და ამ ქმედებების შედეგები?
- თვითშეფასების პროცესში მოსწავლეები ითვალისწინებენ თავიანთ მიზნებს, სტანდარტებს, კრიტერიუმებს ან საჭიროებებს?
- შემძლია აღვიქვა და შევაფასო ინდივიდუალური მოსწავლის მიღწევები?
- როგორ ვახდენ ინდივიდუალური მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული პრობლემების იდენტიფიცირებას?
- როგორ ვაკვირდები სოციალურ ურთიერთობებს გაკვეთილის განმავლობაში?
- როგორ ვაწარმოებ ჩანიშვნებსა და ჩანაწერებს ინდივიდუალურ მოსწავლესა და მთლიან კლასზე ჩემი დაკვირვებებისა და შეფასებების შესახებ?

ზოგიერთი კითხვა მასწავლებლის სწავლის პროცესთან დაკავშირებით:

- როგორ, როდის და ვისთან განვიხილავ სწავლებასთან დაკავშირებულ ჩემთვის საინტერესო საკითხებს?
- როგორ ვუწყობ ჩემს მოსწავლეებს ხელს და როგორ განვაწყობ მათ სწავლის პროცესში ჩართულობისათვის?
- როგორ ვუკავშირებ ჩემი მოსწავლეების წარმატებასა და წარუმატებლობას ჩემ მიერ წარმართულ სწავლების პროცესს?
- როგორ ვაფასებ ჩემს საკუთარ მიღწევას სწავლების თვალსაზრისით და რას და როგორ ვსწავლობ მე, როგორც მასწავლებელი?

მოსწავლეთა მიღწევების მიხედვით გარკვეული დასკვნების გაკეთება სკოლაში სწავლების ერთ-ერთ ძირითად პრინციპს წარმოადგენს.³⁴ მასწავლებელთა წვრთნა გულისხმობს სწავლების ხარისხის შესახებ დასკვნების გამოტანას. ზუსტად იმავე პრინციპით, რა პრინციპითაც ხორციელდება მოსწავლეთა სწავლის პროცესისა და მათ მიერ კომპეტენციების, უნარებისა და ცოდნის შეძენის შეფასება, საჭიროა მასწავლებლებმა შეაფასონ საკუთარი სწავლების დონე და ხარისხი, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პროცესში.

სწავლების მხრივ არსებული სიტუაციის გაცნობიერების მყარი საფუძველის გარეშე, წარმოუდგენელია ნებისმიერი რეკომენდაციის მიცემა თუ ღონისძიების გატარება მასწავლებლების უნარების, მათ მიერ გამოყენებული მეთოდებისა თუ ზოგადად მასწავლებელთა მოღვაწეობის გაუმჯობესებისა და განვითარების თვალსაზრისით. მაგრამ რამდენად შეუძლიათ მასწავლებლებს მათ მიერ გახორციელებული სწავლების პროცესის შეფასება? ფაქტობრივად, მასწავლებელთა უმრავლესობა სათანადოდ ვერ აფასებს საკუთარი მოსწავლეების მოსალოდნელ მიღწევებს. გარდა ამისა, ხშირად ისინი ვერ ახერხებენ სწავლების სხვა მეთოდებსა და სტილზე გადართვას, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ამის აუცილებლობა წამოიჭრება. უფრო საინტერესოა ის, რომ როდესაც ხდება შეფასებისას სხვადასხვა პერსპექტივის გათვალისწინება: მასწავლებლების მხრიდან, მათივე მიერ წარმოებული სწავლების პროცესის შეფასება დიდად განსხვავდება სკოლაში წარმოებული შეფასების პროცესში მონაწილე ყველა სხვა ჯგუფის (მოსწავლეები, მშობლები, სკოლის ადმინისტრაცია და ა.შ.) მიერ გახორციელებული შეფასებისაგან.³⁵ მასწავლებლებს სჭირდებათ ხელშეწყობა იმაში, რომ საკუთარ ძალებსა და შესაძლებლობებში მეტად დარწმუნდნენ? თუ მათ ახალი კომპეტენციების შეძენა სჭირდებათ იმისათვის, რომ გადახედონ საკუთარ

³⁴ა. ჰოლმეკე (2003 წელი), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", Schulmanagement, 1, 8-11.

³⁵მ. კლაუსენი და კ.უ. შნებელი (2002 წელი), "Konstrukte der Unterrichtsqualität im Expertenurteil", Unterrichtswissenschaft, 30 (3), 246-60.

გამოცდილებას და მათივე პედაგოგიური მოღვაწეობა კრიტიკულად, მაგრამ
ამავდროულად რეალისტურად შეაფასონ?

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 8: მასწავლებელთა თვითშეფასება

ყოველდღიურ სასკოლო პრაქტიკაში მასწავლებელთა მიერ სწავლების პროცესის თვითშეფასება, შეფასების ყველაზე პრაგმატული და მარტივი მეთოდია. ჩვეულებრივ, შეფასების ეს ფორმა ავტომატურად მიმდინარეობს მასწავლებლებს შორის კომუნიკაციისას, მაგრამ მას არა აქვს სისტემური ხასიათი. უმეტესწილად, მასწავლებლები მათ მიერ წარმართულ სწავლებას აჯამებენ მაშინ, როდესაც ამის აუცილებლობას გრძნობენ, ან როდესაც ამას ინტუიცია ჰკარნახობს და თითქმის ყოველთვის ეს ხდება მაშინ, როცა ისინი არ არიან კმაყოფილი შედეგებით. თვითშეფასების პროცესის ხელშეწყობის მიზნით, შეგიძლიათ ისარგებლოთ კითხვარით, რომელს ნიმუშიც ქვევით არის მოყვანილი:

- როგორ შევძელი სწავლის პროცესის წახალისება?
- როგორ შევძელი მოსწავლეების ინტერესის გამახვილება განსახილველი თემის შინაარსზე?
- შეძლეს მოსწავლეებმა, მისულიყვნენ ძირითად პრობლემამდე ან ამოცანამდე?
- შესასწავლ მასალაში გამოკვეთილი იყო თუ არა ძირითადი საკითხი?
- რამდენი კითხვა დავსვი?
- რა ტიპის კითხვები დავსვი?
- რა ტიპის კითხვები დასვეს მოსწავლეებმა?
- იყო კითხვები დაკავშირებული ძირითად პრობლემასთან ან ამოცანასთან?
- რა გარემოებებმა განაპირობა მოსწავლეებში ამა თუ იმ კითხვის დასმის სურვილის აღძვრა?
- ყურადღებით ვუსმენდი ჩემს მოსწავლეებს?
- იცავდნენ თუ არა მოსწავლეები წინასწარ შეთანხმებულ კომუნიკაციის წესებს?
- როგორ ვრეაგირებდი მოსწავლეების მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებზე?
- ვიმეორებდი მოსწავლეების მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს სიტყვა-სიტყვით?
- გამოვიყენე სტერეოტიპები მოსაზრებების გასამყარებლად?
- შევნიშნე მოსწავლეებს შორის ურთიერთობის წახალისება და ხელშეწყობა?

- დაახლოებით რა პროცენტს შეადგენდა ჩემი ჩართულობა სწავლის პროცესში?
- დაახლოებით რა პროცენტს შეადგენდა ჩემი მოსწავლეების ჩართულობა სწავლის პროცესში?
- შევნიშნე მოსწავლეები, რომელთა ჩართულობაც სწავლის პროცესში ძალიან მაღალი პროცენტით ფასდება?
- როგორი იყო ეგრეთ წოდებული „რთული“ მოსწავლეების ჩართულობა სწავლის პროცესში?
- ჩემი ყურადღება განსაკუთრებულად იყო მიმართული ზოგიერთი მოსწავლისადმი?
- როგორ წარმოიშვა კონფლიქტური სიტუაცია?
- როგორ წარიმართა კონფლიქტები?
- როგორ მოგვარდა კონფლიქტები?
- მოსწავლეებისათვის გასაგები იყო მათ წინაშე დასახული ამოცანები?
- როგორ მოხერხდა ამოცანების ჩართვა სწავლის პროცესში?
- როგორ ვეხმარებოდი ჩემს მოსწავლეებს?
- როგორ მოხდა შედეგების დემონსტრირება?
- როგორ აწარმოებდნენ მოსწავლეები შექმნილი ცოდნის, მათ მიერვე გაკეთებული აღმოჩენების შესახებ ჩანაწერებს?
- სხვა კითხვები?

მსგავსი კითხვარის გამოყენება შედეგი აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ხდება სწავლებისა და მისი ეფექტების შესახებ მყარი, მეცნიერულად დადასტურებული და ემპირიული კვლევით გამყარებული ცოდნის საფუძველზე. ყველა სხვა დანარჩენ შემთხვევაში, მოცემულ კითხვებზე პასუხის გაცემის შედეგი მხოლოდ იძულებით შეიძლება განხორციელებულ მოქმედება იყოს და მეტი არაფერი. გარდა ამისა, მსგავსი კითხვარების უმეტესობა მოიცავს სხვადასხვა ასპექტს, მაგრამ მათში არ არის სრულად შესული ყველა ის ასპექტი, რომელმაც შესაძლებელია თავი იჩინოს გაკვეთილის მსვლელობისას. აქედან გამომდინარე, კითხვარების გამოყენებისას, დიდი მნიშვნელობა

აქვს იმას, რომ არ დავეყრდნოთ მხოლოდ მათ და გავითვალისწინოთ, რომ გაუთვალისწინებელი გარემოებებიც შეიძლება გამოიკვეთოს.³⁶

³⁶გ.ე. ზეკერი (1998 წელი), Unterricht auswerten und beurteilen, Beltz, Weinheim.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 9: ჟურნალბთან, სააღრიცხვო ჟურნალბთან, პორტფოლიოებთან მუშაობა³⁷

მასწავლებელთა თვითშეფასების საუკეთესო მეთოდს წარმოადგენს სწავლების შეჯამება ჟურნალბის, სააღრიცხვო ჟურნალბისა და პორტფოლიოების გამოყენებით, რაც საუკეთესო საფუძველია დიდაქტიკისა და პედაგოგიურ საკითხებზე საუბრების დასაწყებად.

ჟურნალი

ჩვეულებრივ, ჟურნალი შედგენილია იმგვარად, რომ დიალოგის წარმოების საშუალებას იძლევა (იმავე საგნის სხვა მასწავლებელთან, სხვა სკოლის მასწავლებელთან და ა.შ.). მასწავლებელი ჟურნალს აწარმოებს დღიურის სტილში, სადაც შეაქვს ინფორმაცია საკუთარი გამოცდილების შესახებ, პირადი ინტერპრეტაციები და დამოკიდებულებები კონკრეტული გაკვეთილის, ქცევის ან ურთიერთობის ფორმის შესახებ, რომელიც მან გამოავლინა. ჟურნალში გათვალისწინებულია ადგილი ისეთი ტიპის ინფორმაციის შესატანად, როგორცაა, როგორც პირადი, ასევე, სხვების მიერ გაკეთებული შენიშვნები და ინტერპრეტაციები; და სწავლებისა და სწავლის პროცესების შესახებ ისეთი კითხვები და მოსაზრებები, რომლებიც ემთხვევა სხვა მასწავლებლების მოსაზრებებს, საუკეთესო საფუძველს ქმნის საკითხებზე მსჯელობის წამოწყებისათვის. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილების შეჯამების პროცესში რეკომენდებულია მსჯელობა და მოსაზრებების გაცვლა-გამოცლა იმ მასწავლებელთან, რომელიც ასევე კარგად ერკვევა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებში.

³⁷წინამდებარე სამუშაო ფურცელში რეკომენდებული მეთოდები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას მოსწავლეების მიერაც, და წარმოადგენს სხვადასხვა ევროპული ქვეყნის სწავლებისა და სწავლის კულტურაში გამოყენებულ საერთო ინსტრუმენტს.

სააღრიცხვო ჟურნალი

სააღრიცხვო ჟურნალში პროცესები აღიწერება ყოველგვარი კომენტარებისა და პირადი შენიშვნების გარეშე. მასწავლებელს შეუძლია, მოგვიანებით გაეცნოს სააღრიცხვო ჟურნალში შეტანილ ფაქტებს და გააკეთოს შესაბამისი დასკვნები. ამ თვალსაზრისით, სააღრიცხვო ჟურნალი შეიძლება შევადაროთ დღიურს ან ჟურნალს, სადაც არ არის წარმოდგენილი პირადი ინტერპრეტაციისა და დიალოგის ელემენტები. სააღრიცხვო ჟურნალის გამოყენების არსი ისაა, რომ მასწავლებელი მოკლე პერიოდის შემდეგ გაეცნოს იქ შეტანილ ინფორმაციას. ვინაიდან სააღრიცხვო ჟურნალში შედის შენიშვნები და კომენტარები, გარკვეული პერიოდის შემდეგ რთული ხდება გაკვეთილის ელემენტების მეხსიერებაში აღდგენა.

პორტფოლიო

მასწავლებლის პორტფოლიო წარმოადგენს მასალათა ნაკრებს, რომელსაც ადგენს მასწავლებელი. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით, პორტფოლიოს დანიშნულებაა მასწავლებლის წარმატებებისა და იმ სფეროების გამოვლენა, რომელიც დახვეწასა და გამოსწორებას საჭიროებს. პორტფოლიო წარმოადგენს ინსტრუმენტს, რომელიც ავლენს მასწავლებლის კომპეტენციებს კონკრეტულ სფეროებში. თანამდროვე მასწავლებელთა მომზადებისა და წვრთნის პროგრამებში გამოყენებული პორტფოლიოები მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ზოგად ინსტრუმენტად არის წარმოდგენილი. მეორე მხრივ, პორტფოლიო წარმოადგენს მასწავლებლის მოღვაწეობის შემაჯამებელ ინსტრუმენტს. მისი საშუალებით შესაძლებელია ჩატარებული გაკვეთილების ეფექტურობის, გამოყენებული მეთოდების, მასწავლებლის მოსწავლეებთან ურთიერთობის და ა.შ. როგორც შეფასება, ასევე, კრიტიკა. ინფორმაცია, რომელიც შეიძლება მოცემული იყოს პორტფოლიოში, მოიცავს:

- მასწავლებლის მოკლე ბიოგრაფიას;
- კლასის აღწერას;
- გაკვეთილისათვის შერჩეული მასალას (მათ შორის სამუშაო ფურცლები, მასალა მოსწავლეებისათვის);
- მასწავლებლის მიერ შეფასებული მოსწავლეების ნამუშევრებს;

- ტესტების შედეგებს (იმ შემთხვევაში, თუ გამოიყენება ტესტები);
- მასწავლებლის პირად მოსაზრებას დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე;
- მასწავლებლებისა და კოლეგების მოსაზრებებს, რომლებიც დაესწრნენ ამ მასწავლებლის მიერ ჩატარებულ, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებს;
- პროექტის ამსახავ დოკუმენტაციას, იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებლის ინიციატივით განხორციელდა რაიმე პროექტი, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ფარგლებში.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 10: თანამშრომლობაზე დაფუძნებული სწავლება და წყვილებში მუშაობის შემოწმება

რა თქმა უნდა, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილების ერთობლივი დაგეგმვა კოლეგა-მასწავლებელთან ერთად სასარგებლოა როგორც ინფორმაციის გაცვლისა და კოორდინაციის, ასევე, კლასის განვითარების თვალსაზრისით, მათ შორის, ამ პროცესების ეფექტურობის შეფასების თვალსაზრისით.³⁸ ერთობლივი, თანამშრომლობითი გაკვეთილების დაგეგმვა შეიძლება შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ გაკვეთილის მომზადებით (რისი პრაქტიკაც მრავალ ქვეყანას გააჩნია), ან შესაძლებელია მიზნად ისახავდეს ერთობლივ სწავლებას (გუნდური სწავლება). ევროპული ქვეყნების მასწავლებელთა მომზადების ინსტიტუტებში უპირატესობას ანიჭებენ გაკვეთილის დაგეგმვასა და სწავლებაში თანამშრომლობის შესახებ ინიციატივას. ამგვარი სწავლების კულტურის ჩამოყალიბებას საკმაოდ დრო სჭირდება.

ამოუცნობ ფენომენად რჩება ის ფაქტი, რომ ბევრი მასწავლებელი არც თუ ერთუზიანებით ეკიდება თავის კოლეგასთან ერთად მუშაობის ინიციატივას.³⁹ შესაძლებელია ამის მიზეზი აპრობირებული მეთოდის არარსებობა იყოს. ან ის, რომ მასწავლებლებს მეტი დროის გატარება მოუწევთ სკოლაში. ან ის, რომ მასწავლებლები გარკვეული შიშით ხვდებიან და გაურბიან კოლეგების მიერ შეფასებას.

გაკვეთილის ერთობლივი დაგეგმვისა და ერთობლივი სწავლების ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს ჯგუფური დასწრება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე, რაც ასევე დროის დაზოგვის საშუალებაც არის. შეგიძლიათ ისარგებლოთ ქვემოთ მოყვანილი რეკომენდაციებით:⁴⁰

³⁸ა. ჰელმკე (2003 წელი), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", Schulmanagement, 1, 8-11.

³⁹ა. ჰელმკე (2003 წელი), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", Schulmanagement, 1, 8-11.

⁴⁰კ. კლიპერტი (2000 წელი), Padagogische Schulentwicklung. Planungs- und Arbeitshilfen zur Forderung einer neuen Lernkultur, Beltz, Weinheim.

<p>ჯგუფის მოცულობა:</p>	<p>სამი მასწავლებელი ერთმანეთის გაკვეთილებს ესწრება სემესტრში ორჯერ (სემესტრში თითოეული მასწავლებლის ორ გაკვეთილს ესწრება ორ-ორი მასწავლებელი; თითოეულ მასწავლებელს სემესტრის განმავლობაში უწევს დაესწროს სხვა მასწავლებლების მიერ ჩატარებულ ოთხ გაკვეთილს.</p>
<p>ორგანიზება:</p>	<p>სამი მასწავლებელი ერთად ადგენს გაკვეთილებზე დასწრების გეგმას, არსებული განრიგის მიხედვით, სკოლის ადმინისტრაციისაგან მითითებების გარეშე.</p>
<p>სასკოლო საგანი:</p>	<p>მასწავლებლები ესწრებიან და აკვირდებიან ერთმანეთის მიერ ჩატარებულ გაკვეთილებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში. მნიშვნელობა არ აქვს იმას, თუ რა ძირითადი საგანი მიჰყავს სკოლაში მასწავლებელს.</p>
<p>ჯგუფის შედგენა:</p>	<p>ერთ ჯგუფად გაერთიანება შესაძლებელია პირადი კეთილგანწყობის საფუძველზე, რაც ურთიერთნდობის გარანტი შეიძლება იყოს.</p>
<p>მეთოდისტის ამოცანა:</p>	<p>მეთოდისტის ფუნქციაა, თვალყური ადევნოს გაკვეთილებზე დასწრების სიხშირეს. მეთოდისტი არ მონაწილეობს მასწავლებლების მიერ გაკვეთილების შესახებ წამოჭრილი საკითხების განხილვაში.</p>
<p>თემატიკა:</p>	<p>კითხვები, რომლებიც შესაძლებელია გაჩნდეს ერთმანეთის გაკვეთილებზე დასწრებისას, შესაძლებელია უკავშირდებოდეს მასწავლებლების განსხვავებულ ინტერესებსა და დამოკიდებულებებს: ა) მასწავლებელს სურს, მოისმინოს კოლეგების კომენტარი გარკვეულ საკითხებზე, ბ) სურს ახალი მეთოდისა ან აქტივობის შემოტანა, რომლის შეფასებაც არის საჭირო, ან გ) შეფასდეს პედაგოგიკური პრინციპები (მაგალითად, სკოლის პროგრამაში ფორმულირებული).</p>

არსებობს მთელი რიგი მიზეზებისა, რატომაც დაინერგოს ერთობლივი მუშაობისა და გაკვეთილებზე ჯგუფური დასწრების პრაქტიკა, ისევე როგორც გაკვეთილის ერთობლივი დაგეგმვისა და ერთობლივი სწავლების ელემენტი. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების, სხვა მასწავლებლის მიერ ჩატარებულ გაკვეთილებზე დაკვირვებით, მასწავლებელი იძენს გარკვეულ გამოცდილებას და იყენებს მას საკუთარი გაკვეთილების ჩატარებისას. ეს პრაქტიკა მხოლოდ სხვისი შეფასების ინსტრუმენტს კი არ წარმოადგენს, არამედ სწავლების საკუთარი სტილისა და მეთოდების გაუმჯობესების ინსტრუმენტადაც გვევლინება.

ამ ელემენტების შემოტანის აუცილებლობა შემდეგი მიზეზებით არის განპირობებული:⁴¹

- იმის სწავლა, თუ როგორ ასწავლო, უფრო ეფექტურია რეალურ სიტუაციაში, ვიდრე არარეალურ კლასში სწავლების პროცესზე ერთობლივი მსჯელობის დროს.
- არსებობს უამრავი დეტალი, რომელთა მარტივი ახსნაც შეუძლებელია გაკვეთილის შესახებ მსჯელობის დროს, როგორცაა, ყოველდღიური საქმიანობა, სხეულის ენა, მიმიკა, ქცევა კომუნიკაციის დროს და ა.შ.
- ხედვის შეცვლა და გაკვეთილზე შორიდან დაკვირვება საკუთარი სწავლების პრაქტიკის გადახედვის საშუალებას იძლევა.
- გაკვეთილზე მხოლოდ დაკვირვებისას, მასწავლებელს არ უწევს რაიმეს კეთება, რის შედეგადაც მას ეძლევა დეტალების აღქმისა და მათზე დაფიქრების საშუალება.
- სხვა მასწავლებლის მიერ ჩატარებული ყოველი გაკვეთილიდან შესაძლებელია მთელი რიგი მოსაზრებებისა და იდეების აღება, საკუთარ პრაქტიკაში გამოსაყენებლად. პიროვნული თავისებურებებისა და სწავლების სტილის მრავალფეროვნება საინტერესო მასტიმულირებელ წყაროს წარმოადგენს მასწავლებლისათვის, რომლის მიღებაც არ ხდება გაკვეთილის ჩატარებისა და გაკვეთილისათვის მზადების დროს.

⁴¹ტ. ლუდერსი (2001 წელი), *Qualitat im Mathematikunterricht der Sekundarstufe I und II*, კორნელსენი, ბერლინი.

— სწავლის პროცესში კლასზე და გაკვეთილის დაგეგმვისა და მისი მომზადების ყველა ელემენტზე დაკვირვება გულისხმობს მსჯელობას სწავლების დიდაქტიკისა და მეთოდის საკითხებზე, რაც სკოლის განვითარების ნაწილს წარმოადგენს და რომელიც მასწავლებლის დონეზე იღებს სათავეს.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 11: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასება სკოლებში

დემოკრატია არ წარმოადგენს ავტომატურ მექანიზმს. დემოკრატია, ერთი მხრივ, ისტორიული მონაპოვარია, ძველი დროის დემოკრატიული ქვეყნების მეშვეობით და, მეორე მხრივ, ხანგრძლივი პროცესის შედეგი, რომელიც დიდად არის დამოკიდებული ქვეყანაში არსებულ სიტუაციაზე. დემოკრატიული მიდგომები და დამოკიდებულებები ბუნებრივად არ გვეძლევა, არამედ იქმნება ცალკეული პიროვნების მიერ, სოციალურ კონტექსტში, ოჯახსა თუ სკოლაში მიღებული გამოცდილებების საშუალებით. შეუძლებელია დემოკრატიის სწავლა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე. დემოკრატია თავს უნდა იჩენდეს სკოლის სხვადასხვა, ფორმალურ თუ არაფორმალურ სტრუქტურებში. აქედან გამომდინარე, სკოლას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მყარი დემოკრატიული საზოგადოების ჩამოყალიბებაში. უფრო მეტიც, „დემოკრატიული სტრუქტურის მქონე და დემოკრატიული პრინციპებით ფუნქციონირებადი სკოლა არა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას უწყობს ხელს და ამზადებს მოსწავლეებს, რათა მათ სათანადო ადგილი დაიკაონ საზოგადოებაში და ჩამოყალიბდნენ აქტიურ მოქალაქეებად, არამედ ამ პრინციპების ერთგული სკოლა წარმოადგენს უფრო ეფექტურ ინსტიტუციას, სადაც მაღალია ენთუზიაზმი და ასპარეზი ეძლევა შემოქმედებით მოღვაწეობას.⁴²

სკოლების შეფასება შესაძლებელია გარკვეული კრიტერიუმებით, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია როგორც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხარისხის შემოწმება, ასევე სკოლაში ადამიანის უფლებათა და დემოკრატიის ღირებულებების დაცვის ხარისხის კონტროლი. ეს კი მიიღწევა თვითშეფასების პრაქტიკის გამოყენებით.

⁴²ევროპის საბჭო (2007 წელი), სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, სტრასბურგი, გვ. 6.

სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხარისხის შეფასებისათვის საჭიროა მაჩვენებლები, რომლებიც სხვადასხვა სფეროს შემოწმებას ემსახურება. ძირითად სამ სფეროს წარმოადგენს:⁴³

- სასწავლო პროგრამა, სწავლება და სწავლა;
- სკოლის გარემო და ეთოსი;
- მართვა და განვითარება.

გარდა ამისა, მოცემული მაჩვენებლების მიხედვით დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება წარმოადგენს როგორც სკოლის პოლიტიკისა და სკოლის ორგანიზების, ასევე, პედაგოგიური პროცესების წამყვან პრინციპს.

წინამდებარე სახელმძღვანელოში შესულია ინსტრუმენტთა ჩამონათვალი, რომელიც არა მარტო გარე დამკვირვებლების მიერ შეფასებას, არამედ სკოლის თვითშეფასებას ემსახურება, სკოლაში მიმდინარე პროცესებში ჩართული ყველა პირის მონაწილეობით. თვითშეფასება, ამ თვალსაზრისით, აღიქმება არა როგორც პროცესის დასასრული, არამედ, როგორც თვითგანვითარებისა და პროგრესისაკენ მიმავალი გზის დასაწყისი.

დემოკრატიული მმართველობის თვალსაზრისით სკოლის შეფასების შესახებ დეტალური ინფორმაციისათვის იხილეთ წინამდებარე თავში მოცემული სამუშაო ფურცლები 12-დან 18-ის ჩათვლით.

⁴³ევროპის საბჭო (2005 წელი), სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, სტრასბურგი.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 12: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხარისხის მაჩვენებლები სკოლებში

ევროპის საბჭოს ინსტრუმენტი, „სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების ხარისხის უზრუნველყოფა“, მოიცავს ზემოთ ხსენებულ მაჩვენებლებს, რომლებიც იყოფა ქვეთემებად და მინიშნებებად, რომლებიც ასახავს სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების სასურველ ხარისხს. მოცემული კრიტერიუმები გამოიყენება სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით არსებული სიტუაციის განხილვისა და შეფასების მიზნით. მათი საშუალებით შესაძლებელია სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით არსებული სიტუაციის შედარება დასახულ და სასურველ მიზნებთან.

ქვემოთ მოცემული ცხრილი, რომელიც ზემოთ ხსენებული ინსტრუმენტის ნაწილს წარმოადგენს, შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით არსებული სიტუაციის ხარისხის მაჩვენებლების მიხედვით შეფასებისას.⁴⁴

სფერო	ხარისხის მაჩვენებელი	ქვეთემები
სასწავლო პროგრამა, სწავლება და სწავლა	მაჩვენებელი 1 სკოლის მიზნები, სტრატეგიები და პროგრამები შესაბამის ნიადაგს ქმნის დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების განსახორციელებლად?	<ul style="list-style-type: none"> • სკოლის პოლიტიკური კურსი • სკოლის განვითარების დაგეგმვა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით • დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება და სასკოლო პროგრამა • დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კოორდინირება
	მაჩვენებელი 2	<ul style="list-style-type: none"> • დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის

⁴⁴2005 წელს, როდესაც შემუშავდა მოცემული ინსტრუმენტი, ცხრილში მოცემული მაჩვენებლები წარმოადგენდა მაჩვენებლებს, რომლებიც ესადაგებოდა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებას. ვინაიდან დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებას დაემატა ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება, ჩვენ შესაბამისი დამატებები შევიტანეთ ცხრილში, რომელიც წინამდებარე სახელმძღვანელოშია მოცემული.

	დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში ჩაბმული მოსწავლეები და მასწავლებლები იყენებენ ამ სწავლების პრინციპებს ყოველდღიურ პრაქტიკაში, როგორც სკოლაში, ასევე საკლასო ოთახში?	<p>უფლებათა შესახებ სწავლების შედეგები</p> <ul style="list-style-type: none"> • სწავლებისა და სწავლის მეთოდები და პროცესები • დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მონიტორინგი
	მაჩვენებელი 3 სკოლაში მოქმედი შეფასების სისტემა და პრაქტიკა შეესაბამება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას?	<ul style="list-style-type: none"> • გამჭვირვალობა • სამართლიანობა • გაუმჯობესება
სკოლის გარემო და ეთოსი	მაჩვენებელი 4 სკოლის ეთოსი ადეკვატურად ასახავს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს?	<ul style="list-style-type: none"> • დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებისა და ღირებულებების გამოყენება ყოველდღიურ ცხოვრებაში • ურთიერთობები და მმართველობის ფორმა • მონაწილეობისა და თვითგამოხატვის შესაძლებლობები • კონფლიქტის გადაჭრის, ძალადობის, დაშინებისა და დისკრიმინაციის გამოვლინებასთან გამკლავების პროცედურები, მათ შორის, დისციპლინის პოლიტიკა
მმართველობა და განვითარება	მაჩვენებელი 5 გააჩნია სკოლას ეფექტური ხელმძღვანელობა, რომელიც ეფუძნება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს?	<ul style="list-style-type: none"> • ხელმძღვანელობის სტილი • გადაწყვეტილების მიღება • საერთო პასუხისმგებლობა, თანამშრომლობა და გუნდური მუშაობა • გულისხმიერება
	მაჩვენებელი 6 გააჩნია სკოლას განვითარების მკაფიოდ ჩამოყალიბებული გეგმა, რომელიც ასახავს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრინციპებს?	<ul style="list-style-type: none"> • მონაწილეობა და ჩართულობა • პროფესიული და ორგანიზაციული განვითარება • მართვა და რესურსები • თვითშეფასება, მონიტორინგი და ანგარიშგაღებულება

(ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 58)

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 13: დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითადი პრინციპები

„დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება დინამიური, ყოვლისმომცველი და წინსვლაზე ორიენტირებული კონცეფციაა. მისი საშუალებით მკვიდრდება იდეა, რომ სკოლა წარმოადგენს საზოგადოებას, სადაც სწავლა და სწავლება დემოკრატიულ საზოგადოებაში ცხოვრებისათვის მომზადებას ემსახურება, რაც სცდება ნებისმიერი კერძო სასკოლო საგნის, სკოლის კედლებში განხორციელებული სწავლებისა თუ მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის ტრადიციული ურთიერთობების ფარგლებს“ (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 58).

ღირებულებები, დამოკიდებულებები და ქცევა

როგორც წინამდებარე სახელმძღვანელოს პირველ ნაწილში იყო აღნიშნული, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება, უპირველეს ყოვლისა, ითვალისწინებს ღირებულებების, დამოკიდებულებებისა და ქცევის შეცვლას. როგორც ნებისმიერი შეფასებისას, იქნება ეს მოსწავლეების, მასწავლებლებისა თუ სკოლის შეფასება, შეფასების კრიტერიუმები, როგორცაა ღირებულებები და დამოკიდებულებები, სიფრთხილით მოპყრობას მოითხოვს, ვინაიდან მათთან არის დაკავშირებული სუბიექტური ინტერპრეტაციის საფრთხე. გარდა ამისა, ღირებულებები და დამოკიდებულებები არა მარტო აშკარად ვლინდება პირდაპირი ქცევის სახით, არამედ საფუძვლად უდევს სკოლაში მიმდინარე პროცესებს, მის შიგნით და გარეთ მიმდინარე კომუნიკაციების ფორმებსა და მისი ორგანიზების ფორმას.

მონაცემების შეგროვება

სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასება სხვადასხვა გზით არის შესაძლებელი. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მაჩვენებლები მხოლოდ

ზოგად ჩარჩოებს ქმნის, რომლის ფარგლებშიც შესაძლებელია დამადასტურებელი ფაქტების შეგროვების სხვადასხვა გზის განსაზღვრა ან ინფორმაციის მოპოვების სხვადასხვა მეთოდის შემუშავება.

ამ მიზნის მისაღწევად, შეგიძლიათ ისარგებლოთ ქვემოთ მოცემული კითხვებით (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 81).

- **რა:** რა ტიპის ინფორმაცია და მასალა უნდა მოვიძიოთ?
 - სკოლის ორგანიზების ფორმა
 - ღირებულებები, რომლებიც დომინირებს საკლასო გარემოში
 - ძირითად კონცეფციათა გაგების ხარისხი
 - ხელმძღვანელობის ურთიერთობა სკოლის პერსონალთან და ა.შ.
- **სად:** დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების რომელ ელემენტს შეესაბამება მოცემული მაჩვენებელი ან ქვეთემა და სად უნდა ვეძიოთ დამადასტურებელი ფაქტები?
 - საკლასო გარემოში მიმდინარე სწავლების პროცესი
 - დილის შეხვედრა
 - ჯგუფური სამუშაო დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე
 - სკოლის ზეიმი
 - სკოლის ფარგლებში გახორციელებული პროექტისათვის განკუთვნილი კვირა და ა.შ.
- **მასალა:** რომელი დოკუმენტებიდან შეიძლება მივიღოთ საჭირო ინფორმაცია?
 - სკოლის პოლიტიკის ამსახველი დოკუმენტი
 - სასკოლო პროგრამა
 - სკოლის წესდება
 - მოსწავლეთა ქარტია
 - მასწავლებელთა ეთიკის კოდექსი და ა. შ.
- **ვინ:** რომელ დაინტერესებულ პირს ან პირთა ჯგუფს შეუძლია მოგვაწოდოს საჭირო ინფორმაცია?
 - მოსწავლეები

- მასწავლებლები
 - მშობლები
 - ადგილობრივი ადმინისტრაცია
 - არასამთავრობო ორგანიზაციები და ა.შ.
- **როგორ:** როგორ უნდა განხორციელდეს მონაცემთა შეგროვება, რა მეთოდი უნდა იქნეს გამოყენებული მონაცემთა შეგროვებისათვის?
- კითხვარები
 - საკვლევო ჯგუფი
 - განხილვები
 - ინდივიდუალური ინტერვიუები
 - დაკვირვება და ა.შ.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 14: სკოლების თვითშეფასებასთან დაკავშირებული ინსტრუქციები

როდესაც სკოლა იღებს გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, რომ აწარმოოს თვითშეფასება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით, აუცილებელია იმის გათვალისწინება, რომ პროცესი ხანგრძლივი იქნება და შესაძლებელია სასკოლო წელიც მოიცვას. ასევე, გასათვალისწინებელია, რომ აღნიშნულ პერიოდში შეიძლება სკოლა მრავალი გამოწვევის წინაშე დადგეს, რაც სხვადასხვა ღონისძიებისა და ქმედების გახორციელებას მოითხოვს.

ქვემოთ მოცემული ჩამონათვალის სახით, რომელიც აღებულია დოკუმენტიდან „სკოლის დემოკრატიული მმართველობის ხარისხის უზრუნველყოფა“ (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 73), გაწვდით ინსტრუქციებს სკოლების თვითშეფასებასთან დაკავშირებით:⁴⁵

- ყველა მონაწილის ინფორმირებულობის დონის ამაღლება და დარწმუნება იმაში, რომ სკოლის ფარგლებში განხორციელებული თვითშეფასების პროცესი, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით, აუცილებლობით არის განპირობებული და პიროვნული, პროფესიული და სკოლის პროგრესის საშუალებას წარმოადგენს;
- ყველა მონაწილის ინფორმირება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასების ჩარჩოებისა და მიზნების თაობაზე.
- როგორც პროცესებში მონაწილე მხარეებთან, ასევე სპეციალისტებთან კონსულტაციების საშუალებით, თვითშეფასების ყველაზე ადეკვატური მიდგომის შერჩევა;
- ქმედითი და საიმედო შეფასების ინსტრუმენტის შემუშავება (როგორცაა კითხვარები, ინტერვიუებისათვის განკუთვნილი კითხვები), განათლების

⁴⁵2005 წელს, როდესაც შემუშავდა მოცემული ინსტრუმენტი, ცხრილში მოცემული მაჩვენებლები წარმოადგენდა მაჩვენებლებს, რომლებიც ესადაგებოდა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებას. ვინაიდან დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებას დაემატა ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება, ჩვენ შესაბამისი დამატებები შევიტანეთ ცხრილში, რომელიც წინამდებარე სახელმძღვანელოშია მოცემული.

კვლევითი ინსტიტუტებიდან ან მასწავლებელთა განვითარების ცენტრებიდან მოწვეული სპეციალისტების დახმარებით;

- სკოლის პერსონალისა და პროცესებში მონაწილე სხვა მხარეების მომზადება შეფასების პროცესისათვის, რაც გულისხმობს მათთვის ინსტრუქციებისა და მითითებების მიწოდებას შეფასების ინსტრუმენტების გამოყენებასთან დაკავშირებით;
- სამართლიანი, პატიოსანი, ნდობით განმსჭვალული, ინკლუზიური და ანგარიშვალდებულებითა და პასუხისმგებლობით აღსავსე გარემო, ადეკვატური შედეგების უზრუნველსაყოფად.

- ისეთი გარემოებების აღმოჩენა და აღმოფხვრა, რომელიც ხელს უშლის შეფასების პროცესს.
- თვითშეფასების, როგორც სწავლის პროცესის გამოწვევის აღქმა და მიღება.
- შეფასებისათვის საჭირო ცოდნის შეძენა და უნარების განვითარება.
- პროცესში მონაწილე ყველა მხარის მობილიზება სკოლის გაუმჯობესების საქმეში მონაწილეობის მისაღებად.

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 15: სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართვა სკოლებში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასების პროცესში

როდესაც სკოლა იღებს გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, რომ აწარმოოს თვითშეფასება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით, საჭიროა პროცესების დაგეგმვა და კარგი ორგანიზება. საუკეთესო შემთხვევაში, ერთი პირი უნდა ხელმძღვანელობდეს და აწარმოებდეს მთლიანი პროცესის მართვას. უმეტეს შემთხვევაში, ამ ვალდებულებას თავის თავზე იღებს სკოლის დირექტორი ან პირი, რომელიც სპეციალურად ამ ვალდებულების შესასრულებლად არის დანიშნული. პასუხისმგებელი პირი უნდა აცნობიერებდეს, რომ აღნიშნული პროცესის მართვა მოითხოვს კოორდინირების მაღალ დონესა და საშუალებების მობილიზებას და არა განკარგულებების გაცემას. როგორც ეს აღნიშნული იყო სკოლების თვითშეფასებასთან დაკავშირებულ ინსტრუქციებში (სამუშაო ფურცელი 14), თვითშეფასების პროცესის შეფერხება დაუშვებელია მასწავლებლებისა და მოსწავლეების მიმართ ძალაუფლებისა და კონტროლის ბერკეტების გამოყენებით.

აქედან გამომდინარე, საჭიროა მიდგომა, რომელიც გულისხმობს ჩართულობასა და თანამშრომლობას (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 74).

ქვემოთ მოცემულ ჩამონათვალში შესულია რეკომენდაციები პროცესებში სხვადასხვა მხარის ჩართვასთან დაკავშირებით.

შემფასებელი გუნდის შექმნა

შემფასებელი გუნდი უნდა მოიცავდეს შვიდიდან ცხრა ადამიანს. გუნდში წარმოდგენილი უნდა იყოს სკოლის დირექტორი, ერთი ან ორი მასწავლებელი, ერთი ან ორი მოსწავლე, სკოლის მრჩეველი (ზოგიერთ შემთხვევაში, სკოლის მრჩეველს წარმოადგენს მეთოდისტი ან სკოლის ფსიქოლოგი), ერთი მშობელი, ერთი ადგილობრივი საზოგადოების წარმომადგენელი (ან რომელიმე არასამთავრობო

ორგანიზაციის წარმომადგენელი) და ერთი წარმომადგენელი განათლების კვლევითი ინსტიტუტიდან ან მასწავლებელთა განვითარების ცენტრიდან.

შემფასებელი გუნდის მოვალეობაში შედის (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 75 f):

- შეფასების ინსტრუმენტების მომზადება;
- სკოლის პერსონალის მომზადება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასების წარმოების ტექნიკისა და შეფასების ინსტრუმენტების გამოყენებისათვის;
- შეფასების პროცესის სრული პერიოდის განმავლობაში, შემფასებლებისათვის ინფორმაციის მიწოდება და რჩევა-რეკომენდაციების მიცემა;
- შედეგების ანალიზი და ინტერპრეტირება, დაინტერესებულ ჯგუფებთან და მოწვეულ ექსპერტებთან თანამშრომლობითა და კონსულტაციებით;
- პროცესში მონაწილე მხარეებისათვის სხვადასხვა ფორმის ანგარიშების მომზადება;
- ანგარიშების გაცნობის შემდეგ, პროცესში მონაწილე მხარეების მიერ მოწოდებული კომენტარებისა და შემოთავაზებების გაცნობა და ანალიზი.

მნიშვნელოვანი შენიშვნა: ჩვეულებრივ, საჭიროა პროცესში მონაწილე სხვადასხვა მხარის მოსაზრებების მოძიება, მოსმენა და მათი შედარება (მაგალითად, პარალელური კითხვარების მომზადებისა და სხვადასხვა მხარის მიერ მათი შევსებით). გადამწყვეტი მნიშვნელობა, ამ კონტექსტში, მოსწავლეების მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს ენიჭება, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების კომპეტენციების შეძენის თვალსაზრისით, როგორცაა საკუთარი მოსაზრების ჩამოყალიბება, კრიტიკული აზროვნება, პასუხისმგებლობა გაუმჯობესებასა და ცვლილებებთან დაკავშირებით (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 77). ის, რაც უნდა გაითვალისწინოს შემფასებელმა გუნდმა, არის სწავლებისა და სკოლის შესახებ მოსწავლეების მიერ გამოთქმული „პოლიტიკურად მართებული“ მოსაზრებების ფენომენი. შეფასებაში გამოყენებული მეთოდების ნათლად განმარტებით, შესაძლებელია ამ ფენომენის გაუვნებელყოფა

(წყვილების მიერ წარმოებული ინტერვიუები, კითხვარები მკაფიოდ ჩამოყალიბებული კითხვებით, ვინაობის მითითების საჭიროების მოხსნა, კონფიდენციალურობა და ა.შ.).

მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 16: სკოლების მმართველობა და მართვა⁴⁶

სკოლის შეფასება ასევე შესაძლებელია იმაზე დაკვირვებით, თუ როგორ აისახება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლება სკოლის მართვის პროცესებზე, რასაც გულისხმობს ტერმინი „სკოლის დემოკრატიული მმართველობა“. ამ მიმართულებით საჭიროა განვიხილოთ ორი ტიპის პროცესი, რომელთა ერთმანეთისაგან გარჩევაც აუცილებლობას წარმოადგენს:

მმართველობა

სკოლისა და საგანმანათლებლო
სისტემების ღიაობა

„ჩვენ ვმართავთ პროცესებსა და პირებს, რომელთა ქმედებების სრულყოფილად პროგნოზირება შეუძლებელია.“

მენეჯმენტი

მმართველობის ტექნიკური და
ინსტრუმენტული განზომილება

„ჩვენ ვმართავთ პროცესებსა და პირებს, რომელთა ქმედებების პროგნოზირება მარტივად არის შესაძლებელი.“

ჩვენ ვაწარმოებთ მოლაპარაკებებს, ვცდილობთ დავარწმუნოთ, მივდივართ გარიგებებზე, ვიყენებთ ზეწოლას და ა.შ. ვინაიდან ჩვენ არ გვაქვს სრული კონტროლი მათზე, ვისაც ვმართავთ.

ჩვენ ვიძლევი ინსტრუქციებსა და განკარგულებებს, ვინაიდან მივიჩნევთ, რომ გვაქვს ამგვარი ქმედების გახორციელების კანონის ძალით მინიჭებული ძალაუფლება.

მენეჯმენტი, აქედან გამომდინარე, ასახავს სკოლასა და საგანმანათლებლო სისტემაში არსებულ ორგანიზაციულ ასპექტებსა და როგორც ტექნიკურ, ასევე ინსტრუმენტალურ

⁴⁶დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების თვალსაზრისით სკოლების შეფასების მაჩვენებლები მოწოდებულია წინამდებარე თავის სამუშაო ფურცელში 11.

განზომილებებს. სკოლებში უფრო და უფრო ღია პროცესების შემოტანასთან ერთად, რომლებიც განსხვავებული საჭიროებებითა და ინტერესებით ხასიათდება, გამოიყენება ტერმინი „მმართველობა“ (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2007 წელი, გვ. 9).

სკოლის დემოკრატიული მმართველობის დადებითი შედეგები შემდეგნაირად შეიძლება ჩამოყალიბდეს (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2007 წელი, გვ. 9).

- დისციპლინის გაუმჯობესება;
- კონფლიქტების შემცირება;
- სკოლის კონკურენტუნარიანობა;
- მყარი დემოკრატიული საზოგადოების მომავლის უზრუნველყოფა.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების პრაქტიკის თვალსაზრისით, ასევე, თეორიასა და პრაქტიკას შორის და პოლიტიკურ კურსსა და დემოკრატიის დანერგვას შორის კავშირის თვალსაზრისით, სკოლაში არსებული მდგომარეობის შეფასებაში დაგეხმარებათ ქვემოთ მოცემული მატრიცა(ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი).

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებასთან დაკავშირებით, ყველა სკოლაში მოქმედებს სამი ძირითადი პრინციპი. ეს პრინციპებია:

- უფლებები და პასუხისმგებლობა;
- პროცესებში აქტიური მონაწილეობა;
- მრავალფეროვნების ჯეროვნად დაფასება.

ასევე, ყველა სკოლაში, არის ის ძირითადი სფეროები, სადაც ვლინდება ზემოთ ჩამოთვლილი პრინციპები. ეს სფეროებია:

- მმართველობა, ხელმძღვანელობა და საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულება;
- ღირებულებებზე ორიენტირებული განათლება;
- თანამშრომლობა, კომუნიკაცია და ჩართულობა: კონკურენტუნარიანობა;
- მოსწავლეების დისციპლინა.

როგორც მოცემული მატრიციდან ჩანს, ყველა ძირითად სფეროში, ძირითად პრინციპთა გამოხატულების სხვადასხვა დონე შეინიშნება.

	უფლებები და პასუხისმგებლობა	აქტიური მონაწილეობა	მრავალფეროვნების დაფასება
მმართველობა, ხელმძღვანელობა, მენეჯმენტი და საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულება			
ღირებულებებზე ორიენტირებული განათლება			
თანამშრომლობა, კომუნიკაცია და ჩართულობა			
მოსწავლეთა დისციპლინა			

მოცემულ მატრიცაზე სრულყოფილი ინფორმაციისათვის და მისით სარგებლობასთან დაკავშირებული ინსტრუქციების მისაღებად იხილეთ ინსტრუმენტი „სკოლების დემოკრატიული მმართველობა“ და ეწვიეთ ვებგვერდს www.coe.int/edc.

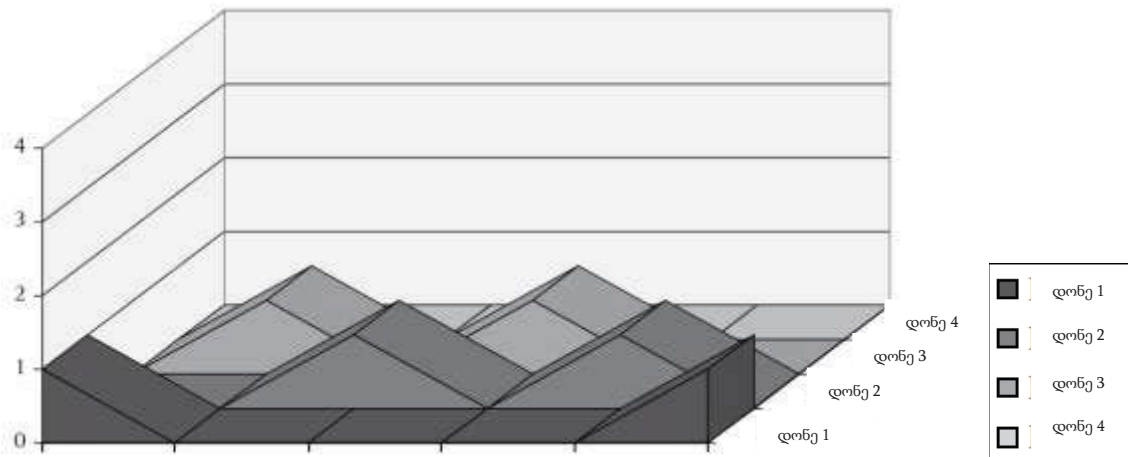
მოსწავლეების, მასწავლებლებისა და სკოლების შეფასება

სამუშაო ფურცელი 18: როგორ უნდა ვაწარმოოთ ანალიზი და როგორ განვმარტოთ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შეფასების შედეგები

არსებობს შეფასების შედეგთა ანალიზის, კატეგორიებად დახარისხებისა და ინტერპრეტირების მრავალი გზა. სამუშაო ფურცელ 12-ში შემოთავაზებულ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ხარისხის მაჩვენებელთა გამოყენებისას, ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურსა და მარტივ გზას წარმოადგენს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების დადებითი და უარყოფითი მახასიათებლების იდენტიფიცირება. ამ მიზნით, ევროპის საბჭო გთავაზობთ ოთხი დონისაგან შემდგარი შკალის გამოყენებას და თითოეული მაჩვენებლის ადგილის განსაზღვრას ამ შკალის მიხედვით (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 88).

- დონე 1 - ძალიან დაბალი მაჩვენებელი თითქმის ყველა სფეროში;
- დონე 2 - მეტი დაბალი მაჩვენებელი, ვიდრე მაღალი;
- დონე 3 - მეტი მაღალი მაჩვენებელი, ვიდრე დაბალი;
- დონე 4 - მაღალი მაჩვენებელი თითქმის ყველა სფეროში;

მსგავსი ანალიზის საფუძველზე მიღებული შედეგების წარმოდგენის ერთ-ერთი შესაძლო გზაა დიაგრამის გამოყენება, რომელიც დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ზოგად სურათს წარმოგვიდგენს და, ამავე დროს, სხვადასხვა მაჩვენებელსაც მოიცავს. ქვევით მოცემულია ამგვარი დიაგრამის ნიმუში:

მაჩვენებელი 1 მაჩვენებელი 2 მაჩვენებელი 3 მაჩვენებელი 4 მაჩვენებელი 5 მაჩვენებელი 6

დასკვნების გაკეთებისას, საჭიროა ოთხი ძირითადი სფეროს გათვალისწინება (ევროპის საბჭო, სკოლების დემოკრატიული მმართველობა, 2005 წელი, გვ. 91). ეს სფეროებია:

- სკოლის ზოგადი მიღწევები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების თვალსაზრისით;
- სკოლაში არსებული მდგომარეობა ხარისხის თითოეული მაჩვენებლის მიხედვით;
- ყველაზე წარმატებული და ყველაზე წარუმატებელი ასპექტები, სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების თვალსაზრისით;
- ყველაზე კრიტიკული ასპექტები, რომლებიც საფრთხეს უქმნის სკოლაში დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების მომავალს.